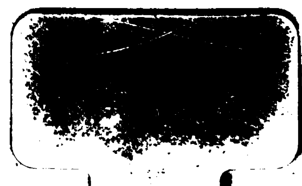

IOURNAEL

Gehouden op de reyse ende wederkomste

VAN

OOST-INDIEN

DOOR

SEYGER van RECHTEREN

Voor desen *Kranck-besoecker* in de voor-genoemde Landen, ende nu *Geweldige Generael* van de Landen van

OVER-YSSEL.

Den tweeden druck / van nieuws verbetert ende vermeerdert.

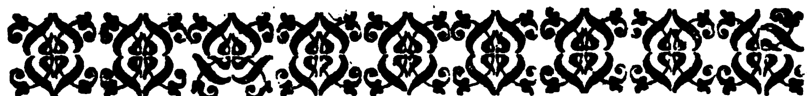
'tZWOLLE,

Gedruckt by Ian Gerritsz ende Frans Iorrijaensz Boeck-druckers / Anno 1639.

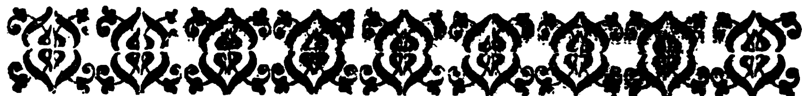
Seijger van Rechteren gewesen
Kranckbesoecker In Oostingen Ætates 35
A: 1635

Ghedicht ter eeren den Autheur.

S*iet hier dit is de Man die met een yver gheest,*
E*n met een kloeck gemoet, seer yv'righ is gewest*
I*n zijn beroep en dienst tot troost van vele Siecken,*
G*ing met een bouten Paert, met wit gewveeren vviecken,*
E*n nam met sijn Gesin een groote reyse aen,*
R*echt nae de Zuyder Asck, alvvaer den Indiaen*
V*an Phœbus stralen schier, meend' svveetigh te versticken,*
A*lvvaer mē Godsdienst doet, daer Christnen voor verschrickē*
N*iet tot sijn eygen lust, niet tot sijn selfs vermaeck,*
R*oemvvaerdigh is sijn Reys, lof-vvaerdigh is de saeck.*
E*y hoort eens met voordacht; 't vvas om d'onchristē Mooren*
C*rachtigh te vvederstaen en beter te doen hooren,*
H*oe dat haer Heydens doen, hoe dat haer Alcoran,*
T*ot voordeel van de siel, gheen voordeel doen en kan.*
E*n daer in heeft hy haer geoeffent seer geduldigh,*
R*echt als een Christen hart nae sijn vermooch is schuldigh:*
E*n heeft oock boven dien, veel vvonders hier beschreven,*
N*iet tot sijn onderganck, maer tot sijn naem-roems leven.*

'k Soeck te leeren.

Toe-eygeninghe.

IOVRNAEL,

Toe-ge-eygent allen Edelen, Heeren, Borgeren ende Lief-hebbers des Landtschaps van Over-Yssel, ende onses gantschen lieven Vader-landts.

Aen allen Edelen, Borgeren ende Lief-hebbers van vreemdigheden.

ICK hebbe voor desen seeckere Journael van mijn Oost-Indische reyse, in't licht laten komen, om welcke te beschryven verscheyden redenen my hebben bewveeght: waer van de besonderste wel is ghewveest, om dat den overigen tijdt van mijn ampt niet in ledigheydt ofte onnuttigheydt soude zijn verquist. Maer siende dat de Exemplaren daer van, by de Lief-hebbers soo seer getrocken zijn, dat daer tegenwoordig geen ofte weynig van zijn te bekomen. Hebbe andermael (door goede vrienden daer toe vermaent zijnde) mijn penne op het papier ghe set, ende den selven Iournael met veel andere vermakelijcke ende vreemde dingen verrijckt ende verciert. 'tWelc ick te lichter ende met minder onkosten hebbe konnen doen; alsó de kopere Platen (waer in eenige plaetsen eñ Fortificatien tot vermaeck van den lief-hebbende Leser, nae het leven zijn vertoont) noch onder my berustende waren. Hebbe daer oock by gevoeght eenige dingen van't Koningrijck van Chyna,

die vreemt, maer geneuchlijck om lesen zijn, doch op een ander maniere als in mijn eersten Journael.

V.E. gelieve dese mynen geringen arbeyt ten goede te nemen: versekert zijnde, dat dit VVerck niet vvort aengevangen om gunst ofte profijt te genieten, (gelijc de Heden-daegsche manier is) maer alleenlijck tot vermaec van alle Lief-hebbers van dese onse lieve Vaderlant. Niet achtende op quaetvvillige berispers eñ spotters, die oock het alderbeste berispelijck eñ spotvvaerdig achten. Doch sodanigen setten vvy onder het getal der Sotten, die de couleur van hare eygene mismaecte Kappen altijt schoonder eñ vvaerdiger achten, als van een statelijck Kleedt: Maer alsoo dese faute (haer van de natuyr in-geboren) by haer onverbeterlijck is, stelle vvy te vrede met seecker Knippel-dichtje in mijn eersten Journael ghestelt, 't vvelck aldus luyt:

Een wijs-man vroet
Gheen oordeel doet,
Eer hy 't verstaet:
Een Sot met spoet
Oordeelt het goet
Dickwijls voor quaet.

De konst heeft geen meerder vyant als den Sotten on-ervaren, ofte hatige menschen; maer aengesien dat de sottẽ oordeelen

sonder

sonder redenen: Den onervarẽ sonder verstant en kennisse: Den hatigẽ door quade genegentheyt, eñ drift vã haer valsch gemoet: So ist dat ick dese voor onrechtẽ oordeelers aennemende; de selfde mynẽ gramschap niet vvaerdig achte; om tegen die in eeniger manieren my te vvillen stellen, ofte tegen te sprekẽ: als alleenlijc:

Swijght reden-loose Sott: Swijght on-ervaren Uyl,
Swijgt hatigh valsch gemoet; en maeckt dit werck niet vuyl,
Indien ghy hier in vindt, 't welck u vervalscht gesicht
Ver-oordeelt voor onnut: Brenght beter aen het licht
Of laet dit onberispt: want die eens werck bespot
En niet verbeteren kan, is drie-mael dubbelt Sot.

Dit kleyne VVerck vvordt den goet-vvilligen Lief-hebbers toe-geeygent; die ick hope dat haer sullen dragen als de Honichbyen, die dickmaels van een slechten acker meerder en soeter Honich trecken, als vvel uyt prachtige Hoven, die met veel kostelijcke Bloemen verçiert staen. Vaert vvel, ende houdt my voor die ick altijdt vvensche te mogen blyven.

U. E. Goetgunstigen Dienaer,

SETGER van RECHTEREN Capiteyn Geweldige Generael van de Landen van Over-Yssel.

Tot

Tot den Berispers ofte Spotters.

ONlangs meend' ick wat te schryven
Naer mijn slecht en dom verstant,
End' ick nam de Pen in d'handt,
Maer ick kost gantsch niet bedryven;
G'lijck my somtijts dat ghebeurt;
Dies heb ick't Pampier ghescheurt,
'k Sat vast in mijn selfs en dachte
Of ick in de groene Laan,
My wat wouw vermaecken gaan,
Of 't gheluck my daer toe lachte,
Of ick daer yets kreegh geree
't Gheen mijn Penn' weer vloeyen dee:
Hier op ginck ick sacht spanceeren
Langs een groene hooghe kant,
Van een Zwolsche Water-strant,
Om 't ghesichte te vermeeren
Dwaeld' ick somtijdts recht en krom,
Room'verby, de Schantsen-om:
Hier mee daelden *Phœbus* stralen
In den Wester-Horizondt,
En doen viel den Avond-stondt:
Mits soo dacht ick 't zijn de palen
Die ons stellen dese Wet,
Gaet en rust op 't pluymigh Bedt;
Dus soo keerd' ick stracx mijn wegen

Van

Tot den Berispers ofte Spotters.

Van den klaren Yssel-strandt,
Naer de Stadt, weer door het landt,
Nu, docht ick, heb ick te degen
Eens ghewandelt naer mijn lust,
'k Sal gaen legghen my tot rust:
Binnen zijnd' quam een my tegen
Die kost my soo schoon bewegen,
Seyd', te bedd' is 't noch te vroegh,
Dus leyd' hy my in de Kroegh:
Daer was alderhande Nacy,
Yeder hadt sijn tong' te baet,
D'een tot goedt, d'ander tot quaet,
Iae men hadder qualijck spacy
Om te sitten, ofte staen;
'k Docht hoe sal dit noch vergaen:
Heer, wat hoord' ick daer al praten
Van een andermans ghebreck!
Yder was daer sonder vleck;
Niemandt wou sijn schimpen laten,
't Was of *Momus* en de *Nijdt*
Selver hadden grooten strijdt.
D'een die seyd' men sal hier drucken
Openbaer, of in 't secreet,
't Gheen d'Autheur noch selfs niet weet,
Wel seyd' d'aer, hoe sal dat lucken,
Is hy van verstandt berooft?
Och wat heeft de man in't hooft!
Weer een ander, 't is van Indien,
Daer men van een lang verhael

Tot den Berispers ofte Spotters.

Stellen sal in een IOURNAEL:
Noch een ander borst, versinje,
't Is van ,, hy weet selfs niet wat:
Dus gingh de roep door stadt,
Och, docht ick, wat zijn hier schempers,
Die niet weten wat een Man
In sijn breyn begrypen kan.
Rechte swelgers, o slempempers!
Die een ander steeds ontsteelt:
Daer ghy selfs van zijt mis-deelt:
Zijt ghy *Zoylus*, om te weten
Nechtigh, of in dit IOURNAEL,
Staet ghe schreven leugentael,
Of soo ghy u wilt vermeten
In u meer verstandt te zijn,
Vaert eens heen brenght blijck en schijn:
Maer ick weet dat eerb're herten,
Zijnde haest met gunst gelaest,
Dencken sullen, wie beslaest
Verre weghen sonder smetten:
Dus neemt dit in dancke aen,
't Geen naer vermogen is gedaen.

't Soeck te leeren.

Stichte-

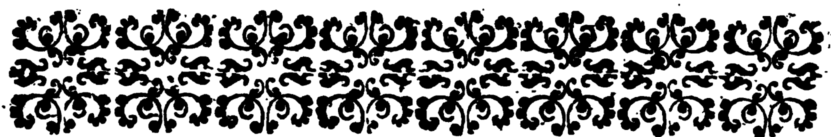
Stichtelijck Gedicht, om te betrachten den waeren Rijckdom.

AL die nae Rijckdom hier op Aerden willen trachten,
En achten 't goed, wat baet, al strijdt het tegen Godt,
Haer schandelijck gewin, dat mogen sy verwachten:
Maer trachten sonder endt, dat is haer rechte lodt,
Die in der boosen Raedt, haer baet en voordeel soecken,
En vloecken, die haer quaet en Godd'loos leven straft,
Die sal dien grooten Godt, oock weder om vervloecken:
Haer Rijckdom sal met haer, niet dalen in het graf.
VVie hier in groote pracht en wellust soeckt te leven,
Misschien hun Godt toe-laet, te munten wonder uyt,
Maer, ach! de doodt die komt, ghy moet het al begeven,
En die u niet verwacht, ghewis de deure sluyt;
Dus lief-koost elckx gebreck, al ist noch soo onblijck'lijck,
Op dat ghy schoon geciert, meught proncken over straet:
En leven in geneught, en stage vreughde rijck'lijck.
Onbehoorlijck ghewin, als VVas by 't vyer vergaet,
Maer 't is een groote schat, die sich laet vergenoegen
Godtvruchtigh, met het gheen dat hem werdt toe-gevoeght:
Niet omsien na den Ploegh, maer met genoegen ploegen,
Genoegen, ô wat is 't een Rijckdom! die genoeght,
Arm zijnde zijn sy rijck, by Rijcke zijn sy Armen,
In droefheydt vry van druck, in prijckel sonder noodt,

Stichtelijck Gedicht.

In banden even los: O wat een groot ontfarmen!
Tot wat een grooten schat, dat Godt ons allen noodt:
Die al verlooren hadd; die heeft al verwonnen:
Die't al vertoornt hadd', die heeft het al verboet:
Die in alles niet vermocht, kan daetlijck alles konnen.
't Is Godt die't belooft, gelooft het maer en doet;
Ay rust en siet eens wel met watte kleynigheden,
Om te bekomen licht, is de Natuur te vreen,
Och bouwt het al om hooch, vertrouwt hier niet beneden,
U Rijckdom is by Godt, wat wroet ghy hier beneen?
Hier is noch goet noch quaet, hier nae ist alle beyde,
Dat eens beginnen sal, en eynden nemmermeer.
En sucht niet om u Goud, Esopus sal u leyden,
En wysen soo veel steen, om te begraven weer.
Al't Philosophen Huys gebouwt met kleyne kosten,
Geraeckt in lichte brandt, hy warmt hem by de vlam:
Smaeckt hier een Heydens werck, ghy die u noemt verlosten,
VVie sach verlooren oyt, een Hooren van een Lam,
Leeft, leert, en leeft eens wel, den mensch en sal niet sterven.
Die syne Rijckdom mist, die myne Rijckdom heeft,
Sal derreven het geen, hy hier soeckt te verwerven:
In Jesum Christum ist dat onse Rijckdom leeft.

VVie hadt gedocht.

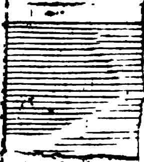
Tot den Lief-hebbende

LESER.

IN den Iare 1628. hebben my de Bewint-hebbers van de Ooſt-Indiſche Compangie, binnẽ Amſterdam aenghenomen: om als Kranck-beſoecker nae Ooſt-Indien te vaeren; om aldaer de verblinde Heydenen van haeren Afgodiſchen dienſt, tot de ware Chriſtelijcke Gereformeerde Religie te brenghen: Hebbe over ſulcks met Vrouw ende Kinderen (onder de Hoede des Almogende) de Reyſe aengenomen; ende nae 4 jaeren ende 6 maenden de ſelve volbracht. Hebbende

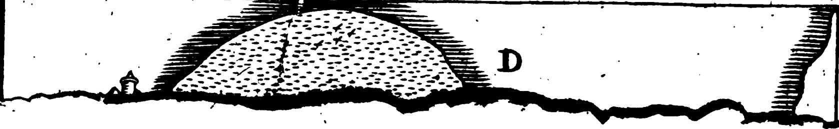
bende onder dien tijdt memorie ofte Iournael ghehouden van de gedenckwaerdighste gheschiedenissen; ende wonderlijcke avonturen die my over-komen zijn: Ondertusschen verhaelende veel vreemdigheden; als oock veel wonderlijcke dinghen van het machtige Rijck van Chyna: Religie, der Inwoonders haere VVetten, manier van leven ende andere dinghen, alles tot vermaeck van de goetwillige Leser.

D

IOURNAEL

Gehouden op de reyse ende wederkomste

VAN

OOST-INDIEN

DOOR

SEYGER van RECHTEREN

Voor desen *Kranck-besoecker* in de voor-genoemde Landen, ende nu *Geweldige Generael* van de Landen van

OVER-YSSEL.

En 8 Decemb: ben ick met mijn Huysvrouwe ende kinderen van Amsterdam nae Texel ghevaeren; ende hebbe in de name Godts mijn voor-ghenomen Reyse naer Oost-Indien aengevangen. 1628. December.

Den 9 Dito / hadden wy contrarie Wind / ende konden met zeylen weynigh voordeel doen.

Den 10 zijn wy ontrent Enckhuysen met de Lichteraen de grondt geraeckt / ende vermidts de harde windt

1628. wint met hol water/waren in groot perijck el van lijf
ende goed verlooren te hebben/ doch zijn door Godes
Decemb. hulpe daer noch wel af-gekomen.

Den 11 ditto / zijn wy met de Lichter in Texsel
Komen in Texel. gekomen, alwaer wy het Jacht Wessanen aen boort
zijn ghevaren: op welck Jacht ick geordineert was.
Hebben aldaer oock gevonden het Schip Hollandia/
't welck den Heer Admirael (over onse Vloot Iacobus
Speckx op hadde:) met noch drie andere Jachten daer
en boven / te weten / het Jacht Assanen: Broecker-
haven/ ende het Jacht Beets, alle te samen gheordi-
neert om met de eerste bequame wind uyt te loopen/
ende de Reyse nae Oost-Indien aen te vangen. Also
dat onse Schepen vijf in 't getal zijn geweest / ende
zijn hier blyven leggen tot den laetsten Decembris.

Den 1 Januarij: Zijn dagelijcks besigh ghewees
1629. met onse Schepen te stuwen ende klaer te maecken/
Ianuarij. als oock mede wachtende naer de eerste bequaeme
windt.

Zeylen uyt Texel. Den 25 zijn wy met de voor-verhaelde Vloote uyt
Texel 't zeyl gegaen: alle te samen wel gemoet: God
biddende om een gelucksalige ende behouden reyse.

Komen in Duyns. Den 28 zijn wy met onse Vloot onder Engelandt
in Duyns ten ancker gekomen/ vonden aldaer noch
drie van onse Schepen / te weten / 't Schip Prins
Hendrick, 't Schip Dergoes ende 't Jacht Souteland-
de/ al t'samen uyt Zeelandt/gedestineert naer Oost-
Indien.

Februar. Den 1 Februar: begosten 't Rantsoen aen 't ghe-
meene volck uyt te deylen/ in maniere als volght: pe-
der

yer persoon drie ende half pont broot ter weecke/ een half pondt boter ende vier Soetemelcx-keesen voor de geheele reyse.

Den 4. Des nachts/ vermidts harde windt ende veranderinge vande stroom: so quam 'tschip Hollandia ons voor den boech dryven / waer door wy onse Boech-spriet / Galioen ende de handt van't Thuyancker verlooren. Verliesen onse boech-spriet ende galioen.

Den 8. Naer middagh setten wy weder een nieuwe Boech-spriet in / ende ons Galioen wat gerepareert : ende zijn hier blyven leggen tot

Den 17. De wind Noort-Oost zijnde/ zijn wy met ons acht Schepen uyt Duyns t'zeyl ghegaen/ ende quamen des avonts ontrent Bevesier. Zeylen uyt Duyns.

Den 18. Wind Noort-Oost met betoogen lucht/ deelden rantsoen van Brandewijn / te weten/ yeder persoon een vierde part van een musken / savondts waren nevens Goutstaert.

Den 19. Wind als voren met goeden voortganck/ passeerden wy de Sorles.

Den 20. dito / hadden wy de windt ongestadigh met weynigh koelte : Des nachts ontrent ten twee uyren / hebben sich op de toppen ofte stengen van de Masten / eenighe Vree-vyeren geopenbaert : welcke Vree-vyeren zijn flickerende vlammekens oft kaerskens/ die in korten tijdt verdwijnen: Van dese Vree-vyeren wort geseyt : dat soo wanneer sich een alleen vertoont/ dat de zee-varende Luyden het selve voor een teycken van onweder ende storm houden : Maer als haer twee ende meer ver-openbaren ; dat dan de Vree-vieren gesien.

1629. Februar. selfde voor-boden zijn/ van geluckigh ende goet weder: dese Zee-vyeren ver-openbaren sich oock somtijdts te landen.

Den 21/ Goet weer ende passelicke voortganck/ de Wint Noort/ des nachts heeft yeder Schip een vyer op de Compaignie geset/ vermits het heel duyster was/ om niet van den anderen te raken.

Een van de Schepen is in noodt. Den 22/ Wint als vooren/ des achtermiddaeghs heeft 't Schip de Beets een rolle-doeck uyt de Mars laten wapen/ tot teycken datse in nood waren/ waer over wy met alle de Schepen voor wint af naer hem toe liepen/ doch wy kreghen op ons Schip geen bescheyt wat hem schorten.

Den 23/ Wint als vooren met een betoogen lucht/ harde koelte/ so datmen geen Marzeyls konden voeren/ des middaegs warē naer gissinge/ op de N. breet van 47 graden. Dito heeft onse Overheyt de rendevous-brief geopent die ons van de Heeren Bewinthebbers was mede ghegeven/ om te weten waer wy aen souden loopen om te ververschen/ ende de victaly Fluyt/ die by ons was te lossen/ dewelcke was gheladen met Speck ende Vleesch voor de gheheele Vloot.

Den 24/ Heeft den Admirael Iacobus Specks, een Wimpel laten wapen/ tot teecken dat hy ons wilde verpreyen/ en by hem gekomen zijnde/ heeft ons belast dat wy't schip de Beets souden vraghen/ waerom hy den 22 dito een rolle-doeck uyt de Marse had laten waeyen/ ende by hem zijnde/ heeft ons gheantwoort/ als dat sijn schip leck ghewordden was/ ende

in

in perijckel van schip ende volck te verliesen/geweest waere/welck antwoort wy weder aenden Admirael brochten. Februarij

Den 27/ Gisten wy de Barrels gepasseert te we-
zÿ/waer over aen yder back een kanne Wijns is uyt gedeelt in plaetse van Doopen/alsoo 'tscheep de maniere is dat die gene die de Barrels noyt gepasseert zyn geweest/moeten 2 mael vande groote Rae vallē/ 'twelck van de Zee-vaerende persoonen doopen ghenaemt wort. Voorts hebbē dagelijckx met redelicke voorspoet onse reyse verv orde rt. Passeren de Barrels

Den 2 Martius/ Saghen wy een zeyl aen stuerboort van ons/ende wy liepen daer datelick naer toe by hem ghekomen synde verstonden dat het een Enghels schip was/willende naer Ilie de May om Sout te haelē/ende van daer naer Ternuef om Vis te vangen/ tegens den avont quamen met 'tvoorsz Engels schip weder by onse Vloot. Martius. Sien een Engels Schip.

Den 3/ Saghen wy weder een zeyl/ ende liepen van de Vloote daer nae toe/maer siende dat ons niewant en volghde, so gingen wy wederom ons cours als vooren.

Den 7/ Saghen het Eylandt Forteventura, des nachts in de tweede wacht soo vernamen wy een Spaensche Barck/ ende wy synder naer toe ghezeylot ende hebben hem achterhaeldt/ by hem komende/hebben een schoot geschooten dat hy strijcken soude/ 'twelck de Spanjaerden deden/alsoo sy sagen dat sy vermeestert warē/waer op wy onse Boot uyt-setten ende de spanjaeres/7 sterck synde gevanc- Nemen een Spaensche Barck.

 kelick

1629. kelick aen ons boort ghebracht / ende de Barck aen des Admiraels boort / dewelcke gheladen was met

Martius. ontrent 2000 Steen-brasems ofte ghesouten Visch/ waer van den Admirael ettelick 100 van overgenomen heeft / ende de reste aen ons boort ghesonden/ welcke op de Schepen verdeelt worden / hebben voort de gevangens weder met de Barcke laten varen.

Den 10. Sagen wy de Eylanden van Canarien/ latende de selve ontrent 8 mylen Noort-West van ons leggen.

Den 16. Tegens den-avont sagen hoogh lant genaemt Sancto Antonio.

Den 17. Quamen dicht by lant 'twelck seer hoog was/ ende bevonden ons te wesen op de Noorder breete van 17 graden ende 2 minuyten.

Den 18. Sagen wy perfeckt het gheberghte van St. Vincent; wy hadden den gheheelen nacht ghelaveert/ om in de Bay te komen/ maer konden de selve niet bezeylen: S. Antonij ende St. Vincent, legghen dicht by malkanderen.

Den 19. deden noch ons beste met laveeren/ om in de Bay van St. Vincent te komen/ maer 't was niet doenlijck.

Wy men aen St. Vincent. Den 20. Quamen dicht onder 't landt/maer konden de Bay noch niet bekomen/maer deden ons best.

Den 22. Quamen in de Bay S. Vincent ten ancker/ met schoon weder.

Den 23. Lichten wy ons ancker met 't schip Prins Hendrick, ende 't schip de Beets, om naer St. Antonij

tot

toe te loopen/ latende d'ander Schepen daer blyven 1 6 2 9.
legghen/ 't Jacht Soutelande, was voor ons al van
de reede geweest. Martius.

Den 24 Zijn wy voor S. Antonij ten ancker ghekomen/ met het schip Prins Hendrick, ende de Beets, ende naer dat wy daer ontrent 3 uyren gelegen hadden/ is 't schip Prins Hendrick met de Beets van ons ghegaen om haer reyse naer India te vervorderen/ ondertusschen lichten wy ons ancker/om wat dichter onder de wal te komen/ende terwylen wy int laveeren waren/ raeckten 't Jacht Soutelande aen de gront/ofte klippen/ ende vermits het stijf koelde/soo was 't in korten tijdt aen stucken gestooten/soo dat wy de stucken saghen dryven/ die onder van t schip af-ghestooten waren/ ende het volck quam met de boot aen ons boort/daer't oock niet veel mede scheelde ofte souden al t'samen gebleven hebben: maer de goederen zijn meest ofte ten deele gheberght/dewelcke op onse schepen verdeelt worden/ over dit ongeluck zijn wy weder naer de Bay van St. Vincent gezeylt/ ende lagen daer noch ontrent 14 dagen/ naer dat wy het overblijfsel van 't Jacht Soutelande verbrandt/ ende de stucken Geschuts/ die wy niet wel konden krygen/ vergeven hadden: Godt verhoede ons voor meerder ongeluck.

Verlies een van onse Schepen.

Den 29. Werdt ick aen St. Vincent ghebracht om naer de andere Bay te gaen/ alwaer den Admirael Iacobus Specx lagh/ om hem te spreecken: ende in 't aenkomen aen de strant soude by nae verongeluckt hebben/ want de Zee die daer met sulcken gheweldt

1629. aenperssen / 't welck seer hooghe ende schrickelijcke
——— brandinge maeckt / hadde my / so ick meende aen lant
Martius. te komen / al gantsch wegh-genomen / doch wert ten
lesten van ons volck / miraculeuslijck onder 't water vande gront noch opgehaelt / God zy lof ende danc: Nu aen lant komende / hebbe my begheven om nae d'ander Bay te gaen / 't welck ick by daeg niet konde by brengen / soo dat het niet veel en feylde ofte soude den geheelen nacht op dat Eylant moeten gebleven hebbē, doch God versach het / so dat ick noch aē des Admiraels boort quam.

Dit Eylant is woest ende onbewoont / mē vinter anders geen Vruchten als wilde Appelē die vergiftigt zijn / ende redelijck versch water: hier ontrent 10 à 12 mylen van dit Eylandt leyt noch een Eylandt / genaemt Ilie de May, daer woont volck op / te weten / Banditē / die de Koning van Spangien aldaer heeft laten brengen: daer zijn oock menighte van Bocken die in 't wilt loopen.

Den 9 / Is de Victaly-Fluyt van ons na 't patria vertrocken / die wy alhier gelost hadden.

Den selven dito / zijn wy met ons Schepen mede t'zeyl gegaē / om onse Reyse naer de Cabe de bona Esperance, ende voort naer India te vervorderē. Voorts / so en isser tusschen dit ende den 9 Majus niet sonderlings gepasseert dat noteeren weerdigh is: als dagelijckx met redelijcken voorspoet onse reys vervorderende.

Majus. Den 9 / Wert een Briefken aen de Cajuyts-duer van 't Jacht Dergoes gheplackt / luydende aldus:

by

hy aldien ghy ons geen meer Water wilt geven ghe- 1629.
lijck als wy nu hebben/ soo sal ick maecken dat ghy Majus.
alle sult sterven. Waer over datelijck groote tumulte in't Schip is ontstaen/ niet wetende wie 't selve ghe-schreven hadde/ ende men liet een yder op't gantsche Schip sijn schrift ofte hant-teycken datelijck schry-ven/ maer konden niet te weten komen wie 't selve ghedaen hadde. De Overheydt van't voorschreven Jacht zijn aen den Admirael ghevaren/ alwaer den breden Raed vergadert wert. So datter groote alte-ratie inde Vloote was/ niet wetende wat inde saecke best gedaen soude wesen/ des avonts is den Raet we-der ghescheyden/ ende hebben op't Jacht Der goes met alle man dien nacht voor de Constapels kamer/ als oock mede over het gheheele Schip goede ende voorsichtige wacht gehoudé/ onder malkander niet wetende wie vriendt ofte vyandt was. Dit duerende tot den 11 dito des middaeghs/ doen heefter eenen Harmen Jacobsen/ wesende Quartier-meester/ ten lest en aldus ghesprooeken: Hoort mannen ick ben de Man die 't brieffken ghescreven ende aen de Cajuyt gheplackt heeft/ al soude ick daerom sterven/ want beter een korte doodt/ dan alle daghen van dorst te sterven; Want wy hebben maer vier Mutskens water des daeghs/ ende 't is my onmoghelijck dat ick 't Lijf daer by kan houden. Op welcke woor-den hy datelijck in hechtenisse ofte ghevanghen is genomen worden ende aen den Admirael gebracht/ alwaer nae rype deliberatie sijn Sententie wert ge-wesen/ te weten: Als dat den Delinquant levendigh

soude

1629 soude over-boort in zee ghewonpen worden / welcke Sententie den 16 May wert volbracht op 't Jacht Mojus. Wergoes / alwaer sy hem eenige Yseren koefels aen de beenen bonden / ende hebben hem alsoo levendigh Neptuno in den hals geworpen.

Wort een persoon levendigh over boort geset.

Dito / hebben wy de ghevaerlijcke drooghten van Abrolhos gepasseert. Voorts niet sonderlinghs ghepasseert tot

Den 26 / doen kreghen wy een harde wint uyt de noordelijcker handt / soo veel als met een huyckent Focktjen / voor wint konden gaende houden.

Den 29 / wast Weer wy wat bedaert / soo dat wy weer onse Marseyls konden voeren.

Iunius. Den 7. Junius / quamen wy dicht onder 't Eylandt Criston, ende tegens den avondt leyden 't een weynigh van de wal af.

Den 8 / 's Morgens voor daegh setten onse Boot uyt / om te besien of wy geen Anckergront onder de wal konden vinden / maer wederom komende hadden niet gevonden als hooge / steyle ende woeste klippen / en steenrotzen / hier was eenen hoogen Bergh daer noch sneeu op lagh: doen namen wy onse cours weder naer de Caep toe / sonder daer yets uyt-gherecht te hebben.

Den 24 / Zijnde St. Jans dagh / zijn wy aen Cabo de bona Esperance gearriveert: Alwaer sich twee bergen van groote hooghte vertoonen: te weten / de Tafel-bergh / ende den Leeuwen-bergh: den Tafelbergh heeft daeromme sijn naem / om dat hy boven heel plat is / ghelijck een Tafel; desen bergh kan men naen-

naeuwelijckx in 6. a 7 uyren op klimmen : ende te- 1629.
ghens dat het quaet windich weeder worden sal / soo
ziet men desen berch 2 ofte 3 uyren te vooren met dic- Iunius.
ke nevel ende wolcken overdeckt/dat men het opper-
ste daer van noch zien / noch bekennen kan; Hier nef-
fens legt den Leeuwen berch die minder in hooghte
is als den voor gaende: desen berch heeft synen naem
ghekreghen/vermits daer op veel Leeuwen zich ont-
houden: ofte om dat het fatsoen van desen berch / een
leggende Leeuw ghelijck is. Wy hadden hier heel
goet weeder/wy sloeghen hier twee Tenten aen lant
op/daer des nachts veel volck in bleef. Dit volck dat
hier woont/is seer ongheregelt ende heel beestich van
leven/eten alle dingen raeuw / so wel vleesch als vis/
darmen ende vellen van beesten soose gheslacht zyn/
loopen gantsch naeckt soo wel Vrouwen als Mans/
hebbende een kleyn velleken van een handt groot
voor de schamelheydt ; men kan oock niet bespeuren
dat onder haer eenighe Wetten/Policien / Religien/
ofte eenighe Ordonantien zyn : haer gheluydt ofte
spraecke is als het klocken der Honderen: haer fray-
igheyt die sy hebben zyn kraelen om de hals / die sy
van ons ruylen voor Schilt-padden ende Vogel-
struys Eyeren/die daer veel schynen te wesen; oock
draghen sy veel kopere Ringhen om de armen ende
beenen : Hier zyn seer goede vette Beesten ende scha-
pen/die steerten hebben van 8/ 9/ 10 pont swaer/an-
ders niet als vet/ maer sy willense weynich af-bren-
gen aen strant ; somma dit volck is in alles het on-
vernuftige Vee ghelijck/ uytgenomen de edele men-

D schelijcke

1629. schelicke statuyre/waer uyt noch somtijts een kleyn
Junius. vonckxkẽ verstants/door hart t'samen slaen der vijf
zinnen schijnt te springẽ. Terwijl wy hier lagen ging
ick met myn Huysvrouwe hier eñ daer/om ons wat
te vermaken/eñ om haer Hutten eens te besien/welc-
ke so groot zyn dat sy se opnemen en daer mede weg-
loopen/nu ziende dat wy so na quamen sonder meer-
der geselschap/ meendẽ ons te overrompelen-eñ voor
haer aes gehouden te hebben/ten ware God de Hee-
re ons merckelicke bewaert hadde/want daer quamẽ
2 soldaten met musquetten achter ons daer wy niet
op verdacht waren/sy-luyden dat ziende/hebben ons
laten weder-keeren na de soldaten toe / want sy seer
voor Roers ofte Musquetten verwaert zyn.

Den selven dito / quammer een groot afgrysselijck
beest ter zyden het Schip uytter Zee/ met een groote
kracht op schieten ; het was seer schrickelijck om aen
te zien/het scheen of het 7. hoofden hadde / eñ de mont
was so groot datmen daer wel eyn Deensen Os sou-
de in gesmeten hebben/ende hadde dit Monster so wel
teghen het schip aen ghekomen / wy souden in groot
perikel geweest hebbẽ / ende sonder twijfel wel groote
gaten in't schip hebben gekregen/maer Godt versach
het dat het Beest even verby het schip henen schoot.
Dit Beest was wel sod groot als een Walvisch ende
heel graeu vol klippen op't lijf/ onsen Capiteyn seyde
ende verklaerde met meer andere Zee-varende per-
soonen/dat zy haer leven diergelijcken verbaerlijcken
Monster noyt ghezien en hadden/ ende het was ons
Capit: vierde reyse dat hy in Oost-Indien was ge-
weest/

weest/hadde oock met de Magelaense Vloot de gantsche Werelt om gezeylt / maer sulcx niet meer gezien. 1629. Iunius.
Wy ruylden hier 5 a 6 Schapen van de Swarten voor eenich koper / ende noch eenighe Groente voor kraelen: haelden hier oock somtijts veel Mosselen.

Den 29 / Quammer een Engels schip by ons ten ancker/'twelcke van Bantam quam/ende wilde nae Engelant/het was genaemt de Werelt/waer op was den Admirael Iems.

Den 1 Iulius /. is de Boot van Oossanen wegh-ghedreven t'zeewaert in/vermits tegen den morgenstont eenen subyttelicken stercken wint op quam/soo schynt dat de vang-lijn ghebroken is / ende konden deselve noyt weder krygen. Iulius.

Den 4/Heeft den E. Hr. Admirael de witte Vlagge laten waeyen/ende een schoot geschooten / om den breeden Raed aen boort te vergaren/ende Pitsiaringe te houden: alwaer ghereſolveert wert om des nachts onse Anckers te lichten / ende onse voor-ghenomen reyse met Godes hulpe naer Batavia te vorderen. Waer over wy Pitsiaringe, in duyts so veel/ als Raed ghehouden.

Den 5 / 's morgens voor daegh ghesamenderhant onse anckers gelicht/ende met ons 4 Schepen/te weté/'t schip Hollandia als Admirael/Dergoes, Oossanen ende Wessamen; de Tafel bay uyt geloopé/naer dat wy elf daghen daer gelegen ende onse Vaten weder met versch water gevult hadden/buyten de Bay zynde kregen een contrarie wint.

Den 6/kregen een geweldigen storm uyt de Zuydelickerhandt / soo dat wy qualijck eenich zeyl konden

Junius.

den boeren / ende met een soo hollen water dat het wonder was dat de Schepen de zee konden houwen / want daer is qualijck een plaets in den gantschen Oceanus, daer vreeselijcker water staet met storm/als hier aen de Cabo de bona Esperance.

Den selven dito / ontmoeten ons een Enghels Schip/ende hy ons oock ghewaer werdende / dede syn upterste beste ende devoor om ons te verpreyen ofte te spreecken / maer door dien de stroom hem hoe langher hoe meer verhief / was het selfde onmoghelijck ; wy saghen heel weynigh volck op dit Schip/ soo dat ons vermoeden was dat hy uyt Indien quam/ende syn volck meest zieck was : hy dede syn beste om de Bay te krygen / maer wy saghen wel dat het niet doenlick was/doch konden hem op 'tlest niet meer zien: Wy dreven meer ten achteren als ten vooren.

Den 7/Begon het Weer wat te bedaren/ende het water te slechten/so dat wy weder zeyl konden voeren / doch hadden noch de wint de Zuydelijcker hant.

Den 8/Wast redelick goet weer/wint als vooren/ ende het water was wat geslecht.

Den 9/'s Morgens saghen wy seven Spaensche schepen/ waer onder waren 4 a 5 Galioenen/ ende wy niet meer als een groot schip / ende 'tselve noch maer met een laech geschut/ende 3 kleyne Jachten/ sterck zynde : waren ghenootsaeckt voor windt af te loopen / alsoo 'tselve voor een krachteloos man een goet gheweer is / als 't selve in tijts wert gebruyckt ; ende

ende sy-luyden 't selve ziende / dat wy de vlucht voor wint af namen / zyn met haer uytterste kracht ons achtervolght / settende al by dat goet doen konde / waer over wy oock in gheen ghebreecke en bleven 'tselve mede te doen / ende onderwylen 't vervolghen onser vyanden / stonden niet ledich om ons tot slaen te bereyden / maeckende al ons Gheschut slach-vaerdich / de kisten in 't Ruym / Musquets / Piecken / Sabels al t'samen klaer ende voor der handt / om (of sy ons achter-haelt hadden) soo licht noch niet in ons gheboren vyants handen ende hare tyrannie te vallen / ofte soude noch eerst goet ende bloet gekost hebben / doch Godt die heeft ons bewaert / ende haer voornemen belet: hem zy lof / prijs ende eere / van eeuwicheyt tot eeuwicheyt; want den vyandt siende dat wy te kloeck in 't zeylen waren / ende op ons gantsch niet en vorderden / heeft ghenootsaeckt gheweest ons te verlaten / waer over wy niet rouwigh en waren / want de voorste van haer leven / brack zijn groote stenghe voor 't hart pranghen: Ende zy luyden doen gantsch gheen kans ziende / schoncken ons noch 5 a 6 schooten met grof geschut / tot teycken van een adieu / maer en deden ons gheen schade; teghens den avont ginghen sy haren cours / ende wy luyden mede van gelijcken.

Iulius,

Den selfden dito / was de wint noch uyt de zuydelijckerhandt / soo dat wy weynich voordeel konden doen.

Den 10. kregen de wint noch al contrary / ende deden seer weynich voordeel.

1629. Den 11/ 12/ 13/ ende 14/ noch al over ende weer/ met contrarie wint by-gehouden.

Iulius. Den 15/ kreghen de windt uyt de Noordelijcker-hant/ende hadden van die tijt tot den 17 Augustus/ passelijcke voortganck/settende onsen cours naer het Zuyt-lant / om op de hooghte van 40 a 42 graden te loopen/ende als dan Oostwaert naer de stadt van Sonda.

August. Den 18 Aug: Is op't schip Hollandia in den Heeren gerust den Fiscael Roose, ende 19 dito/ is syn uytvaert gehouden in maniere als volgt/ vooreerst worden alle de Soldaten in geweer ghestelt het gheheele schip langhs / doen wert het Lijck driemael om de groote mast gedragen/ende aen stuurboort overboort geset/waer op datelick een grof geschut wert ghelost/ daer de Soldaten met een salve op antwoorden ende dat tot 3 mael toe: Des anderdaegs wert al syn goed voor de mast aen de meest-biedende verkoft.

31 Den 27. / Des nachts zijn wy ontrent het Zuyt-lant/ofte het Lant van d'Eendracht gekomen/wierpen gront op 40 vadem water/ ende liepen doen Noordelijck aen.

Dit was het landt daer het Schip Batavia op verongeluckt was. Ick hebbe den Predicant selver op Batavia gesproken/die syn Huysvrouwe ende kinderen aldaer van ons eygen volck vermoort waren/ op een dochter nae/die noch vande schelmen met kracht ende gewelt ghebruyckt wert; ende boven dien gheschieden hier noch veel meer afgrijsselijcke moorden ende schelmstucken. Dit jammerlick stuck / ontstont meest/

meest also het schip Batavia gestrant was/eñ sy luy- 1629.
den haer op de Eylanden bergende/daer sy geen wa- August.
ter vonden:so soude de Schipper met de Boot naer 't vaste Lant varen om water te soeckẽ/ende is onder dien schijn nae Batavia geseylt/latende al't volck hier op dese Eylanden; Alwaer sulcken tumult tusschen haer-luyden is ontstaen/ datse van malkanderen gesepareert zyn/ende niet als vrienden/ maer als moordadighe Tyrannen teghen malkanderen gehandelt hebben/ doch de eene partye hebben haer als vrome ende eerlicke persoonen gehouden/ maer d'ander als schelmen/waer van de sommighe als den Coopman ende meer anderen/op Batavia gekomen zynde/gejustitieert zyn. Willen voorts de goetgunstige Lesers/ die lust hebben de tragedie te lesen / aen de Iournalen van de selve voyagie adresseeren.

Den 28/Heeft de Admirael een Wimpel van de Besaens-roe laten waeyen/ende een schoot geschooten/ om den Raedt van Schippers ende Stuer-luyden aen boort te doen vergaren.

Den 29/Was het Jacht Oostane soo veer achter uyt dat men hem niet zien en konde/ maer tegen den middach is hy weer by ons gekomen/alsoo wy hem in-ghewacht hadden: alhier was by den Eersamen Raet ghereſolveert om onse cours op't spoedighste naer Batavia te setten / 'twelck wy deden met tamelicken voorspoet.

Den 5 september: Waren noch ontrent 70 mylen Septem-
van Batavia, op dito is in den Heere gerust Adriaen ber.
Smal van Amsterdam/schipper op't schip Hollandia,
ende

Septemb. ende is den 6 dito syn uyt-vaert ghehouden met drie schooten grof-geschut. Den selven dito / waren op de Zuyder breete van 10 graden 32 minuyten / wint westelick met goet weer ende tamelijck voortganck.

Den 7/ Sagen wy het vaste lant van Iava Maijor, ofte groot Iava, 's middaeghs waren op de zuyder breete van 8 en een half graed/ wind noch /etc. Redelijck goet weer met goeden voortganck.

Den 23 / Zyn wy voor Batavia op de Reede ghearriveert / naer dat wy 9 maenden min 2 dagen uyt 't Texsel geweest waren/ ende veel tegenspoet gehadt hadden.

Den Generael Ian Pietersen Coen, was twee daghen te vooren overleden / zittende 's avonts noch kloeck ende gesont aen tafel/ ende storf 's nachts tusschen 12 ende een uyre / ende nae dat het Lijck eenighe dagen boven der aerden hadde gestaen/ wert hy op Batavia seer eerlijck in het Stat-huys begraven: de uyt-vaert gedaen zynde/ is een-stemmelijck by de Raden vã India dẽ Admirael Iacobus Speckx, Provisioneel voor Gouverneur Generael over gantsch India gekoren.

Wy alhier door Godes genade op de Reede gekomen zynde / vonden de Stadt seer swaer beleghert/ van de Iavanen ofte inwoonders / met ontrent houdert en twintich duysent man.

Het beginsel deses Oorlochs is ghesproten in den Iare 1618/ ende 1619/ want de schepen van de Oost-Indische Compagnie eerst in Indien commende/ hebben met bewillinge van den Koninck van Ternaten;

aldaer

aldaer eenighe Comptoyren ende Fortificatie ghe- 1629.
stapeleert/also de Castilianen daer lange jaré te voo-
ren ghehandelt hadden/ om tegens haere wederstant Septem-
verseeckert te wesen / ende met de Tarnatanen in alle ber.
vrientschap te mogen Negotieren : daer naer hebben
tot Bantam met consent van den Koninck mede een
Logie gemaeckt/als oock mede op Iacatra, nu Bata-
via ghenaemt / al waer wy luyden oock sochten met
alle vrientschap / met den Koninck van Iacatra ende
syne Ondersaten te handelen / maeckende seecker
contracten op't stuck vanden handel / waer in wy
altijdt zyn bedroghen gheweest / door dien sy noyt
haer woordt willende houden als se eenigh voordeel
saghen/eysschende meerder Tollen / Tribuyten ende
anderzins/hebben derhalven genootsaeckt gheweest/
ons aldaer te Fortificeren ende te verseeckeren. Den
Koningh dit gewaer wordende ende merckende / dat
wy ende de Engelsche aldaer geen goede vrientschap
met malkanderen hadden/heeft zyn uytterste devoir
gedaen om hem met deselve meer eñ meer te bevrien-
den. Nu de slach in't jaer 1619/ den 2 January / on-
trent Bantam ende Iacatra, tusschë ons 7 Hollantsche
ende 11 Engelsche schepen/geschiet zynde/alwaer wy
luyden / naer dat vanden middach tot den avondt
tegen haer geslagen hadden / de vlucht moesten ne-
më naer Amboyna, om onse macht so uyt Tarnatë,
Banda ende andersins/by malkanderen te krygen: so
heeft den Koningh van Iacatra ghesamenderhandt
met de Engelschen ons Fort op Iacatra seer swaer
beleghert den tijdt van 6 maenden lang/waer teghen
C het

1629. het d'onse seer kloeckelijcken hebben/ weder-ghehouden/wachtende op onse komste. Voorts al't gene in
Septemb. dese belegeringe is gepasseert/soude hier te lang vallen om te verhalen/ alleenlijck sullen spreken van den oorspronck deses Oorlochs. Nu nae 'tverloop van 6 maenden/onse Macht in de Eylanden van de Molukas vergadert hebbende/zynde 18 Schepen sterck/ zyn alsoo met goede voorspoet voor ons belegherde Fort ofte voor Iacatra ghearriveert: De Engelschen 2 a 3 dagen te voren van onse komste verwittigt zynde:hebben haer geschut van Lant datelijck geanbarqueert/ende de straet Sunda uyt-geloopen. Den Koninck hem van de Engelsche verlaten ziende / heeft het hooft in den schoot willen leggen/hem verexcuserende dat de belegeringhe niet syne/maer der Engelschen schult ende doen geweest was.

Maer onsen Ed:Hr.Generael Ian Pieterſz Coen, op sulcks weynich achtende/ ẽn wel wetende de valsheyt/daer die van Iacatra,t'sedert ons ghesloten Accoort altijt mede omme-gegaen hadden. Heeft naer rype deliberatie het volck van de gantsche Vloote in goede ordre doen landen / ende de selve binnen ons Fort doen trecken / alwaer den Hr.Generael met de syne seer welkom waren/als wel te dencken is: haer siende bevrijt van sulck een swaere ende langhdurige belegeringe:des nachts op alles goede ordre ghestelt zijnde / zijn sy des morgens met den dach / wesende ontrent 1100 man sterck / seer couragieuselicken de Rivier over/ende op des Stadts muyren / dewelcke geen half Musquets schoot van ons Fort lag / aengeval-

gevallen/ eñ naer eenige schermutsinge met den Vy- 1629.
ant / deselve beklommen / marscerende elcke Com- September,
pagnie besondere straten in. Den Koninck ziende de-
se onverwachte ende wel-verdiende distructie / niet
machtich genoech zynde om't selve te beletten ; heeft
plich de vlucht genomen met al syn volck / die't ont-
loopen konden/ende die't selve niet en deden / mostent
met den hals bekoopen/ uyt-gesejt vrouwen eñ kin-
deren. Hebben voorts de stadt gantsch geraseert ende
verbrant/ de muren geslecht/ende also een rechtveer-
dige wrake over onse Vyanden genomen/

Dese Victorie aldus geluckelijck volbracht zynde/
hebben niet langhe getardeert/maer datelijck ons al-
daer wel sterck ende vast gefortificeert/ gevende 'tsel-
ve Kasteel alsdoen dē Naem van Batavia, alwaer wy/
als blijckt/dagelijckx meer ende meer zyn in-gewor-
telt. Nu den Matarang oft den Keyser van't gantsche
Koninckrijck van Iava , ziende dat wy ons alreede
niet alleene meester van Iacatra ghemaeckt hadden/
maer ontfangen oock alle tollen ende tribuyten van
de Ingeboornen selver/die met ons hier comen han-
delen/ende oock van alle Natie als Chinesen, Iapon-
ders, Samatresen, Succadanen, Siammers, &c. daer
groot profyt van ghestreken wort / heeft nu de stadt
Batavia met alle mach- aen-getast / om de selve we-
der onder syn commande te brenghen / dat God ver-
hoede.

Den Vyant lach so dicht onder de stadt begraven
datmen lichtelijck met een Musquet in't Leger kon-
den schieten / ende deden al te met harde stormen by

1629. nacht/doch kregen kloeckelijck wederstant.

Wy luyden deden oock eens eenen corasieuse uyt-
September. val / op der vyanden Battaryen ende Bolwercken/
alwaer wy met Vyerwercken ende Garnaten eenige
Battaryen inde brandt kreghen / doch niet sonder
groot ongeluck: want also ons volck doende was om
Garnaten te werpen / zynder 10 a 12 geborsten eer se
de Matroosen uyt de handen quyt waren/waer van
2 a 3 't leven ende 7 a 8 haer armen ende handen ver-
loren/dit was alleenich door quade gissinghe vande
Constapel/ dat hy zyn Granaté niet op haer behoor-
lijcke tellingen gemaeckt hadde/'twelcke sulcken al-
teratie ondert volck maeckte/ dat hy kans door het
selve ongeluck souden geslagen worden hebben / ende
zyn naer langhe schermutsinge met weynigh verlies
van ons volck / maer veel vande vyandt weder inde
Stad gekeert.

October. Den 5 October is myn soontjen Heyman van Rechteren inden Heere gerust / naer dat hy 10 dagen hadde ghelegen aen't roode Melisoen / out synde 2 Jaer/ ende is aldaer begraven/waer over ick ten deele verblyt was / sorgende dat hy noch van een Koegel soude wegh genomen geworden hebben/also de Koegels uyt des Vyants Leger dagelijckx door ende over het Huys heen vloogen / so dat wy in dit Huys niet een ure versekert waren.

Den 6/Wert de Stad vanden Vyant hart beschoten; ende so ick meende 't nae Casteel te gaen/ ende op de Brugghe komende / quam daer een grove Koegel dicht by myn lyf gevlogen/jae feylde niet veel of-

te

te soude my wegh genomen hebben/so-dat ick vande slach by na ter aerden stozten / ende die't saghen uyt het Kasteel meenden dat ick gheschooten was / doch wert gantsch niet gequetst: God sy lof ende danck die my doen ter tyt ende meermalen/so genadelijck heeft bewaert. 1629. Octobe.

Den vyant heeft alle de dooden/die int Leger stozven ofte gheschooten werden/inde Rivière geworpen/ende de selve met palen toe-ghehept/ om dat de lichamen niet af-dryven en souden; Maer dat het Water dat van boven af quam/soude dooz sodanigen middel van alle de doode Asen met een pestiale stanck vergiftight werden / waer over d'onse inde Stadt genootsaeckt waren/verscheyden Putten te graven om water te bekomen

Den 20/ Des nachts is den Vyant met een groot ghewelt op de Stad aenghevallen/maer werden van ons luyden treffelijck onthaelt/so met Grof gheschut als met Musquetten. Dese Battalie ontrent drie uren geduert hebben / dwongen den Vyant te retireren; Dewelcke doen een Redupt/genaemt Maeghdelings Redupt/ ghelegen op de uytterste hoeck van de Stadt / met gantscher macht beringhelden ende met ghewelt bestozmden/de onse niet meer als 15 a 16 persoonen-sterck sijnde/hebben haer mannelijck als Batavieren geweert/ende den Vyant man haftigh wederstant gedaē/so lange als sy Krupt ende Loot hadden; Ende 'tselve verschoten synde / hebben haer met steenen ende de pannen vande Redupt oock so langhe beholpen/ tot datse gheconsumeert waren / ten lesten

1629. eene van de Soldaten/ 'twelck een kluchtich quant was/ seyde tegen d'anderen: wacht ick weet raet/ ick salse wel anders hebben / ende liep metter haest ende haelden beneden een pot met vuylicheyt uyt het Privaet/ werpende de selve op haer bloote ribben/ also tot verscheyden toe / ende den Vyandt ziende dat die van de Stadt quamen om de Redduydt te seconderen/ hebben sy de vlucht genomẽ/ roepende: O Seytang orang Hollanda de backalay sammatay: Dat is(met verlof) so veel ghesept: O ghy Hollantsche Duyvels/ ghy vecht met stront.

October.

November.

Den 1 dito/ des avonts ontrent 6 uren/ saghen wy het Vyants Legher in 3 quartieren in brant staen/ waer over seer verwondert waren/ niet wetende wat het selve beduyden mochte/ doch hieldẽ ons van binnen stille: des anderdaegs smorgens heeft den E. Hr. Generael Iacobus Specx eenige Ruyterye ende sommige Compagnien voetvolck uyt-ghesonden/ om te besichtigen watter des nachts ghepasseert was/ ende bevonden dat den Vyant de vlucht genomen / ende selver 't Leger in brant ghesteken hadden / hebbende meer als over de 7 a 800 man van haer eyghen volck gemassacreet/ sommige / door-steken/ sommighe onthooft: dewelcke daer al t'samen ordentlicken op regels beyden malkanderen / op een groot vlack velt waren neer geleyt / welcke lichamen binnen 3 a 4 dagen sulcken stanck van haer gaven/ dat men daer by nochte ontrent mochte komen.

De oorsake van dese tragedie/ also wy daer na verstonden/ soude aldus geweest zyn:

Den

Den Matarang ofte den Keyser van Iava, eene van de voornaemste Princen het voorige jaer/ (alsoo dit nu de 2 belegeringe is/met een machtich Leger voor Batavia gesonden hebbende/ ende deselve belegert/ heeft moeten wederom keeren sonder yets uyt-gerecht te hebben/als blijcklick is. Nu den Prince van Madura,'twelk mede een Eylandt is ontrent een half myl van't vaste Lant van Iava legghende / mede staende onder't gebiet van den Matarang, heeft den anderen bespot/seggende/waer hy so wel met sulck een macht voor Batavia geweest / de stadt soude syne geweest zijn/ofte niet levendich van daer gekeert hebben. Nu den Matarang sulcks verstaende/heeft den Prince van Madura als Velt-Heer over dit Leger ghestelt/ om te zien wat hy uyt-rechten soude / daer-beneffens den voorigen Prince van gelijcken. Nu op de stadt geen overwinnunghe ziende / heeft den Prins Madura belast't Legher in brandt te steecken / ende wederom te keeren/waer over den anderen / hebbende het meeste volck op zijn hant: alsoo hy een sacht-zinniger Man was / heeft op staende voet wraecke over den Prince Madura ghenomen / ende hem met eenighe van syne Consoorten alsoo het leven benomen / segghende u woort moet nu waer worden / ghy en sult nu voor Batavia niet levendich van daen treecken: ende is alsoo met het Legher weder naer den Matarang ghekeert / alwaer hy zijn saecke ten vollen heeft verdeffendeert.

1629. Novemb.

Batavia by de Iavanen Iacatra, ende eertijdts by de Chinesen Calappa ghenoemt: alwaer de strate ofte eng-

Octobér.

te engte Sunda Callappa noch zynen naem daer van heeft. Is een plaetse 12 mylen Oostwaert van Bantam gheleghen in eenen bequamen in-bocht / alwaer t'Zeewaert van de Stadt ettelijcke Eylandekens voor legghen/ die de Baey ghevoechlijcken (voor het aen loopen des Zees) konnen bevryden; De Schepen op de Reede liggende/ legghen ontrent een Gotelincks schoot van 't Kasteel / 't welcke dicht aen de Zee kant licht/ met vier Punten/ te weten/ den Diamant als de principaelste/ den Robijn/ de Peerle ende de Saffier/ al t'samen van witte Coraelsteen op ghehaelt. De Stadt leyt in de lenghte Lantwaerts van 't Kasteel / alwaer de Rivier recht door loopt: De Stadts wallen zijn aen de Oost zyde oock heel met witte Coraelsteen op ghetrocken / ende aen de Westzijde met ettelijcke Reduyten versien: wort oock van verscheyden grachten ende borch wallen door loopen/ welckers kanten alzins met Cocos boomen beset zijn / allhier komen alderhande Natien met haer Vaertuych ende Joncken /om haer handel ende Negotie te drijven / welcke al t'samen haer Tollen aen ons luyden moeten betalen / van alle goederen die daer uyt ende in komen / teghen 10 ten honderdt. Oock soo woonen daer ontrent 5000 a 6000 Chinesen in de Stadt die al t'samen alle Maenden haer tribuyt aende Compagnie moeten betalen/te weten/ een Arbeyder die daghelijcks langhs straet gaet arbeyden/moet alle Maenden op brenghen anderhalf Reael van achten/de Rael tot 50 stuyvers/die een gemeene Winckel houd van Groente/Fruys ende an-

ders-

derzins / moet 's maents betalen 4 Realen van achten/yeder Visscher moet betalen 3 Realen / de gene/ die Winckel houden van Zyde/Porceleyn / Damasten / Sateyn / Ermozynen ende diergelijcke Waeren / moeten alle maenden 6 Realen van achten betalen / die Arack branden / 't welck is een Dranck die van Rijs ende anderzins ghebrant/ofte om recht te segghen/gedistileert wert / moeten 's maents geven 8 Realen van achten. Voorts de Ambachts luyden / als Snyders/ Schoen-makers / Silversmits/ Hoede-stoffeerders/ Timmerluyden/ metselaers/ Smits ende diergelijcke/moetē s'maents opbrengen 2 Realen/maer die de Winckels selver op hebben / moeten 5 Realen gheven:somma dat de Compagnie niet alleen weynich onkosten heeft te lyden/om Batavia met zyn Garnisoen te onderhouden / maer daer-en-boven noch groote profyten trecken. 1629. November.

Wat aen-gaet de Nederlandtsche vrye Borgers/ moeten so wel van alle goederen die daer uyt en̄ in de Boom komen / 10 ten hondert betalē als den vreemdelinck. Het Garnisoen op Batavia, is in't ghemeen sterck 5. a 6 Compagnien: Het is een groot/vast ende sterck Casteel/leggende meest in't vierkant / verzien met ontrent tachtich stucken geschuts.

De Chinesen die alhier woonen / hebben bykans een geloof als de Heydenē/hare Sacrificien of Ceremonien zyn heel seltsaem /want als sy in hare Pagoden ofte Tempels komē om haer Ceremonie te doen: So bereyden sy de alderkostelickste spijse die sy konnen bekomen/van hoenderen gebraden ende gesoden/

 vleesch/

1629. vleesch/speck/ visch/ etc. alderhande kostelijcke Con-
fitueren / ende de beste Fruyten die sy hebben / ende
November, stellen het selve al t'samen voor hare Beelden/dewelcke de sommige wel halve Duyvels schijnen te wesen/ ende zijn niet boven een span groot / 'tselve alsoo ghestelt zijnde/ steecken menigte van Lampen ende kleyne dunne Keersjens op / ende roocken met alderley Wieroock ende Bengamijn/ alsdan buyghen sy haer ter aerden met den hoofde / ende de handen ghevouwen op hare voeten leghende/ heffende de selve weder op/ tot 3/ a 4 reysen toe/ende gaen ghesamenderhandt lustich sitten eten en drincken van't gene sy daer ghebracht hebben: soo datse meest half droncké daer van daen scheyden ; hier op Batavia en hebbē sy hare Pagoden ofte Tempels so niet in't openbaer als in haer eyghen Landt / maer doen 't ghemeen ; in de grootste Huysen die sy daer hebben.

Sy gelooven oocdatter eenē God is inden Hemel/ maer dat deselve al te grooten Heer is/hem hier dagelijcx met de menschen te bemoeyen: maer dat daer een ander is die sy eere eñ offrhande aen doen/ die 't Gouvernement des Menschen ofte des Werelts bewaert. Ende de eere die sy den Duyvel aen doen/ is/ om van hem niet beschadight te worden. Dit is so vele als ick hebbe konnen vernemen van der Chinesen geloove.

December, Den 4 Decemb: werdt ick gheordonneert uyt last van den E. H. Generael ende de Predicanten / om des nachts by twee Jongers te gaen/ die daegs daer na veroordeelt waren te sterven / door dien sy Sodomiterie met malkanderen ghepleeght hadden ; ende

noch

noch een persoon die syn vrouw doot gesteecken hadde/ 't welck ick achtervolgende myn ordre / ghedaen hebbe: ende tot in de ure haers doodts by haer gheweest / haer vermanende tot berouw ende leet-wesen haerder sonden/ende voor ooghen stellende de groote oneyndelijcke barmhertigheden Godts/ende voorts etc. als myn ampt ende schuldige plicht by sodanige Patienten mede bracht.

1629. December,

Den 5/ De Jongers/synde omtrent 16 a 17 jaeren out / werden elck in een sack inde Rivier versmoordt/ ende den anderen persoon/eerst de rechterhand afgehouwen ende daer naer onthalst.

Den 25/ Ben ick upt last ende ordre van de E. Hr. Generael ende de Predicanten/met myn Huysvrouw eñ familie van Batavia na Banda vertrockẽ/met het schip den Briel, om aldaer op een vande Eylanden het Kranck-besoeckers ampt te bedienen.

Den 30/ Des naermiddaegs/synde ontrent Iapara, met redelijck bequaem Weer: so stont ick op't Schip met den Stuer-man ende praten/ terwylen sach ick een kleyne ronde cirkel aen den Hemel/ende alsoo ick somtijdts wel hadde hooren segghen dat sulckx een haestighe harde windt beduyde/soo seyde ick teghen den Stuer-man/hem 't selve wysende / of hy de zeylen niet wilde laten strijcken / waer over hy gram/ werdende/antwoorde: Gaet ende bemoeyt ghy u met uwe Boecken; Onderwylen dat wy hier noch of discoureerden/so quam daer sulck een schrickelicke snelle ende onverwachte wint/dat wy niet en dochtẽ datter yemant het leven afgebracht soude hebben/want

1629. den Stuerman ende al't volck was so besторven dat
sy qualick spreken konden / ofte handen aen de zey-
December. len slaen/soo dat het niet veel en scheelde ofte het schip
soude 't onderste boven gewaeyt hebben/doch Godt
versach het/dat wy de schooté los kregen / so dat ons
Schip weder rees : Dese winden en dueren niet lan-
ghe/soude anders onmogelijck zyn ofte de Schepen
souden moeten vergaen.

Hebben voorts met redelicke voorspoet onse reyse
gevordert/soo dat wy den 20 Janur: 1630 in Bauda
zyn gekomen. 'twelck leyt ontrent 400 myplen van
Batavia, ende anckerden onder 't Eylant Nero voor
't Casteel Nassouw.

Den 23 Janur : Wert ick gheordonneert van den
1630. Hr. Presidét Gerrit Denijs om op Salamma myn re-
januarij. sidentie te houden/ende aldaer het ampt te bedienen/
daer voor de Heeren Meesters my gesonden hadden/
'twelcke een plaetse is ghelegen op't groot Eylandt
Lontor, alwaer ick vont 3 vrye luyden/een Sergant
ende 10 Soldaten / met noch 10 a 12 Mardikers ofte
vrye Swarten : ick woonde alhier in een Huys van
Riet of Bamboesen gemaeckt/'t welck oock met ee-
nen voor de Kerck verstreckte.

Hier ontrent 15 a 16 dagen geweest hebbende / soo
hebbe ick mynen dienst in de Heydensche ofte Ma-
leytsche tale beginnen te doen/te weten / de Predica-
tien voor-gelesen/mitsgaders de Christelijcke Gebe-
den ende Psalmé: Dese plaets Salamma is seer kleyn
in't begrijp/ende seer periculoos wegens die van Se-
ram, alsoo de selve onse Vyanden zyn / ende komen
som-

somtijdts by nacht met haer Vaertuych / dat sy van dese plaetse halen. Seram is een groot Eylant ghelegen ontrent 20 mylen Noorden van Banda af. 1630. januarij.

Den 28/ is het Schip den Briele nae de Eylanden van Cay en Arou vertrocken / om aldaer Sagou te handelen.

Sagou, wort over al in de Eylanden van de Molucas, te weten/ Tarnaten, Amboyna, Banda, Seram en̄ meer andere Eylanden ontrent dese contreye ghelegen/ in plaetse van broot gebruyckt. Dese Sagou is een witte meelachtighe specie/ dewelcke komt uyt het middelste van eenige dicke swarte boomen/ zynde het pit der selver / gelijck als hier te Lande het binnenste der Flier-boomen/ de Indianen backen dese Sagou in steene Vormen 10/12/14 a 16 te gelijcke/ sonder eenige andere spetie daer by te doen/ ende mogen seer lange dueren/ ende wort oock groote Coop-handel met de selve gedaen in de boven-verhaelde plaetsen.

Den 9 April / is alhier in Banda ghearriveert den Hr. Gouverneur P. Raemborch, wesende Raedt van India , ende als Gouverneur over de Eylanden van Banda. April.

Den 10/ Is den Gouverneur voornoemt geauthoriseert / den Gouverneur soude hier al eer gheweest hebben/ maer hadde het Schip de Kameel/ 'twelck met Rijs geladen was/ op het Boomies Eylant/ leggende ontrent Batavia, verloren: waer over wy groot gebreck van Rijs alhier hadden / soo dat alle huysen worden ghevisiteert, wat Rijs datter was/ om dat de selve gelijcklick aen den gemeenē man soude worden verdeelt.

Majus. Den 26 / Is het schip de Briel weder van Cay ende Arou gekomen/hebbende veel Tagou mede gebracht: sy hadden aldaer in groot perikel geweest om haer leven te verliesen/want de Overheydt worden aldaer vande swarten te gaste ghenoodt / dewelcke haer souden ghemassacreert hebben / ten waere ons volck by tijts 't selve hadden ghezien : De swarten waren ooc mede van zinne terwyl ons volck aen lant was/het schip te vermeesteren / ende ons 't selve afhandigh te maecken.

Iunij. Den 24 Junij/op Maendach ontrent 2 uren/hadden een aertbevinge/ende wanneer sulcks ghebeurt/ gelijck 't selve veel in die omleggende plaetsen geschiet so hebben de Inwoonders aldaer voor een maniere/ dat so ras als sy aertbevinge gewaer worden/ so roepen ende kryten sy so luyde als sy konnen/ende slaen op Beckens/Potten/Ketels ofte wat haer eerst in de hant komt: tot een teeken datter aertbevinghe is/ende een yeder wacker te maecken / om 't selve te voelen/ maer synder door ghewoonte weynigh voor bevreest.

Iulius. Den 17 July / hadden wederom een aertbevinge: Voorts is hier niet sonderlingh gepasseert tot

October. Den 26 Octob: Zynder 5 Joncken met een party Orangbaya/hier op Salamma gecomé met Zagou/ Clappes-nooten / ende andere Koopmanschappen/ maer vertrocken des anderen daeghs daer mede nae ons groote Fort Nassouw.

Nota. Orangbapa/zyn als kleyne roysloepen.

Den 30/ Isser noch een Jonc op Nero gearriveert.

Den 4/ Novemb: Zynder op Oure,'t welck is mede een

een van de Eylanden van Banda, weg geloopen twee Fransē en een Engelsman met noch 11 / a 12 swarten/so slaven als Mardikers naer de Cust van Ceram/ende 't schijnt dat sy het Landt niet wel kundtbaer warē zyn op Amboyna gearriveert/alwaer wy oock een Kasteel hebben leggen/ende zyn aldaer ghevangen/ende na examinatie is den eenen Fransman aldaer ghehangen/ ende zyn vrou gegeesselt/den Engelsman met den anderen Fransman kregen perdon/ uyt oorsake dat sy vanden anderen daer toegebracht waeren/ende wierden op Amboyna weder in Garnisoen geleyt/ende wert belast niemant hem te verwoorderen haer 't selve te verwyten. 1630. November.

Den 5 Februa: Des avonts laet/is alhier gearriveert de Fluyt Edam/komen met Rys vā Batavia. 1631. February.

Den 7/Is alhier op de Rede gekomē een Macasserse Jonck/geladen synde met Rijs/ende is ghestrant voor 't Huys te Raemborch / door quaede ordre die daer was.

Den 13 Mart. Zoo is hier op de Rede ten Ancker gekomen/een Schip genaemt Noortwijck / geladen synde met Rys/komende van Batavia. Martius.

Dē 23/Is alhier noch gearriveert 't Schip de Beets het welcke vande Cust vā Cormandel gekomē was/ hebbende niet meer als 4 dagen op Batavia geweest.

Banda is gelegē ontrent op vijftehalf graet by suydende linie Æquinoctiael, ende bestaet in 6 Eylanden in getale: waer van het grootste is genaemt Lontor, het 2. Nero, het 3 Poele-way, het 4 Poele-Ron, het 5 Rosageyn, het 6 de Goenong apy.

Op

1631. April. Op Nero leyt ons grootste en principaelste Fort/ genaemt Nassou, en boven het gemelte Fort leyt noch een kleynder Fort op eenen berg/ genaemt Bellegica.

Op Lontor leydt oock een groot sterck Fort/ende noch 5 Reduyten op verscheyden plaetsen/ te weten/ een op Salamma alwaer ick gelegen hebbe/ een op Onre, een op Waeyer, een op Dender ende een op Orangtatte.

Nota. Goenong apy is in duyts ghesept Vyerberch.

Op Peule-way leyt oock een passelick sterck Fort.

Op Poele-Ron leyt een Reduyt.

Op Rosegeyn leyt oock een Reduyt.

Den Goenong apy is een brandenden berch een weynich van Nero ghescheyden legghende/ waer op geen menschen en woonen: Desen berch roockt dach ende nacht/ werpt oock somtijts vyer uyt met groote steenen; desen brandenden Berch is over ettelijcke jaren eens geborsten ofte gesprongen / werpende sulcken gewelt van steenen ende klippen neder: datmen nu tusschen desen berch ende Nero met geen Schepen door vaeren kan/ daer 't te vooren wel twintich vaem diep was.

Dese Eylanden van Banda zijn vruchtbaer/ principael van Notenmuscaten ende Folie / want gheen plaetsen nochte Landen daer Notenmuscaten groeyjen als hier. Zoo dat de gantsche Werelt geen Notenmuscaten noch Folie kan bekomen / ofte moeten 't uyt der Oost-Indische Kompagnie haer handen trecken/ also sy 't selve van de Inwoonderen/ dewelcke altijt met verraet met ons gehandelt hebben /met gewelt hebben genomen / ende haer selven daer meester

April.

ster van ghemaeckt / de Ingeboornen gantsch verstropt / jae datter geen kint nochte suygeling gebleven is op't gantsche Lant / ofte zyn verdreven / doot geslagen ende tot Slaven gemaeckt. Nu om het lant ende gewas te onderhouden ende te hanthavenen / so deelen zy / te weten / de Compagnie het gantsche Lant in parcken ofte in verscheyden Boomgaerden / welcke sy de vrye Borgeren uyt deelen / een yeder naer dat hy Slaven heeft / om soo veel parcken ofte soo veel lant te konnen behavenen / suyveren ende de Boomen waernemen; welcke Noten ende Folie / die een yeder van syn parck krygt / de Compagnie moet behandighen / 't pont Folie ontrent teghen seven stuyvers / ende het pont Notenmuscaten ontrent teghen seven duyts / also ick deselvige menichmael daer voor sulcken prijs hebbe ghelevert / want de Noten zijn daer seer weynich ge-estimeert / overmits haere veelheyt ende groote abondantie: Ja ick hebbe op mael tyden geweest / daer de Kaerssen van enckel Notenmuscaten ghemaeckt waren. Hier zyn oock eenighe Mooren dewelcke met ons bevriendet zyn / ende hare parcken hebben / ghelijck dicht by myn Huyzinge ettelijcke woonden: Dese Mooren hebben een sonderlinghe maniere van haer dooden te begraven / want als daer yemant overleden is / so leggen sy het lichaem in een kist / ende 't selve begraven hebbende / maken een huysjen over 't graf / setten daer vyer ende Wieroock in / ende maken als dan een groot gheschrey om ende by het graf / ontrent 8. a 10 daghen lanck / roepende: Och myn vrient waerom zijt ghy

 gestor-

1631. gestorven? hebt ghy eten gebreck gehadt? hebt ghy
drincken gebreck gehadt? of hebt ghy gelt ghebreck
April, gehadt? hebt ghy kleederen gebreck ghehadt? ende
duysentderley sulcke ende diergelijcke dingen.

Nu zynder noch anderen Indianen, dewelcke alreede van ons luyden gedoopt ende tot Christenen ghemaeckt zyn/ die noch eenighe van hare oude costuymen onderhouden/ oock van wegẽ de begravinge der dooden/ als volgt / wanner daer yemant ghestorven is so leggen sy het doode lichaem op een Degge-degge, dat is geseyt / een Slaep-plaets: ende bewindent met heel fijn Lywaet/ van 20/ 30/ 40/ 50/ a 60 ellen lanc/ na dat de qualiteyt vande persoon mede brengt; ende beweenen 't selve ettelijcke daghen lanck / want sommighe vrouwen zitten daer rontom ende trecken haer hayr schreyende/ ende maken groot misbaer/ op de manier gelijck men leest/ Gen. 50. vers. 2. Ende die van Egypten beweenden hem 70 dagen.

Terwyl ick hier op Salamma woonde/ geschieden daer een groot ongheluck/ te weten: Daer lach een Predicant op het Eylant Pauloway, die met het schip Prins Hendrick met vrouw ende kinderẽ/ op een tijd met my uyt 't Vaderlant was gevaeren / ende hadde syn voorighe Voyagie / alsoo 't syn tweede reyse nu was/ voor Kranck-besoecker in Indien geweest/ genaemt David Gorisz, geboortich uyt Zeelant: Deselve / also hy mede een parck ofte Muscaten-thuyn op het Eylant Pouli-Ron hadde / 't welck ontrent een myl van Pou-way is gelegen: Is met een Vaertuych naer 't voorsz Eylant ghevaeren/ vergeselschapt met

noch

noch een Coopman ende een Vaendrager / en voorts 1631.
noch eenige Slaven : daer komende/ende syn parck April.
ofte Thuyn bezichtight hebbende; ende alsoo't wat harde begonde te waeyen meenden weder af te steeken/ende in de brandinge komende/ alsoo de Zee hart aen schoot/so is de Praeuw ofte het Vaertuych omgeworpen/ ende door de ongestuymicheyt des Zees wert den voorn: Predicant so tegen de klippen aengesmeten/dat/korts daer na als hy op-gehaelt was/ synen geest heeft gegeven / ende scheelde niet veel ofte souden al t'samen daer ghebleven hebben / 'twelcke voor de vrouwe ende kinderen wel een bedroefde tydinge was/als wel te dencken is.

In die tyd dat ick noch in Banda woonde / is op het Fort Nero een schrickelijcke aert-bevinge gheweest; Des avonts ontrent ten neghen uyren ; was het noch goet weeder / soo dat niemandt van onweeder eenighe ghedachten hadden : Een weynich tyts daer nae/onsen Fiscael met syn Huysvrouw buyten syn Huys/('t welck op de Zee-kant stondt) ten eten zynde gheweest/ t'huys komende / seght Casse buiveras poer-bete, dat is / gheeft my Wijn met water ghemengt om te drincken : Sijn Huysvrou terstont als ontstelt zynde/ seydt teghen haer Man : Tangen gougan banga, dat is te segghen / de aerde schut ende beeft : Dit alles niet tegenstaende/ eyscht den Fiscael wederomme te drincken/seggende: Masqui bete mou myny, 't welcke te seggen is: Wat; ick wil drincken: De vrouw antwoorde/ Appe catte pocanira masqui tange gougan bangat, dat te seggen is in onse tale:

 wat

1631. wat segt ghy? oft het aertrijck beeft; De vrouw had-
de haer woorden nauwlijcks ge-eyndicht/daer quam
April. soo groote beroerte / dat het aertrijck van malkan-
der scheurde/ende de zee wierde tot verscheyde reysen
soo dapper beweeght/dat sy door het vreesselijck aen-
stooten/veel Huysen wech heeft gedreven.

Den Fiscael syn Vrouw by de hand vattende / is
met haer in de zee geruckt/maer ziende dat hy in pe-
rikel was/heeft syn vrouw van hem gestooten; mee-
nende alsoo te beter syn lijf te salveren ; doch te ver-
gheefs: Want door het af-spoelen der schrickelijcker
Zee-golven/is hy dieper in de zee getrocken / ende al-
daer(sonder hem meer te zien)verdroncken: de huys-
vrouw is door het gewelt der zee op het lant ghedre-
ven: Seecker eerlijck man dese Vrouw in het water
ziende worstelen, heeft haer(nu heel flaeuw ende on-
machtich zijnde)by de kleederen gegrepen/ende haer
het leven gesalveert. De vrouw by haer selven geko-
men zijnde/beklaeghde het verlies van haer Huys/
Goederen/ende Man / ende is daer nae in het leven
noch gebleven. In de selfde aert-bevinghe / hadde de
zee een ongelooffelijcke menigte van Visschen op het
lant uytgeworpen / dat diesgelijck noyt gezien is ge-
weest.

In den selven tijt/was op het Eylandt Nero, een
seer Godtloos Mensch / met namen Cornelis Slim,
Bos-schieter van Rotterdam ; die alle zijn redenen
met grouwelijck vloecken ende zweeren besloot:welc-
ken Corn: Slim ick dickmael over syn godloos leven
hebbe bestraft/ende onder allen hem vragende/ waer
hy

hy nae dit leven meende te vaeren / antwoorde hy: 1631.
Noch in den Hemel/noch in de Helle: Maer voor de
Helle: daer hy Toebacx ende Brande-wijn / goede April.
Duyvels medicyn/wilde verkoopen: Ende het ghe-
beurden op een tijdt dat myn Huysvrouw op Nero
zynde/ende den Orbaen/om over te vaerẽ op Salam,
haer ontvaeren was / dat sy aen den Gouverneur
aldaer versocht/om te moghen een anderen Orbaen
hebben met volck om haer over te brenghen/ 'twelck
haer vergunt is / ende als myn Huysvrouw aen het
Praeuw-huys gekomen was/ende een Orbaen ge-
reet vonde om over te vaeren ; is den voornoemden
Corn: Slim daer geweest/die myn Vrouw vermaen-
de/dat sy voor morgen niet soude over-vaeren: seg-
gende eer de Praeuw ten halver wege soude zyn/ dat
de selve het onderste boven soude ghesmeten worden:
'twelck myn Vrouw niet geloovende / gaf hem sel-
ven den Duyvel over / indien sulckx niet ghesciede/
doch even-wel my Vrouw daer blyvende / heeft het
selfde met groote verwonderinghe zien ghesciieden:
Noch op een anderen tijt den selven Corn: Slim, in te-
genwoordicheyt van veel menschen/vreesselijck vloec-
kende ende zweerende/ende hem selver oock over-ge-
vende; Is van den Satan op genomen / ende in de
Locht ghevoert / ende daer nae met een grouwelijck
geschreeuw ter aerden ghevallen zynde / is wederom
van den Duyvel op-genomen ende ghevoert op een
hoogẽ berch/die rontom in de zee leydt/geheeten den
Gernapels berch: almaer nae twee ofte drie dagen den
Gouverneur heeft laten soecken/maer hebben Corn:

 Slim

1631. Slim noch doot/noch levendig konnen vinden/door-
April. seecker houden/ dat hy na de Helle van den Duyvel
ghebracht is. Hier ziet men in wat perijckel haer de
godloosen stellen: door het misbruyck van den naem
Gods/en het grouwelijck vloecken.

Dit Eylant Nero is vruchtbaer van seer groote Slangen/jae so groot dat sy kleyne Biggen/ Hoenderen/Eende ende diergelijcke beesten heel in konnen slocken: Alsoo het my selve ghebeurt is/ dat ick eenighe van myn Hoenderen missende/myn klachte daer van aen myn Buerman dede/ die my seyde dat de Slanghen de selfde op aten. Ick/ om dat seecker te weten/ hebbe wacht ghestelt aen myn Hoender kot; ontrent halver nacht is een groote Slanghe aen-ghekomen/ende heeft eenighe van mijn Hoenderen opgeslickt/ het welck de wachters ghewaer wordende/ hebben den Slangen aen-gevallen/ende met Hackmessen hem hooft ende steert af-gesmeten/ende daer nae den buyck gheopent/ alwaer sy in ghevonden hebben een Bigge/een Eendt/ ende vijf Hoenderen/ die sy al te samen hebben ghekoockt ende ghegeten: Jae dat meer is/ hebben oock de Slanghe selve (die daer geen fenijn by haer hebben) tot voetsel gebruyckt.

Op dit selve Eylant Nero, vint men schoone berghen/die met Muscaten boomen beplant zijn: Daer wassen oock Karssen in menichte/ die soo groot als Pruymen/jae sommige als Peeren zijn/ die root en schoon van coleur zijn/ vol saps; ende liefluyck van smaeck. In dese voorgen: boomen onthouden haer

veel

veel Papegaeyen: Cacatouwen (welcke Vogels zyn 1631.
met kromme becken/grooter als Papegayen/schoon
van veerderen:) Indiaensche Ravens/die in schoon- April.
heyt van veederen de Papegayen te boven gaen.

Hier worden oock ghevonden seeckere Vogels die seer schoon van veederen zyn / die men Lo noemt: Oock gevogelt/ die anders niet als Muscaten-nooten eten / ende daerom Noot-eters geheten worden: die van groote een Velt-hoen ghelijck zyn ; een seer goede ende delicate spijse/ende worden (ghelijck hier te Lande de Hout-snippe) met alle het ingewant ende darmen toe gemaeckt ende gegeten. In dese bosschen wassen oock vreemden aert van Boomen / die by de In woonders aldaer Saegeweers, ende oock sommige de Clappes boomen genaemt worden: uyt dese boomen wort een aen-genaemen Dranck / als uyt een Fonteyne ghetapt / die men daer gebruyckt in plaetse van Wijn ; Jae kan oock de menschen droncken maken / so wel als de Wijn doet. De maniere om den Dranck uyt de voorsz. boomen te tappen is dese : Men snydt eene van de tacken af / ende men hanght daer dan aen een hol Riet / dat ontrent vijf kannen nat houd / ende des morghens en des avonts wort den boom met hout geklopt ofte gesmeten/ende den boom vervult als dan het aen-gehanghen Riet met een aengenaem nat / seer lieffelick van smaeck/van coleur als het dun ofte water van de gekarrende melck : Maer de boomen die op de voorverhaelde manier niet gheklopt worden / daer wassen Clappes nooten aen / die soo groot zijn als een

hooft:

1631. April. hooft: welcken binnenste ofte pitt/den smaeck by nae heeft van een Haesnoot ; welck pitt oock fijn gerijst zynde/ende in water gekoockt / dienen om Rijs in te koocken. Dese Nooten hebben oock soodanighen smaeckelijcken sap ofte nat in haer/ghelijcken uyt de boomen getapt wort.

Hier in Banda wort een wonderlijcke maniere van Visscherie ghebruyckt/te weten / sy nemen bladeren van Cocos boomen/ ende vlechten deselve al t'samen door malkanderen ontrent 200 a 300 vadem lanck/ op de maniere van een Zeegen / ende gaen dan daer mede aen den Oever van der Zee / zynde 1 a 2 hondert Indianen sterck/ende werpen het voorsz blader-net in eenen ronden cirkel in't water/ op deselve maniere als men eenen Zeeghen schiet / loopende ende swemmende daer rontsom met een groot geschreeuw ende geluyt/zinghende op haer maniere/ met welcke instrumenten sy-luyden by duysenden van Visch weten te vangen. Op eenen tijd so de Indianen bezich waren om dese blader-netten te maecken / soo quam myn Huysvrouw daer ontrent ende tradt met haer voet onverziens op haer bladeren ofte netten / waer over sy seer verstuert werdē/seggende dat sy nu geen geluck hebben / ende gheen Visch vangen en souden/ waer op mijn Huys-vrou haer in de Maleytsche tale heeft geantwoort/ Biggemana pockanira orang, tida pitsiagia Aillathalla, ada de jates, deia boly bry toelong perra pockanira deia ponja condati: het welcke in onse Nederlantsche tale geseyt is: Hoe ghy luyden/ gelooft ghy niet datter een God boven in den Hemel

is/die

is / die u gheluck kan geven naer syn eyghen believen/ 1631.
waer op sy antwoorden / dat het een quaet teecken
was dat sy daer op getreden hadde ; mijn Huysvrou April.
seyde/sy souden haer Net uyt-werpen/ende sien wat
gheluck dat sy krijgen souden / 'twelck sy deden/ ende
'tselve weder ophalende (mijn vrouwe helpende haer
trecken) hadden meer als 6 a 7000 Visschen ghevan-
ghen / waer over sy met grooter blijtschap riepen in
haer Indiaensche tale: Itou paramppowaen Olanda deja ada
ontong baniack: Het welcke te seggen is / de Hollant-
sche Vrouw heeft veel gelucks/of is geluckich: Want
haer-luyder vrouwen mochten daer nimmermeer by
wesen/ als sy op dese manieren vischten ; dus soo ver-
blijt wesende / zijnder ettelicke van haer-luyden tot
mijnen huyse gekomen / vererende tot danckbaer-
heyt mijn gantsche Huysgesin/ so wel slaven als an-
ders / yeder met ettelicke visschen / so dat wy ontrent
60 a 70 Visschen van haer kregen. Dit is al t'samen
een derhande visch/die op eenige besondere tijden van
'tjaer alhier op dese maniere gevangen worden: Dese
Visschen zijn van groote ende fatsoen gelijck de Ma-
careelen hier te Lande/ende is seer goet van smaecke;
maer hebben een sonderlinge eygenschap: want als
men daer hertelick van eet/ so wort men so root over
het gantsche lichaem ende in't aen-gesicht ('twelcke
causeert uyt eenighe verborgen hitticheyt/) dat het te
verwonderen is / 'tselve weder vergaende met groote
pijne des Hoofts.

Dese Visch wort van de Indianen ghenoemt Ikan
panas, 'twelcke so veel geseyt is/als heete visch. Oock

1611. April. zijnder eenighe tijden van 't jaer/ dat de vrouwen des nachts gaen visschen met een Toorts inde een hant/ gaende alsoo de strant langs/ daer 't ontrent een voet waters diep/ ende weten dan/ vermidts haer toorts (de welcke sy Dammas noemen) in 't water lichticheyt ofte schijnsel geeft / de visch met een behendicheyt met de handt te grijpen/ met welcke practijck sy oock veel visch vangen: Sy hebben oock een maniere van hecken of stacket sels van Riede gemaeckt/ die sy van de strant 40 à 50 vadem 't zeewaert in setten/ by haer lieden Seris genoemt/ en zijn gemaect op de maniere van een Fuyck/ daer vis in komt swemmen en beset wort.

Dit is in 't korte/ so veel als in den tijt van 15 maenden/ dat ick op Salamma ben geweest/ hebbe gesien.

Den 25. na langh-duerich versoeck aen den Heer Gouverneur en den kercken-raet aldaer/ ben ick met mijn Huysvrouw op 't schip de Beets gegaen / om van daer te vertrecken: vermits ick daer niet wel konde in gesontheyt leven; maer was den meesten tijt met het root melisoen/ ende andere ongemacken gequelt. Al-so dat ick aldaer den tijt van 15 maenden en 2 dagen mijn dienst in de Malaytsche ende Nederlantsche tale hebbe geexerceert/ ende ander-wijse alle maniere ende gelegentheden des lants door-sien en ondersocht/ ende het selve nae mijn vermogen hier vooren verhaelt.

Den 4. heb ick een vrientlick af-scheyt vanden Gouverneur/ ende den eerbaren kercken-raet genomen.

Den 5. zijn wy met het Schip de Beets van Nero, of uyt Banda vertrocken/ om onse reyse nae Batavia te vervorderen.

Den

Den 8. zijn wy de Eylanden van Amboyna ghepasseert/ te weten: dese vier navolgende Eylanden/ Massalou, Oulcasar, Mulana ende Octouwa, passeerden de selve met een moye koelte. 1631. Maijus.

Den 11. passeerden wy Bauro ende Balao.

Den 13. saghen de Eylanden van de Tocabesiers, ende het Landt van Boutton, was mistich ende waren te zuydelijck/ oock mosten eenige drooghten ende klippen mijden so dat wy niet wel verkent en waren/ wy zeylden den heelen voor-middach/ maer konden 't gat van Boutton niet vinden/ nae de middach werden wy verkent/ ende zeylden tusschen Boutton ende de Eylanden van Toecabesen.

Den 14. passeerden wy het Eylant van Boutton, wy hadden sulcken storm/ dat wy onse boven-winde ontstucken zeylden ende perijckel liepen van lijf ende goedt te verliesen.

Den 15. passeerden de Eylanden Bocarones.

Den 16. passeerden de Eylanden van Selebes, te weten/ het Landt van Macasser.

Den 20. zeylden wy verby het Eylant Colomba,

Den 21. passeerden het Eylandt Luba.

Den 22. passeerden wy Iapara, met goeden windt/ leggende aen de vaste Cust van Iava, ende is een seer vruchtbare plaets van Rijs/ Bocken en Hoenderen/ Suycker/ Ajuyn ende Loock/ende andere vruchten.

Den 24. sagen een Armade Schepen ende Jachten/ die van Batavia gesonden waren/ om een tocht op Iapara te doen/ want de Iavanen waren aen 't marcheren om Batavia te belegeren/ so wy verstaen hadden/

1632. doch is niet op ghevolcht: Dese Vloot was toe-ge-
maeckt om deselve te beletten / so 't doenlick waer; sy
Maijus. schoten 3 a 4 mael / dat wy by haer souden komen/
'twelcke wy deden / ende doen wy by haer quamen/
mosten al onse Soldaten over-geven/ die met ons uyt
Banda gekomen waren. Den Commandeur over
dese Vloote was de Heer Vlack, met den Ontfanger/
ende meer andere Oversten van Batavia, met de nae-
volgende Schepen ende Jachten / te weten / 't Schip
Buren als Admirael/ Bommel / Grooten broeck / de
Salm/ Wessanen/ t' Ryman / Diemen en Broecker-
haven. Wy kregen eenige siecken vande Vloote op
ons Schip.

Den 26. zijn wy met goet weer voor Batavia op de
Reede gekomen / God danckende / dat hy ons uyt so
menich verscheyden perijckel verlost hadde: Al hier
ben ick weder met mijn Huys vrou ende familie op
Batavia aen Landt gegaen/ ende aldaer weder mijne
dienst waer genomen.

Augustus. Den 20. dito is mijn Huys-vrouwe bevallen van
een jonghe Dochter/ die wy lieten noemen Geertruyt
van Rechteren.

Den 26. is het selve kindt in den Heere gerust.

Den 28. heb ick ordre van den Heer Generael ende
Kercken-raedt ghekregen / om op een Schip (op de
Reede leggende met ontrent 100 siecken / 'twelck het
Siecken-huys genaemt wert) te gaen/om de siecke te
troosten ende te vermanen/achter-volgende mijn ampt.

1632. Den 12 Martij/ ben ick door ordre van de E. Heer
Martius. Generael op 't Schip Bueren gegaen.

Den

Den 20. zijn wy van Batavia 't zeyl ghegaen naer Macasser met den Commandeur Anthony Caen, mede nemende inde 40 Portugesen die op Batavia ghevangen waren geweest/ waer onder was een oude Pape daer ick veel verscheyden discoursen onder-weghen mede hadde / soo van Macauw, Malacca, China, Goa, ende andere plaetsen. De oorsaecke dat in't voorige Jaer tusschen ons ende de Portugesen was besloten/ dat yeder een sijn Ghevangens in de Maenden van April of May/ op Macasser soude leveren/ om aldaer tegens malkanderen gelost te worden. 1632. Martius.

Den 4 dito zijn wy op de Custe van Macasser gekomen/ ontrent drie mijlen by Noorden de stadt / alwaer des Avonts op een drooghte gheraeckten / doch quamender noch sonder schade weder af. April.

Den 5. des achter-middaechs quamen voor de stadt Macasser op de Reede/ vonden alhier den Generael van den Coningh van Denemercken/ genaemt Roelandt Carpij met twee Schepen. De Deensche ende de Engelsche / hebben hier elck een Logie op Macasser.

So haest als wy op de Reede ghekomen waren / schoten ronts-om al ons Geschut los / tot 38 stucken toe/ latende de Prince Vlagghe van boven / ende de witte Vlagge achter van de Compangie wapen tot teycken van vrede ; alsoo wy met den Coningh van Macasser niet wel bevrient en waren/spruytende van wegen den handel der Nagelen in de Eylanden van Amboyna. &c.

Ontrent een uyre op de Reede geweest zijnde / soo

1632. quamen daer 2 jonghe Princen/ ende noch 6 a 7 van
den Coningh zijn naesten Adel aen ons boordt/ ons
April. met eenige schenckagie beweellekomende/ welcke van
gelijcken van ons wel onthaelt ende getracteert wer-
den; tegens den avondt ben ick met onsen Ambassa-
deur Anthonij Caen, met een suyte van 8 persoonen/
na 't Lant gevaren/ latende de boven-gemelte Prin-
cen in ostagie aen boordt blijven: aen landt komende/
werden wy van den Deenschen Generael Roelandt
Carpe seer vriendelijck onthaelt. Onse Gevangens
uyt Mackouw, (het welck is een plaets in China, al-
waer de Portugesen haer residentie houden) zijnde
ontrent de 40 sterck/ ende 2 uyt Malacka, (het welcke
is een Stadt in India, toe behoorende de Portugesen)
waren wel hertelijck verblijt/ siende haer uyt soo een
lang-duerige slaverye verlost/ want sy hadden daer
in China 55 maenden aen ketenen gesloten ghegaen/
ende hier op Macasser, volghens het besloten Con-
tract/ gekomen zijnde/ hadden hare residentie altijdt
hier in de Deensche Logie gehadt: des avondts heel
laet/ werden wy by den Coningh ghebracht in syn
Palleys/ het welcke seer groot is/ het principale huys
daer den Coningh syn residentie in hout/ is seer kon-
stich ende tierlijck met alderhande Loof-werck/ seer
swaerlijck van houdt uyt-ghesneden ende verguldt/
staende op ses-en-veertich hooghe Calomnen ofte
Pylaren/ wel drie vadem van der aerden verheven/
so dat het een verwonderingh is om aen te sien/ dat
sulcken zwaren gebou/ so hooch op houte pilaren kan
gedragen werden; by den Coningh komende/ so sat
hy

hy op een kostelijcken Mat met 2 a 3 groote Flu- 1632.
weelse kussens / om teghen te leunen / ofte sijn armen
ofte beenen daer op te rusten / verselschapt zijnde met April.
ettelijcke hondert persoonen / soo Dienaers als Edel-
luyden al t'samen met Crissen (het welcke zijn ghe-
vlamde Pongiaerden) op haer zijden / met Gou-
de/ Silvere ende Elpenbeenen Hechten daer op / oock
seer konstigh gemaeckt; ende ontrent 20 a 22 Vrou-
wen van zijn Concubijnen die naest by hem saten /
ende altijdt dienden met Toe back ende Pynang: Sy
saten al t'samen op de Vloer neder / (op de maniere
als hier te lande de kleer-maeckers sitten) de welcke
doorluchtigh van Riet ghevlochten was / so dat daer
gheen vuyligheydt op konde blijven legghen: Den
Coningh was een dick swaer-lijvigh persoon / oudt
ontrent 58 a 60 jaren / hebbende geen baert; Alsoo 't
veel haer maniere is / de baerdt altijdt gantsch af te
scheeren / zijn boven lijf naeckt wesende / tusschen het
geel ende bruyn / hebbende een kleedtjen om het on-
der lijf / 'twelcke allesins met Gout door-wrocht was /
ende een wit Mutsken op sijn Hooft. Hy was oock
seer familiaer ende liestalligh om mede te spreecken:
Den Ambassadeur ende ick / ende de Coop-man van
de Deensche Logie / saten nevens malkanderen by
den Coningh op de selve maniere ghelijck als sy
daer saten / ende terwijlen wy luyden hier met
malkanderen saten / soo werdt ons vande Edelen sel-
ver voor gheset Toebackt / Pynang ende Cocos-no-
ten: Pynang is een vrucht / die door gantsch Indien
heel ghemeen is / ende seer ghe-extimeert wordt / is
van

1631. April. Slim noch doot/ noch levendig konnen vinden/ door seecker houden/ dat hy na de Helle van den Duyvel ghebracht is. Hier ziet men in wat perijckel haer de godloosen stellen/ door het misbruyck van den naem Gods/ en het grouwelijck vloecken.

Dit Eylant Nero is vruchtbaer van seer groote Slangen/ jae so groot dat sy kleyne Biggen/ Hoenderen/ Eende ende diergelijcke beesten heel in konnen slocken: Alsoo het my selve ghebeurt is/ dat ick eenighe van myn Hoenderen missende/ myn klachte daer van aen myn Buerman dede/ die my seyde dat de Slanghen de selfde op aten. Ick/ om dat seecker te weten/ hebbe wacht ghestelt aen myn Hoender kot; ontrent halver nacht is een groote Slanghe aen-gekomen/ ende heeft eenighe van mijn Hoenderen opgeslickt/ het welck de wachters ghewaer wordende/ hebben den Slangen aen-gevallen/ ende met Hackmessen hem hooft ende steert af-gesmeten/ ende daer nae den buyck gheopent/ alwaer sy in ghevonden hebben een Bigge/ een Eendt/ ende vijf Hoenderen/ die sy al te samen hebben ghekoockt ende ghegeten: Jae dat meer is/ hebben oock de Slanghe selve (die daer geen fenijn by haer hebben) tot voetsel gebruyckt.

Op dit selve Eylant Nero, vint men schoone berghen/ die met Muscaten boomen beplant zijn: Daer wassen oock Karssen in menichte/ die soo groot als Pruymen/ jae sommige als Peeren zijn/ die root en schoon van coleur zijn/ vol saps; ende lieflijck van smaeck. In dese voorgen: boomen onthouden haer

heel

veel Papegaeyen: Cacatouwen (welcke Vogels zyn 1631.
met kromme becken/grooter als Papegayen/schoon
van veerderen:) Indiaensche Ravens/die in schoon- April.
heyt van veederen de Papegayen te boven gaen.

Hier worden oock ghevonden seeckere Vogels die seer schoon van veederen zyn / die men Lo noemt: Oock gevogelt/ die anders niet als Muscaten-nooten eten / ende daerom Noot-eters geheten worden: die van groote een Velt-hoen ghelijck zyn ; een seer goede ende delicate spijse/ende worden (ghelijck hier te Lande de Hout-snippe) met alle het ingewant ende darmen toe gemaeckt ende gegeten. In dese bosschen wassen oock vreemden aert van Boomen / die by de In woonders aldaer Saegeweers, ende oock sommige de Clappes boomen genaemt worden : uyt dese boomen wort een aen-genaemen Dranck / als uyt een Fonteyne ghetapt / die men daer gebruyckt in plaetse van Wijn ; Jae kan oock de menschen dronckken maken / so wel als de Wijn doet. De maniere om den Dranck uyt de voorsz. boomen te tappen is dese : Men snydt eene van de tacken af / ende men hanght daer dan aen een hol Riet / dat ontrent vijf kannen nat houd / ende des morghens en des avonts wort den boom met hout geklopt ofte gesmeten/ende den boom vervult als dan het aen-gehanghen Riet met een aengenaem nat / seer lieffelick van smaeck/van coleur als het dun ofte water van de gekarrende melck : Maer de boomen die op de voorverhaelde manier niet gheklopt worden / daer wassen Clappes nooten aen / die soo groot zijn als een

hooft:

1631. hooft: welcken binnenste ofte pitt/den smaeck by nae
April. heeft van een Haelnoot ; welck pitt oock fijn gerijst zynde/ende in water gekoockt / diendt om Rijs in te koocken. Dese Nooten hebben oock soodanighen smaeckelijcken sap ofte nat in haer/ghelijcken uyt de boomen getapt wort.

Hier in Banda wort een wonderlijcke maniere van Visscherie ghebruyckt/te weten / sy nemen bladeren van Cocos boomen/ ende vlechten deselve al t'samen door malkanderen ontrent 200 a 300 vadem lanck/ op de maniere van een Zeegen / ende gaen dan daer mede aen den Oever van der Zee / zynde 1 a 2 honderd Indianen sterck/ende werpen het voorsz bladernet in eenen ronden cirkel in't water/ op deselve maniere als men eenen Zeeghen schiet / loopende ende swemmende daer rontsom met een groot geschreeuw ende geluyt/zinghende op haer maniere/ met welcke instrumenten sy-luyden by duysenden van Visch weten te vangen. Op eenen tijd so de Indianen bezich waren om dese blader-netten te maecken / soo quam myn Huysvrouw daer ontrent ende tradt met haer voet onverziens op haer bladeren ofte netten / waer over sy seer verstuert werdẽ/seggende dat sy nu geen geluck hebben / ende gheen Visch vangen en souden/ waer op mijn Huys-vrou haer in de Maleytsche tale heeft geantwoort/Biggemana pockanira orang,tida pitsiagia Aillathalla,ada de jates,deia boly bry toelong perra pockanira deia ponja condati: het welcke in onse Nederlantsche tale geseyt is: Hoe ghy luyden/ gelooft ghy niet datter een God boven in den Hemel is/die

is / die u gheluck kan geven naer sijn eyghen believen / 1631.
waer op sy antwoorden / dat het een quaet teecken
was dat sy daer op getreden hadde; mijn Huysvrou April.
seyde/ sy souden haer Net uyt-werpen/ ende sien wat
gheluck dat sy krijgen souden / 't welck sy deden/ ende
'tselve weder ophalende (mijn vrouwe helpende haer
trecken) hadden meer als 6 à 7000 Visschen ghevan-
ghen / waer over sy met grooter blijtschap riepen in
haer Indiaensche tale: Itou parampowaen, Olanda deia ada
ontong baniack; Het welcke te seggen is/ de Hollant-
sche Vrouw heeft veel gelucks/ of is geluckigh: Want
haer kynder wouwen mochten daer nimmermeer by
wesen/ als sy op dese manieren visschen; dus soo ver-
blijt wesende / zijnder ettelicke van haer kynderen tot
mijnen huyse gekomen / vereerende tot danckbaer-
heyt mijn gantsche Huysgesin/ so wel slaven als an-
ders / yeder met ettelicke visschen / so dat wy ontrent
60 à 70 Visschen van haer kregen. Dit is al t'samen
een derhande visch/ die op eenige besondere tijden van
't jaer alhier op dese maniere gevangen worden: Dese
Visschen zijn van groote ende fatsoen gelijck de Ma-
careelen hier te Lande/ ende is seer goet van smaecke;
maer hebben een sonderlinge eygenschap: want als
men daer hertelick van eet/ so wort men so root over
het gantsche lichaem ende in't aen-gesicht ('t welcke
causeert uyt eenighe verborgen hitticheyt/) dat het te
verwonderen is / 'tselve weder vergaende met groote
pijne des Hoofts.

Dese Visch wort van de Indianen ghenoemt Ikan
panas, 't welcke so veel geseyt is/ als heete visch. Oock

1611. April.

zijnder eenighe tijden van 't jaer, dat de vrouwen des nachts gaen visschen met een Toorts inde een hant, gaende alsoo de strant langs, daer 't ontrent een voet waters diep, ende weten dan, vermidts haer toorts (de welcke sy Dammas noemen) uyt 't water lichtichept en schijnsel geeft, de visch met een behendicheyt met de handt te grijpen, met welcke practijck sy oock veel visch vangen: Sy hebben oock een maniere van hecken of stacketsels van Riedt gemaeckt, die sy van de strant 40 à 50 vadem 't zeewaert in setten, by haer lieden Seris genoemt, en zijn gemaect op de maniere van een Fuyck, daer vis in komt swemmen en belet wort.

Dit is in 't kort, so veel als in den tijt van 15 maenden dat ick op Salamma ben geweest, hebbe gesien.

Den 25. na langh-duerich versoeck aen den Heer Gouverneur en den Kercken-raet aldaer, ben ick met mijn Huysvrouw op 't schip de Beets gegaen, om van daer te vertrecken: vermits ick daer niet wel konde in gesontheyt leven, maer was den meesten tijt met het root melisoen, ende andere ongemacken gequelt. Al-so dat ick aldaer den tijt van 15 maenden en 2 dagen mijn dienst in de Maleytsche ende Nederlantsche tale hebbe geexerceert, ende onder-wijle alle manieren ende gelegentheden des lants door-sien en ondersocht, ende het selve nae mijn vermogen hier voren verhaelt.

Den 4. heb ick een vrientlick af-scheyt van den Gouverneur, ende den eerbaren Kercken-raet genomen.

Den 5. zijn wy met het Schip de Beets van Nero, of uyt Banda vertrocken, om onse reyse nae Batavia te vervorderen.

Den

Den 8. zijn wy de Eylanden van Amboyna ghe-passeert/te weten: dese vier navolgende Eylanden/ Massalou, Ouleasar, Mulana ende Ocouwa, passeerden de selve met een mope kortte. 1631. Maijus.

Den 11. passeerden wy Bauro ende Balao.

Den 13. saghen de Eylanden van de Tocabesiers, ende het Landt van Boutton, was mistich ende wa-ren te zuydelijck/ oock mosten eenige droochten ende klippen mijden so dat wy niet wel verkent en waren/ wy zeylden den heelen voor-middach/ maer konden 't gat van Boutton niet vinden/ nae de middach wer-den wy verkent/ende zeylden tusschen Boutton ende de Eylanden van Toecabesen.

Den 14. passeerden wy het Eylant van Boutton, wy hadden sulcken storm/ dat wy onse boven-winde ontstucken zeylden ende perijckel liepen van lijf ende goedt te verliesen.

Den 15. passeerden de Eylanden Bocarones.

Den 16. passeerden de Eylanden van Selebes, te weten/ het Landt van Macasser.

Den 20. zeylden wy verby het Eylant Colomba.

Den 21. passeerden het Eylandt Luba.

Den 22. passeerden wy Iapara, met goeden winde/ leggende aen de vaste Cust van Iava, ende is een seer vruchtbare plaets van Rijs/ Varcken en Hoenderen/ Suycker/ Ajuyn ende Loock/ende andere vruchten.

Den 24. sagen een Armade Schepen ende Jach-ten/die van Batavia gesonden waren/om een tocht op Iapara te doen/want de Iavanen waren aen 't marche-ren om Batavia te belegeren/ so wy verstaen hadden/

1632. doch is niet op ghevolcht: Dese Vloot was toe-ge-
maeckt om 'tſelve te beletten / ſo 'tdoenlick waer; ſy
Maijus. ſchoten 3. a 4 mael / dat wy by haer ſouden komen/
'twelcke wy deden / ende doen wy by haer quamen
moſten al onſe Soldaten over-geven/ die met ons uyt
Banda gekomen waren. Den Commandeur over
deſe Vloote was de Heer Vlack, met den Ontfanger/
ende meer andere Overſten van Batavia, met de nae-
volgende Schepen ende Jachten / te weten / 't Schip
Bueren als Admirael/ Bommel / Grooten broeck / de
Salm/ Weſſanen/ t' Ayman / Diemen en Broecker-
haven. Wy kregen eenige ſiecken vande Vloote op
ons Schip.

Den 26, zijn wy met goet weer voor Batavia op de
Reede gekomen / God danckende / dat hy ons uyt ſo-
menich verſcheyden perijckel verloſt hadde: Al hier
ben ick weder met mijn Huys vrou ende familie op
Batavia aen Landt gegaen / ende aldaer weder mijne
dienſt waer genomen.

Auguſtus. Den 20. dito is mijn Huys-vrouwe bevallen van
een jonghe Dochter / die wy lieten noemen Geertruyt
van Rechteren.

Den 26. is het ſelve kindt in den Heere gerust.

Den 28. heb ick ordre van den Heer Generael ende
Kercken-raedt ghekregen / om op een Schip (op de
Reede leggende met ontrent 100 ſiecken / 'twelck het
Siecken-huys genaemt wert) te gaen/ om de ſiecke te
trooſten en te vermanen / achter-volgende mijn ampt.

1632. Den 12 Martij / ben ick door ordre van de E. Heer
Martius. Generael op 't Schip Bueren gegaen.

Den.

Den 20. zijn wy van Batavia 't zeyl ghegaen naer Macasser met den Commandeur Anthony Caen, mede nemende inde 40 Portugesen die op Batavia ghevangen waren geweest/ waer onder was een oude Pape daer ick veel verscheyden discoursen onder weghen mede hadde / soo van Macauw, Malacca, China, Goa, ende andere plaetsen. De oorsaecke dat in't voorige Jaer tusschen ons ende de Portugesen was besloten/ dat yeder een sijn Ghevangens in de Maenden van April of May/ op Macasser soude leveren/ om aldaer tegens malkanderen gelost te worden. 1632. Martius.

Den 4 dito zijn wy op de Custe van Macasser gekomen/ ontrent drie mijlen by Noorden de stadt / alwaer des Avonts op een droochte gheraeckten / doch quamender noch sonder schade weder af. April.

Den 5. des achter middaechs quamen voor de stadt Macasser op de Reede/ vonden alhier den Generael van den Coningh van Denemercken genaemt Roelandt Carpij met twee Schepen. De Deensche ende de Engelsche / hebben hier elck een Logie op Macasser.

So haest als wy op de Reede ghekomen waren / schoten ronts-om al ons Geschut los / tot 38 stucken toe/ latende de Prince Vlagghe van boven / ende de witte Vlagge achter vande Compangie wapen tot teycken van vrede; alsoo wy met den Coningh van Macasser niet wel bevrient en waren/spruytende van wegen den handel der Nagelen in de Eylanden van Amboyna &c.

Ontrent een uyre op de Reede geweest zijnde / soo

1632. quamen daer 2 jonghe Princen/ ende noch 6 a 7 van den Coningh zijn naesten Adel aen ons boordt/ ons

April. met eenige schenckagie bewellekomende: welcke van gelijcken van ons wel onthaelt ende getracteert wer-den; tegens den avondt ben ick met onsen Ambassa-deur Anthonij Caen, met een suyte van 8 persoonen/ na 't Lant gevaren/latende de boven-gemelte Prin-cen in ostagie aen boort blijven: aen landt komende/ werden wy van den Deenschen Generael Roelandt Carpe seer vriendelijck onthaelt. Onse Gevangens uyt Mackouw, (het welck is een plaets in China, al-waer de Portugesen haer residentie houden) zijnde ontrent de 40 sterck/ ende 2 uyt Malacka, (het welcke is een Stadt in India, toe behoorende de Portugesen) waren wel hertelijck verblijt/siende haer uyt soo een lang-duerige slaverye verlost/ want sy hadden daer in China 55 maenden aen ketenen gesloten ghegaen/ ende hier op Macasser, volghens het besloten Con-tract/ gekomen zijnde/ hadden hare residentie altijdt hier in de Deensche Logie gehadt: des avondts heel laet/ werden wy by den Coningh ghebracht in syn Palleys/ het welcke seer groot is/ het principale huys daer den Coningh syn residentie in hout, is seer kon-stich ende cierlijck met alderhande Loof-werck/ seer zonderlijck van houdt uyt-ghesneden ende verguldt/ staende op ses-en-veertich hooghe Calomnen ofte Pylaren/ wel drie vadem van der aerden verheven/ so dat het een verwonderingh is om aen te sien/ dat sulcken zwaren gebou/so hooch op houte pilaren kan gedragen werden: by den Coningh komende/ so sat

hy

Hy op een kostelijcken Mat met 2 a 3 groote Flu- 1632.
weels kussens / om teghen te leunen / ofte sijn armen
ofte beenen daer op te rusten / verselschapt zijnde met April.
ettelijcke hondert persoonen / soo Dienaers als Edel-
luyden al t'samen met Crissen (het welcke zijn ghe-
vlamde Pongiaerden) op haer zijden / met Gou-
de / Silvere ende Elpenbeenen Hechten daer op / oock
seer konstigh gemaeckt ; ende ontrent 20 a 22 Vrou-
wen van zijn Concubijnen die naest by hem saten /
ende altijdt dienden met Toe back ende Pynang: Sy
saten al t'samen op de Vloer neder / (op de maniere
als hier te lande de kleer-maeckers sitten) de welcke
doorluchtigh van Riet ghevlochten was / so dat daer
gheen vuyligheydt op konde blijven legghen: Den
Coningh was een dick swaer-lijvigh persoon / oudt
ontrent 58 a 60 jaren / hebbende geen baert; Alsoo't
veel haer maniere is / de baerdt altijdt gantsch af te
scheeren / zijn boven lijf naeckt wesende / tusschen het
geel ende bruyn / hebbende een kleedtjen om het on-
derlijf / 'twelcke allesins met Gout door-wrocht was /
ende een wit Mutsken op sijn Hooft. Hy was oock
seer familiaer ende lieftalligh om mede te spreecken :
Den Ambassadeur ende ick / ende de Coop-man van
de Deensche Logie / saten nevens malkanderen by
den Coningh op de selve maniere ghelijck als sy
daer saten / ende terwijlen wy luyden hier met
malkanderen saten / soo werdt ons vande Edelen sel-
ver voor gheset Toeback / Pynang ende Cocos-no-
ten: Pynang is een vrucht / die door gantsch Indien
heel ghemeen is / ende seer ghe-estimeert wordt / is
van

1632. van gestalte ende fatsoen/ als een grooten Noot/ zijnde met eene groene schorsse beklect/ ende van binnen weeck ende saparhtich/ maer als sy een maent 8 a 10 out zijn/so wordense hart ende droogh ende dan zijnse den Noten muscaet/ so seer gelijck/ als eenich Fruyt te werelt/ soo wel van buyten als van binnen: Dese Pijnang en kan anders niet gebruyckt ofte gegeten

April. werden als met Kalck/ ende noch eenige bladeren/ die sy lieden Siri noemen: dat men eenighe van dese drie specien alleenich wilde gebruycken of eten/ het gantsche vel soude van u mont af gaen: maer de kracht van't eene verbijt de kracht van't ander/ so datmense alle drie gelijcke moet gebruycken: dit wort hier voor een gemeen present gehouden/ als of men hier te Lande yemant een dronck Rhijnse of Spaense Wijn wilde voor-setten. Eene van de Princen zijnde noch een Jongman ontrent 22 Jaren out/ onder andere redenen ende propoosten/ verstaende wat mijn ampt ende bedieninghe was/ is by my komen sitten/ ende met alle vrientschap met malkander sprekende/ vielen in't discours belangende de H. Schriftuere/ waer van hy goede redenen wist te geven/ te weten/ vande Scheppinghe des Werelts/ van Abraham (dewelcke sy-luyden Brahim noemen) Isaack, Iacob, Moses, ende voorts van andere Propheten ende Out-vaders: waer uyt ick merckten/ ende oock uyt syne reden verstont/ dat sy het Mahometsche geloove toe-gedaen waren/ ofte tselve ten deele onder hielden/ op welcke propoosten ick hem verhaelde onse Ghereformeerde Christelijcke Religie/ dat de selve de ware/ eenighe ende oprechte

rechte wech ter Salicheydt was/ in welcks aen-hooren hy een goet behagen scheen te hebben/ waer over hy my gebeden heeft / ofte ick op Batavia komende/ soo veel niet te wege soude konnen brenghen aen den Kercken Raedt / om hem een Bijbel in de Hebreeusche tale te senden/ het welcke ick hem belooft hebbe te doen/ alsoo ick merckte datter een goeden yver ende een kloeck verstant in hem was / hebbe derhalven hem eenige Psalmen/ die in de Maleytsche tale ghetranslateert waren/ gheschoncken: waer over hy my hertelijck bedanckte / belovende my 'tselve te recompenceren/ ende my vorderlick te wesen/ waer dat het moghelick soude zijn; hier mede onse propoosten eyndighende zijn met alle vrientschap van den Coningh gheschepden/ ende des selven nachts noch na boort gevaren. 1631. April.

Des anderen daechs 's morghens zijn weder aen landt gevaren/ ende des middaechs by den Generael Roeland Carpe te gaste gheweest/ de Tafel op genomen zijnde / sat ick en discoureerde met eenighe van de Deensche Schrijvers. Nu onsen Ambassadeur/ Anthony Caen, de welcke wel 24 jaren in Oost Indien geweest was/ kennende seer wel de schenckagie der Indianen / ende wetende dat den Coningh des daeghs te vooren my belooft hadde yets te vereeren/ begon half lachende haestelick te roepen/ komt hier/ komt hier Domine van Rechteren, ende besiet wat een Schenckagie dat den Coningh u hier sent / ick opstaende en over de Galerie vande Logie siende / sach ick 7 a 8 Dienaers van den Coningh na ons komen/

1612. April. gaende recht achter malcanderen/yeder wat dragende waer over ick seer verblijdt werdt/ denckende dit wordt myvande Coningh vereert achtervolgende syne beloften/dit sal wat treffelijcks wesen / waer mede ick moghelijck al mijn leven behouden sal zijn; nu de dienaers des Conings boven op de Logie komende / leyden yder zijn Corfjen voor mijne voeten neder met grooter eerbiedichept/ na haer usantie/seggende: Radia Macasser deia berri itouw cassia perra poccanira. Dat is ghesepdt: Den Coningh van Macasser geeft u dese Schenckagie/ ende zijn daer mede vertrocken: De Dienaers wech ghegaen zijnde / begost ick mijn Schenckagie te besien / ende de Corfjens in presentie van haer allen te openen / waer over wy al t'samen wel hertelijck lachten / om de eer die my van sulcken Coningh geschiedt was / want naer rijpe deliberatie bevonden de Schenckagie daer te Lande waerdigh te zijn / ontrent de somme van 50 Stuyvers: Maer d'anderen die daer langer gheweest waren / de ceremonien wel kennende / dochten het noch groot wonder te zijn / dat den Coningh my soo redelijck versien hadde/ etc.

Des achter-middaeghs zijn met onse Gevangens weder naer Boort gevaren/ ende hebben datelijck de verlossinghe der ghevangenen aen beyden volbracht/ ruylende man tegen man. Dese plaetse Macasser was bestemt/om de gevangenẽ tegen malkander te lossen/ alsoo hier veel Portugesen uyt Maccou ende Malacca komen handelen. Macasser is de stadt alwaer den Coning sijn residentie houdt/ maer het gantsche Landt/

het

het welcke ontrent 200 mijlen in't ronde is/wordt in't generael genoemt Celebes, 'twelck de rechte naem is van dit Eylandt.

De Inwoonders zijn seer sterck ende kloeck van lichaem/ oock goede Soldaten ter Oorloge: haer Religie meest Mahometist: de mannen dragen een kleedjen om 't lijf/ maer de Vrouwen draghen broecken/ ende om het boven lijf eenen sack/ onder ende boven open/ in welcken sack sy s'nachts by malkanderen kruypen/ ende het Venus werck observeren. De Vrouwen bemoeyen haer meest met de Lant-bouwerye/ te weten/ met Rijs-plantinge/ ende voort wat de vruchten aen-gaet/ ende de Mans-persoonen met Visscherye.

Den Coning van Macasser heeft de schoonste Galeyen ende het cierlickste Vaertuych dat ick mijn leve gesien hebbe/ daer zijn 2 a 3 Galeyen/ die hy voor sijn playsier houdt/ als hy ergens wil uyt speelen varen/ daer op yder 500 a 600 Man sit om te roeyen/ behalven de Soldaten ende Oversten diese regeeren/ zijnde so extraordinaris van onder tot boven ghesneden ende met swart Ebben houdt ende Elpenbeen in-geleydt, ende op antijckse maniere gegraveert/ datmen soude segghen/ hoe het mogelijck waer/ dat het selve vande Indianen gemaeckt soude konnen wesen: dese Galeyen staen altijt op 't Lant/ ende zijn met Lootsen over-deckt/ dat daer gantsch geen regen oft windt by kan komen/ ende wanneer den Coningh ghelieft ergens heen te varen/ sullen dese Galeyen binnen den tijdt van ander-half uyre/ zeyl-reede ende slagh

1632. April. vaerdich leggen / ja kan binnen den tijt van 6 uyren hondert duysent mannen by malkanderen brengen / t'samen op haer maniere gewapent ende met geweer versien / haer geweer zijn meest Piecken ende Spatten daer sy met kleyne vergiftighe pijltjens seer snel weten me tom te gaen. Wanneer alser yemant yets verbeurt heeft / principael van Dieverye / jae al-waert oock maer de waerdye van eenen stuyver / ende den aen-klagher bewijs van dat selvighe konde vertoghen: Soo belast den Coningh een van syne Dienaers (sonder Sententie / ofte eenigh beraedt daer over te nemen) hem datelijck met een vergiftige Pijl te spatten / het zy waer hy mochte ghevonden worden / jae al waert in syn eyghen Huys by syn Vrouw leggende. Dese Natie plegen de Sodomiterye heel ghemeen met malkanderen / sonder dat daer eenighe straffe over ghedaen wordt / het is by haer weynich ofte gantsch geen schande. De plaetse waer in den Coningh syn Hof houdt / is rontom bemuert / wel een half mijl in't ronde / welcke bemueringe aen de West-zijde tegen de zee-kant leydt / met vier stercke Bolwercken / waer op meer als 20 stucken grof Geschut leggen / so Yser als Metael die hem van verscheyden Christenen zijn gheschoncken / als van ons doen wy eerst in Indien quamen / ende noch met hem bevrient waren / ende oock van de Engelsche / Deenen / Portugesen ende Spangiaerden. Hebben oock de wetenschap van Buscruyt te maecken / doch ten is het beste niet / hy heeft hier eenen Engelsen Constapel die mede Moors gheworden is / ende.

ende is daer in grooten aen-sien/ende rijdt dagelicks te paerde met Slaven achter hem; hier kan men sien wat de wereldtsche pracht ende het Gelt al te weghe brengen kan/ dat een Christen hem gaet begeven tot het Mahometische ofte Heydensche gheloove. 1632. April.

Den 15. dito zijn wy weder van Macasser t'zeyl gegaen naer Bouton, ende zijn den 20 dito op de reede gekomen/ des anderen daegs is onsen Ambassadeur Anthonij Caen, met een suyte van 16 a 18 persoonen naer landt gevaren/ ende by den Coning van Bouton geweest/ 'twelck is een out man met een witten baert/ en blanck van tronie/ ende is onse Natie seer toe-gedaen/ maer voert Oorloge tegen den Coning van Macasser; Dit Eylandt van Bouton is ontrent 80 mijlen in't ronde/ hier wast weynich Rijs/ de Inwoonders ghebruycken Wortelen (die sy Oby ende Anjames noemen) in stede van Broot/ hier valt sonderlinge geen Coop-handel als Slaven/ men vindet oock Amber de grijs, doch weynich/ ende is oock niet seer goet/ hier vindt men de beste * Perquiten ende ‡ Kakatoes, om te leeren klappen/ die der in Indien zijn.

Den 21. is den Capiteyn Lauwt, ofte Admirael van de Zee/ uyt Tarnaten over eenige dagen hier op Bouton gekomen zijnde/ aen ons boordt ghekomen/ roeyende sijn Corcorra, ofte Indiaensche Galeye/ drie mael ronts-om ons Schip/ met een groot geklanck van kopere Beckens/ by haer Gougen genaemt/ ende Fluyten/ Bommekens/ op welckers geluyt sy kun-den seer aerdich weten te roeyen ofte te scheppen met 59, 60, 79, jae 100, persoonen op een Corcorra, dese

* Perquitē zijn kleyn Papegaikens / soo groot als eē Mussche.

‡ kakatoes zijn witte Vogels so groot als eē Raven/ die mē oock kan leeren klappen.

* Lauwt is te seggen Zee.

1632. April.

Capiteyn Lauwt was een kleyn persoon/ out ontrent 50 jaren / den welcken in onse Cajuyt gekomen zijnde/ heeft den Ambassadeur Antony Caen, wy ontboden/ segghende; Domine van Rechteren, nu meught ghy seggen een man gesien te hebben / die met schildt ende swaert teghens malkanderen vechtende / is sijn weder-partije over de schouderen heen ghesprongen/ nemende met eene het hooft van sijn vyants lichaem met hem/ 't welck hy ooc selver bekende waer te zijn; naer dat wy hem wel onthaelt hadden / is hy weder met sijn Corcorra naer [illegible] gevaren/ ende wy vereerden hem met 7 à 9 [illegible] schoten; de Inwoonders quamen hier dagelijcks aen boort met Hoenderen/ Visch/ Eyers/ Bonannes/ Toeback ende menichte van haren dranck / 't welck uyt groote Boomen [illegible] met druppelen gemaeckt wordt/ daer van ons volck veel ruylden tegens [illegible] / als [illegible] hoepen/ spijckers ende anderssins: Men kan in desen dranck sich oock heel droncken drincken.

De siecke troosters worden in Indien gemeenlick Domine ghenoemt.

Majus.

Den 2 Mey / zijn weder van Bouton naer Batavia t'zeyl gegaen ende onderweghen verscheyden proposten gehadt met de Officieren/ de welcke in China 55 maenden gevangen hadden geweest/ ende als geloofwaerdighe persoonen zijnde; hebbe ick perfectelijck aen-gheteyckent / alwat ick van haer-luyden hebbe konnen vernemen/ so van 't Coninghrijck van China als van [illegible] Tayovang, in maniere als volght.

Kort

1632. Maijus.

Kort verhael van't groot Coninghrijck van China:

HEt Coninghrijck van China is gedeelt in 13 Provincien/ onder 'tghebiedt van eenen Coningh/ die sijn Hof houdt in de stadt Packijn, de welcke is af-ghedeelt in drie Steden/ ronts-om den anderen leggende/ alwaer inde middelste stad den Coning sijn Hof hout met sijn Vrouwen / sonder eenige mans-persoonen / als Capados ofte ghelubden; in de stadt woonen de Mandorijns, ofte Gouverneurs ende opperste Raets persoonen met de Soldaten/ de principaelste ende grootste aende poorten der selver / om goede wacht te houden ende inde buytenste de Koopluyden ende gemeen persoonen. 't Hof van den Coningh.

Sijnen dagelickschen Raet bestaet in 8 persoonen/ die tweemael 's jaers haer met den Coningh buyten het Hof vertoonen / al t'samen upt eenderhande ghekleet/ so datmen den Coning upt d'ander niet en kan kennen/ anders dan dat/ die nevens hem rijt/ met het hooft van zijn Paert / een weynigh achterlicker blijft dan den Coningh. Sijn Raet

Onder desen voorsz Raet is noch een laeger Raet/ die by den Coning niet en vermogen te komen/ maer byaldien sy yets te versoecken hebben/ moeten 'tselve aen den hoogeren Raet aen dienen: ghelijck oock alle Gouverneurs over eenighe Provincien / die by haer Mandorijns genoemt werden / welck Gouvernement voor 3 jaren wert bedient. Gouverneurs in China.

Dese Mandorijns houden haer residentie inde principaelste

1632. cipaelste Provincien de welcke zijn acht in 't gheheel/ in een Hof/ dat den Coningh toe-behoort: ende zijn

Maijus. in alle Steden noch mindere Mandorijns, die ander 'tgebiet van de boven-gemelte staen.

Dese principale hebben al tsamen seer magnifijcke Hoven/ zijn oock seer prachtich van Staet/ ende van haer Ondersaten seer ontsien. Alsser eenige vreemde Natien uyt andere Provintien komt/ om den Oversten te spreken/ moeten so lange vertoeven buyten de Stadt/ tot datter een Brief van den Grooten komt/ die als dan voor u wort gedragen tot teecken van vry geleyde/ inde Stadt komende daer den Gouverneur woonachtich is/ brenght men hem voor d'ie mindere Mandorijns, om haer u saeck te kennen te geven, ende van daer by s, ander Bevel-hebbers/ die over een een Tafel sitten/ ende elck een witte ende een roode Penceel achter 't Oor hebben/ tot teycken dat het Rechts-geleerden zijn/ u saeck haer te kennen ghegeven hebbende/ draghen het selfde schriftelijck aen den Gouverneur/ die u (alst hem belieft) laet ontbieden met syne Dienaers/ die u oock Paerden/ ofte over-deckte stoelen bestel./ om te rijden/ of in ghedragen te werden/ de voorsz Dienaers wijsen u den wech/ ende maecken ruym om te passeren/ ghelijck het menichmael ghesciedt/ dattet volck met sulcken menighte toe-liep/ dat men qualijck passeren konde. De straten worden aen weder-zijden met ghewapende Soldaten beset/ met Musquetten/ Piecken ende Sabels/ ende Storm hoeden van Koper ofte Rottangh/ seer cierlijck ghemaeckt/ elcke Compagnie in zijn levrey

Alsser vreemde Natien peys komen versoecken.

met

met witte / roode / blauwe ende alderhande coleuren van Rocken gekleedt / tot in't Hof toe / al-waer den Mandorijn sit aen een tafel / by hem hebbende 10 a 12 Jongers / van 12 / 15 / a 18 Jaren out / die hy voor zijn Bordassen / ende oock tot sijn naeste Dienaers houe. 1632. Maijus.

Sijn Edel-luyden staen ontrent een roede langhte van hem / aen weder zijden / de grootste van Officie staet eerst aen de slincke handt / 'twelck haer hooger handt is / ende so voort yeder na sijn staet / sy aen sy / tot de Soldaten toe.

Als nu den Vreemdelingh by den Gouverneur komt / soo doen de principaelste eerst de reverentie aen hem / vallen op haer knyen ende buyghen het hooft ter aerden / 'tselve weder op heffende / gevender eenige een schreeuw / daer mede de geknielde weder opstaen / dan weder een ander partije van minder staet / tot de Soldaten toe: alsdan komt den Vreemdelingh tot ontrent 12 treden toe by den Gouverneur / ende doet de reverentie naer sijn eyghen usantie / als dan wordt u saeck door eenen Tolck gehandelt / die altijdt voor hem op sijn knyen leydt.

In't af-scheyden wort den Vreemdeling met een Silveren plaetken vereert / ende eenige zijde stoffen / doch van weynich valuer.

De Groote trouwen soo veel Vrouwen als 'thaer believt: als men haer waeght hoe veel kinderen sy hebben / rekenen niet dan de knechtkens. Van haer trouwen.

Die yets van staet is / worden altijt in over-deckte stoelen gedragen / van 2 / 4 a 8 persoonen yder na zijn staet / met 1 / 2 a 3 Tiepe-hollen voor haer / verselschapt Haer staet voeren.

1632. met veel a weynigh Soldaten ende dienaers/ na dat haer officie mede brenght.

Maijus. Als sy malkanderen ontmoeten/ so moet den minsten van Staet (also sy sulcks aen haer Tiepe-Hollen ende levrey wel sien konnen) den anderen uyt de weg wijcken / ofte stil blijven staen / tot dat den meesten voor-by gepasseert is.

Als de Grooten van d'eene plaets na d'ander reysen /vermogen in geen Borgers huys te logeerẽ/ maer in Conings huysen/ die daer toe gemaeckt zijn/ ende staen 'theele Lant door ontrent een mijl van den anderen / so datse in't reysen geen onkosten behoeven te doen/ want 'tloopt al op Coninckx rekeningh.

Visitatie der Mandorijns. Daer en mogen geen Groote in bedieninge commen ter plaetse daerse gheboortigh zijn/ waer door de ghemeente van de vreemde veel gheferseert werden/ doch werden lichtelicken afgeset/ want alle 3 jaren komter een Gecommitteerde van den Coning om visitatie te doen/ ende so hem yemandt qualijck heeft gecomporteert/ stelt een ander in sijn plaetse/ ende voert hem mede naer't Hof om syn sake te verantwoorden/ ende naer meritte van sake gestraft te werden.

Swaere Justitie over criminele saken. So veel de Justitie belangt van civile saken / doet yder gemeene Mandorijn nae zijn goet dunckẽ/ maer criminel moet by de Grooten verricht werden/ doch met een wreede sententie / want 'tis niet genoech dat den misdadiger gedoot wort/ maer sijn gantsche ghe-slachte tot in't 2 ende 3 lit moet daerom lijden.

Het is seer periculeus den Ingeboornen yets voor den Vreemdelingh te doen/ principael de Vreemden

die

die Katten oogen hebben / de selve moghen daer oock niet handelen/ gelijck wy: om welcke redenen wy de Eylanden vande Piscadoris hebben moeten verlaten/ 'twelck sy voor haer Landt noch reeckenen / want sy willen geen vreemde Natie op hare lantpalen woonachtich hebben / om dat ter van haer Papen geprophe-teert is / dat Luyden met katten ooghen ende roode baerden / haer Landt ofte Coninghrijck van China noch souden vermeesteren. Doch die daer handelen willen / moeten met haer Vaer-tuygh gaen ende komen / worden oock weynich binnen de bemuerden Steden gelogeert.

1622. Maijus. Wy-lieden oft die uyt Europa/ worden vande Chinesen Katten oogen ge-noemt.

De groote steden zijn meest al met 1 a 2 muragien om-ringelt met grachten/ punten/ borst-weeringen/ ende schier gaten/ de muyren zijn ontrent 14 a 15 voeten dick ende 20 a 22 voeten hooch/ zijn seer dicht betimmert met kleene huysen / alle straten wel versien met allerhande Winckels ende Ambachten / elcks neeringhe by malkanderen. Hebben meest al groote Voorsteden/ daer den vreemdeling/ met 'tsluyten van de poort/ buyten in logeeren moet/ al waer men oock alderhande dingen te koop vindt/ daer zijn oock veel steden daer den vreemdeling op geen half myl na by mach komen / te minder daer binnen / om niet bespiet ofte haer gelegentheyt besichtight te worden. Gieten oock Geschut/ maer konnent niet wel gebruycken.

Sterckte der steden.

Geen vreemdelingh en mach binnen der stadtpoorten vernachten.

Sy hebben in haere Steden ende Dorpen Pagoden / oft kercken staen / met veel steene Beelden / op antijcksche maniere seer kostelijck ghewrocht; Het grootste Beelt daer sy meest van houden / wordt in't

Haer Tempels ende Afgoden.

1652. midden vande Kercke ghestelt tusschen 2 andere/ daer altijt licht voor brandt: voorts staen aen beyde zijden

Majus. de Kerck vol Beelden / yder hebben een Brief ofte Boeck inde handt: Inde Kercken worden geen Ceremonien ghedaen / dan den gaenden ende komenden buyght hem 2 a 3 reysen voor de Beelden neder/ haer Papen en trouwen niet/ soo sy bevonden worden met Vrouwen te converseren/ moeten daerom sterven. Sy luyden hebben selve mondelinghe Discours teghen eenige voornamentlijcke persoonen/ Koopluyden en de Schilders gehadt/ van wegen de kennisse Godts/

Haer Ge- wove. dewelcke verklaerden ende bekenden / datter een eenigh ende Almachtich Godt boven in den Hemel is/ maer dat deselve als te grooten Heere is / hem daghelijcks met de aertsche dingen te bemoeyen/ ende daerom de last ofte aerts Commandement aen een Heylich persoon/ genaemt Comichiho, die hier op de werelt geweest is/ ende weder komen sal/ bevolen heeft/ die hier noch dagelijcks yder mensch strafe/ ende na zijn goet duncken ongelucken toe sent; maer zy meenen hier na stil ende gerust met haer Vader en Moeder/ of Vrouw en Kinderen te leven/ sonder eenige ander Overhooft te hebben/ als den voorschreven Comichiho; welcke is het principaelste Beelt in haer Pagoden/ die sy eeren ende bidden om haer ongheluck ende straffe te verhoeden. Ick hebbe niet konnen verstaen dat sy eenige Doop of Besnijdinge gebruycken.

Verloven de kinderē in haer jonckheyt. Daer zijn somtijts jonge Dochters die van hare Ouders in haer jonckheydt verlooft zijn / ende den Bruydegom (eer hy haer beslapen heeft) komt te ster-

ven

ven/ soo laet haer de Dochter het hayr af snijden tot 1632.
teecken van geen ander te willen trouwen / maer be- Majus.
geeft haer in een huys dat den Coning daer toe heeft
laten maken daer sy haer leven eyndigen / op de ma-
niere vande Bagijnen/ 't welck haer groote eere is.

De Chineesen houden haer nieuw Jaer na dat de nieuwe Maen begint/ in Ianuarij oft Februarij met de nieuwe Maen/ ende houden alsdan de grootste Feest van 't heele Jaer/ maken alsdan veel Vyer-wercken ende Rinketten.

Dit Lant is overvloedich vol volcks/ kloeck vlant-volck/ de welcke mede lanck hayr draghen/ gelijck de vrouwen met weynig baert: maer ydel ende weynich baert met lange hayren is seer fraey.

De Vrouwen zijn meest kleyn van statuere/ ende hoe kleynder voeten hoe schoonder / jae bewindense van jongs op/ datse in haer ouderdom niet konnen gaen.

Dit volck is seer yverig om gelt te winnen/ ooc seer snel/ scherpsinnich ende vernuftig / kloeck in 't Lesen/ Schrijven ende Cijfferen.

Dit Lant is seer Gout-rijck / oock veel Peerlen en- Gout-
de overvloet van zijde / vol van alderhande lijf-tocht rijck ende
ende vruchten/ sy hebben daer Noten/ Castanien en- lijftoch-
de allerley Peeren/ daer sy oock seer schoone Conserv- tich.
ren van maecken / Vrouwen mede seer goedt/ Bier dat lange dueren kan is overvloedich vol van alder-hande Vee.

Dit volck is seer onkuys van Sodomiterie/ want Sodomi-
maken daer gantsch geen schande van / die een wey- terie.
nich van vermogen is / houdt al 1 / 2 a 3 Jongers tot

 haer

haer Voorsaten / die het vermoghen niet en hebben / gebruycken malkander.

Zijn seer kleyn-hertich inde Oorloge / maer wreede ende tyrannich over den over-wonnen.

Geldt in China. Het gelt datter om gaet is meest ongemunt / maer dat sy malkanderen toe weghen / het minste zijn kopere Cassens / die de 60 een Schelling doen.

Haer vaer tuych. Haer Schepen die sy Joncquen noemen / zijn van fatsoen als in't volgende blat in de kaerte af-geteeckent staet / groot en kleyn / sommighe zijn van 300 a 600 lasten / oock van 100/20/10 minder ende meerder lasten / die sy by duysenden tot den Coophandel ende Visscherye gebruycken.

Chincheo de principaelste Rivier in China. De Rivier Chincheo is de alder grootste ende vermaertste van Zee-vaerdt ende Coop-handel van't gantsche Coninghrijck van China / alwaer wy met onse Schepen komen handelen / ende oock veel Joncquen van daer op Batavia, Tayovang, en andere plaetsen komen / seer rijckelijck ghelade met alderhande kostelijckheydt ende lijf-tochten.

De Stadt Aymoy, is de principaelste die hier in't in komen vande voorsz Rivier leyt / alle de Eylanden hier ontrent zijn wel bewoont / vol Stedekens ende Dorpen / die haer al t'samen met Coop-handel ende Visscherye generen.

Verklaringe vande navolgende Kaerte.

A Is de Stadt Aymoy, al-waer den Haytock, ofte grooten Mandorijn over dese Provintie sijn residentie is houdende/is seer Schip-rijck/mitsgaders vol van treffelijcke Coop-luyden.

B Is de groote Stadt Anhay verscheyden van Aymoy 6 a 7 mijlen/ is oock vol Neering ende Coophandel.

C Is een steene Brugge over de Rivier ghelegen/ 350 treden lang/al met bogen van blauwe Sarcksteenen gemaeckt.

D Erasmus Baey.

E Het Eylandt Kemoy is mede wel bewoont/ende neeringhrijck van Visscherye.

F Het Eylant Lisim alwaer onse Schepen veel onder een Ancker legghen/ als sy met de af-komende Coop-luyden handelen.

G d'Eylanden van Taorta, die men in't in-zeylen vande Rivier gemeenlic aen stuer-boort laet legge.

H 't Eylandt Gausin oft de Pagoden/alwaer onse Schepen veel tijts achter leggen handelen.

I 't Eylandt Collengsou, ghelegen een Goteling-ghs schoot teghen over de Stadt Aymoy is mede van vele Visschers bewoont.

K Is het Eylant den Thooren gelegen in de eerste enghte vande Rivier Chincheo.

L Den Berg Tayboe een seer bequaem ken-teycken vande Rivier Chincheo, al-waer een hoogen vierkanten steen inde gelijckenisse van een Tooren opstaet.

Kort

Kort verhael VAN TAYOVANG.

'tEylant Fromosa.

HEt Eylant daer de Ed. Vereenighde Oost-Indische Compagnie haer Sedem en de Vestinge hebben genomen/ is genaemt Fromosa, by de Chinesen Paccande.

De plaetse voor desen Tayovang, nu Zeelandia ghenaemt / beginnende het voorsz Eylandt op 21. Graden benoorden de Linie Æquinoctialis, streckende meest in de lengte Zuyden ten Westen/ ende Oost ten Noorden/ tot op 25 en een half graedt/ghelegen vande groote Rivier Chincheo, ofte de stadt Aymoy Noort-west ende Zuydt-oost ontrent 32 mijlen/ geen bequamer tot den Chineeschen Handel/ komende tot allen tijden van 't Jaer besocht / ende uyt gemelte Rivier bevaren worden.

De Stadt en 't Fort Zeelãdia.

Alhier leyt ons Fort op eenen hoogen Duynberg/ ghelijck in dit volgende Caertje kortelijck is af-gebeelt: Dese plaetse is van naturen een sant-plate/ dock een Eylant / een halve mijl van 't groot Eylant Fromosa verscheyden: Welck voorschreven Fort in 't jaer 1632. met 4 punten van grauwe steen is op-gehaelt; het in komen van 't Canael is nauw ende met hooch water niet meer als 13 a 14 voeten water/ is een half

Car-

Cartouw-schoot van 't Fort/waer neffens een Redupt staet met 7 flanckeringē/wel 16 voeten hooch van steen opgehaelt / versien met 12 stucken Gheschuts ende 25 a 28 Man die het in-komen ghevoeghlick kan bevryden. De Schepen eñ Vaertuygh binnen gaets zynde / leggen voor alle Winden beschut. Het lant Fromola heeft seer hooghe bergen/heeft in 't ronde ontrent 130 mylen. 1632. Maijus.

De Inwoonders zyn seer goet-aerdig/maer seer luy ende bedelachtich/doch met weynig te contenteeren : hebben gheen Koningh/Heer ofte Overste/ voeren altijt oorloge het eene Dorp tegen 't ander. D'Inwoonders goet-aerdigh.

Het Lant is vol van Vis-rijcke Revieren/Hartē/ Reenjens/wilde Verckens/Bocken/Hasen/Conynen/Velt-hoenderen eñ Duyven/ heeft veel Suycker-riet/Gengber/ Cocosnooten/Bobannes/wort besaeyt by yder Huys-gesin so veel sy voor een jaer noodig zyn/ is een seer goet vruchtbaer Landt/ indien het wel bebout wort. Men twijffelt oock datter Gout-mynen souden zyn / heeft oock schoone Beesten / welcx vleesch seer goedt van smaeck is/ vande Inwoonders Luvany genaemt. 't Landt is vol Lijftocht.

De Mans-persoonē zyn groot eñ sterc van stature/gelijck halve Reusē/van coleur tusschen 't swart eñ bruyn/loopen by Somer gantsch naeckt sonder schaemte te hebben : De Vrouwen daer-en-tegen kleyn eñ kort van stature/doch heel vet ende sterck/ hebben natuyrlicke schaemte/uyt-gesondert als sy haer wasschē / 't welck in 't gemeen 2 mael 's daegs ghesschiedt / met warm water / voor haer deuren Kloeck Manvolck. Op 't Eylant Fromosa hebben de Vrouwē weynigh schaemte.

1632. op de straet / sullen als dan voor den voor-by gaen-
Maijus. den Man niet wijcken ofte beschaemt wesen; zyn
seer getrouw eñ goet-hertigh / hebbẽ goet verstant
om lichtelijck een dinck te begrijpen eñ te onthou-
den. De Vrouwen saeyen eñ bouwen het Lant / eñ
doen den swaersten arbeyt. De Mannen bemoyen
sich met de Jacht / op driederley manieren / te wetẽ /
met Hasegayen / pyl eñ boog / ende stricken / hebben
oock Honden die het Wilt opdoen: Aen haer Hase-
gayen eñ worp-Lancen zyn bellekens / om het ge-
quetste Wildt in 't bosch ofte ruychte / te konnen
hooren. Sy trouwen 1/2/a 3 Vrouwẽ / eñ mogense
Daghelickse Zeden. lichtelijck verlatẽ: Maer mogen by haer Vrouwen
niet in een huys woonen: De Mans-persoonẽ mo-
gen niet trouwen voor eñ al eer sy ontrent 20. jaren
out zyn / komẽ niet als 's nachts / en dat steel-wijs /
by haere Vrouwen / maer by daegh weynigh / sul-
len oock niet sonder wetẽ vande Vrouwen in huys
komen / maer doen haer eerst de weet dat de Man
voor deur is / dan komt de Vrou eerst buyten / ende
begeert sy hem binnen te hebben / soo roept sy hem /
ende soo niet / heetse hem door-gaen: Wanneer sy
kinderen krijgẽ / blijven tot haer 3 a 4 jaren by de
Moeder woonen / maer moeten alsdan by de Va-
ders (die inde Tempels haer slaep-plaets hebben)
altijdt blijven: die tot ontrent syn 50. jaren oudt is /
Schrickelijcke vernielinge van de lijfsvrucht. mach wel by syn Vrouwe in een huys woonen.

Voor eerst en krijgẽ sy geen kinderen / want hare
Wetten en Costumẽ zyn sodanig / dat sy voor haer
35/36 a 37 jaren geen kinderen mogen laten voor
den

den dagh komen / deshalven dooden sy de vrucht 1632.
ontijdigh in haer lijf/ 't welck sy aldus klaren/ door Maijus.
dien sy in hare wetten gedwongen werden de moederlicke liefde uyt haer harte te sluytē: Sy roepen een van hare Leererssen / die gekomen zijnde/ leggen sy haer te bedde/ ofte ergēs anders neder / dan douwen ende treden sy haer soo langhe op den buyck/dat de vrucht afgaet/ 't welck gheschiet met groote smert/als of sy 't kint levēt ter werelt bracht: op dese maniere wort veel lijfs-vrucht vernielt.

Dese Natie hebben schoone eñ groote Huysen/ eñ seltsaem van verciersel/ dat ick diergheliijck en in gantsch Indien niet en hebbe gesien/van Bamboesen gemaect; haer Huys-raet eñ verciersel zyn Hartevellen/ kleeden/ houweelen om 't Lant te bouwē/ hasegayen/schilden/swaerden/ pylen ende boghen/ doch den kostelijckslten cieraet die sy hebben zijn Doodts-hoofden/ Hayr of Doodts beenderen/ die sy van hare vyanden gehaelt hebben. Haer Huysen eñ Huysraet.

Haer geloof is niet aen eenen God/maer hebben veel verscheyden Goden die sy aenroepen eñ offerhande doē/doch hebbē 2 principale Goden/ die eene woont in 't Zuyden/ en is by haer genaēt Tamagisangack die maect de menschen fraey/ende de Goddinne syn Huys-vrouwe / woont int Oostē/ en heet Tekarckpada, wanneer het dondert in 't Oostē/ dan seggen sy/ spreeckt de Goddinne tegen haer Man/ eñ bekyft hem waeromme hy geē regen op 't aertrijck en geeft/en hy haer stemme hoorēde latet dan regenē: dese wordē meest geoffert/principael vande Haer geloof.

1632. Vrouwen. Dan hebben sy eenen anderen God
Maijus. die woont in 't Noorden/ gheheeten Sarisang, die
deught niet veel/ die maeckt de Menschen leelick
en vol Pockdaten/ dese roepen sy aen om dat hy
haer geen quaet doen en sal: noch hebben sy 2 ander Goden die sy aenroepen als sy uyt oorloghen
gaen/ d'een heet Takafuna, d'ander Tapaliap, dese
worden meest vande Mannen aengeroepen.

Alle andere Natie die in gantsch Indien zyn hebben tot hare Leeraers Papen/ ofte zyn hare Priesters al t'samen Mans-persoonen/ die haer onderrichten en den openlicken dienst aen hare Goden
doen: Maer dese Natie alleene hebbē Vrouwen/ die
sy Iuibus noemē/ die den openlickē dienst aen hare
Af-goden doen/ 't welcke syn aenroepinge en offerhande/ slachtē/ Verckens/ offeren een deel daer van
met Ryst/ Pynang en menigte van haren Dranck/
dit doen sy voor hare Verckens/ dit ghedaen zynde/
staet een ofte twee van haere Leeraerssen op/ roepen
hare Goden aen/ onder dit aenroepen met een lang
Sermoen/ soo gebeurt het/ dat haer de oogen in 't
hooft verdraeyen/ vallē neder op der aerdē/ schreeuwen jammerlijck/ ende als dan verschynen haer
hunne Goden/ na haer seggen; Dese Leeraerssen liggen op der aerden als doode menschen/ konnē van
5 a 6 persoonen niet op-gerecht werden/ eyndelijcke komen sy weder tot haer selven sitterē ende beven/ ende zyn in grooter benautheydt/ als dan zyn
haer/ na haer seggē/ verschenen/ die sy aengeroepen
hebben; het omstaende volck schreyen en weenen/

Vrouwē in plaetse van Papen ofte Priesters Iuibus genaemt.

Schrickelijck aenroepē haerder Goden.

dit

1632. Maijus.

dit ontrent een ure geduert hebbende klimmẽ hare Leererssen op het dack vande Kercken/ ende staen op beyde hoecken/ eñ doen weder een lange oratie tot hare Goden/ eyndelicken nemen sy het kleetjen af dat sy om 't lyf hebben/ thoonen hare Goden hare schamelheyt/ ende kloppen met de handẽ daer op/ laten water komen ende wasschen het gantsche lichaem/ aldus naeckt staende in presentie van alle het volck/ de welcke hun onder-tusschen soo vol suppen van haren Dranck/ dat sy gaen noch staen konnen: Op dese maniere doen sy haer Ceremonien/ het is een werck dat schrickelick is om aen te sien: Maer wy hebben daer noyt eenigh gespoock by konnen sien ofte vernemen.

Antijckse vertooningen in haer Ceremonië.

Het Ampt van dese Iuibus ofte Leererssen is oock/ datse het volck geluck ende ongheluck/ reghen ofte schoon weer voorseggen: onreyne plaetsen heylige/ Duyvels uytbannen/ want onder haer veel Duyvels zyn (soo sy seggen/) dese Iuibus dryvense uyt met groot getier/ draghende bloote Swaerden in hare handen/ ende jagen de Duyvels soo nae/ tot datse in 't water springen/ ofte sich vertrecken: Sy setten oock allent-weghen offerhande voor haere Goden/ op de straten en op de weghen/ want ick hebbe luyden ghesproken die 't selve om veer ghesmeeten hebben/ haer segghende/ datter een eenigh Almachtigh God boven inden Hemel was.

Duyvels besweeringe.

Dit is aldus kortelick vãde maniere/ costuymẽ eñ Religie vande Inwoonders vã 't Eylant Fromosa, so veel ick uyt haer luyden hebbe konnen verstaen.

1632.
Maijus.

KORT VERHAEL,

In het vvelcke voor oogen ende ten voordeel ghesteldt wordt, ofte d'onkosten, die de Compagnie tot vervolgh van den Chineesen ende Iapanschen-handel te lijden heeft, oock sodanigen avance gheeft, dat de lasten daer uyt niet alleene overghewonnen, maer oock daer-en-boven goede somme Iaerlijcx prospereert: Ofte wel dat de Macht ende contanten, daer toe noodig, op andere plaetsen, met meerder avantagie, ghebruyckt konnen werden?

VAn Tayovang, nu by ons Zeelandia genaemt/ 't welck hier voor in Fol. 68. af-gheteeckent staet/ werden des Compagnien Capitalen/ met Chineesche Jonckken naer de Rivier Chincheo en de Stadt Aymoy Fol. 64. aen de Compagnie/ Factoir/ ofte Koopman versonden/ oock aen andere particuliere Chineesche koop-luyden/ die eenighsins bekent ende te vertrouwen zijn/ mede ghegheven ende vervoert/ omme daer voor inne te koopen sodanige Goederen ende Koopmanschappen/ als voor Iapan, India ende 't Vaderland t, gheeyscht werden/ ende wordt dit alsoo met ooghluyckinge van den Combon over de Provintie van Hocheo, geconsenteert.

Oock komen sommighe particuliere koop-luyden uyt China/ met haer eyghen Vaertuygh herwaerts/

waerts/ haer eyghen Waere te koope veylen/ doch brengt weynig Sooden aen dē Dijck / daeromme wanneer de tijt naeckt dat de Schepen naer Iapan ofte Batavia jaerlijcx af-gevaerdight dienen te werden/ ende de Goederē uyt China weynigh schoots hebbē/ is men genootsaect met twee ofte drie jachten naer China ofte Aymoy selfs te gaen / alwaer de Goederen/ doch al by verscheyden partyen aen-boort gebracht/ gewogen ende ontfangen werden/ ende scheelt den in-koop aldaer 8 a 10 ende meer † Taylen op een † Picol zyde / ende werden dan de selve van daer voorts versonden/ofte sō der tijdt is/ harwaerts gevoert.

1632. Maijus.

† Eē Tayl is 3 gulden.

† Eē Picol is 120 pont.

In Manilha werden alle Chineese waren / uyt China, publijck met Joncken gebracht / waer door aen den Koningh van China Tol betaeldt werdt/ ende om de Chineese Koop-luyden aen te locken/ ende van vele verscheyden Goederen te konnē gerieft werdē/ geven de Castilianen ofte Spangiaerden de Koop-luyden een groote Somme te voren op de handt / waeromme dickwijls het weder-komen vergeten/ ende dat heeft soo eenige Jaren gecontinueert / tot dat door onse Revocatie al-hier/ ende graseerē der Chineese Zee-roovers / het Chineesche Vaer-tuygh in-gehouden / ende van daer harwaerts ten deele gediverteert is: Alsoo dat tsedert ses ofte seven Jaeren seer weynigh Negotie is gevallen.

Hoe sy in Manilha handelen.

Die van Macao, alwaer dese luyden 55 Maenden ghevanghen hebben gheseten / hebben nu ontrent

Hoe in Macao gehandelt wordt.

1632 Maijus.

115 jarẽ met de Chineesen gehandelt/ende seer veel extraordinarie onkostẽ/ schenckagien/ besendingẽ/ etc. aen dẽ Koning van China gedaen/om in Macao te mogen resideren / ende van daer Jaerlijcx tweemael naer Canton ofte Qumtam, daer twee groote jaer merckten gehouden werdẽ/te mogen trecken/ ende haere Capitaelen employeeren/Licentia, de welcke apparent avantagieuser/ als die van Manilha, ende wy al-hier haeren Empleo konnen doen: Immers door hare langdurige residentie/zyn sulcx in kennisse ghekomen/ dat niemandt tot noch tot/ so veel verscheydentheyt van Waren ende fraeyigheden heeft konnen bekomen / hebbende de Commoditeyten van hare Stoffen te komen aen besteden / van lenghte/ breete/ Figueren ofte Bloemen/ ghewichten in Syden/ soo als het Japan/ Indien eñ Pourtugael vereyscht: Maer zyn by de Chineesen door hare Fortificatie ende versterckinge/ ghevallen in een quaet vermoede/ duchtende harẽ voet in China, als in Malacca te willen setten/ hebben de Gouverneurs ende Mandorijns/den Koop luyden so veel Exactien/mishandelingẽ/kosten ende moetwillen/ eenige jaren harwaerts aengedaen / dat se genootsaeckt zyn geworde haer vande selve absoluyt / ende geheelick te onthouden / eñ moeten presentelik alle Warẽ aldaer van particuliere te koope gebracht werdẽ: Also dat haer profyten hier door / maer voornamentlijck door seer groote ongeluckẽ ter Zee/van ons-luyden inde Straet Malacca ende anderſins geledẽ/ eñ de verswackingẽ van Capitalen/

Der Chineſen quaet vermoeden op de Pourtugesen.

De Pourtugesẽ profyten zyn door ons toe-doen vermindert.

len/seer zijn vermindert: Ja zijn de selve van so geringē gevolge/ dat so haer dē vaert op Iapan konde gecoupeert werdē/ Macao souden moeten verlaten.

't Is nu sulcx dat 't sedert des Compagnies neerslagh in Nova Zelandia, twee swarigheden van seer parindirtabele ghevolghe zijn ontstaen / te weten/ weghens onser alghemeynen Vyandts/ ende haer Vestinge op 't Noordelijcke eynde deses Eylandts Fromosa, d'ander weghen der Iapanders gheprezeteneerde vryē Handel alhier / welcke beyde door contrarie middelen/ namentlijck/ die vanden Vyandt by openbare geweldt/ ende vande Japanders door vriendelick belept / (doch niet onder 't Vossen-vel) by tijdts dienden gepreveniëert te werden / op dat door langer dilay/ dese minerende swarigheden tot geen/ ofte beswaerlijcke Conditien vā Redres/ ofte wel-dreygende schade komen te vallen.

Tsedert des Compagnien neerslagh in Zelandia, zijn 2 groote swarigheden geresen.

Seecker/ ja meer is 't dan seker/ dat de Chineeschē Handel/ der Portugesen eñ Spanjaerdē eenig steunsel eñ staet in gantsch India is/ want door onse vigoreuse Oorloghe ende goedt belept der Compagnien overighe Dienaers : Mitsgaders hare disgratie in Iapan, zyn op alle plaetsen de Senuwen soo af-gesneden / dat sonder desen eenigen Handel/ niet alleene geene Notabele profijtē voor haer meer opē staen/ maer selfs vele haerder Plaetsen gedrongen worden te verlatē/ principalicken werden Maccao, Manilha, Malacca, Thimor, ende haren Staet in den Molucas ter ruyne daer mede gedreygt/ 't welcke die van Luconia wel weten ende considereeren:

Dat der Spanjaerden ende Portugesen eenigh steunsel is.

1632. Maijus. ende haren hellenden Staet willende secoureren/ het welck niet anders kan geschieden / als met dit Eylandt te occuperen. Hebben voor eerst ende om eenen voet op 't Landt te krijgen / hun op 't Noordelicke eynde deses Eylants / de plaetse Kelang genaemt/ Anno 1626 ter neder geslagen/ ende in aller haest haer gefortificeert: Ende om tot haer vorder uit te komen/ 't jaer daer aen een groote Armade/ om ons van hier te drijven/toe gerust/ God lof/dat de Tempeesten ende Winden hebben haer voornemen verhindert. De Portugesen in Macao, die bry gantsch India door/ Excepto, ontrent Goa, in onmacht liggen/ ende haer secours van verre moeten bekomen / hebben aen haer zyde in gheen ghebreecke gebleve / maer haer ruyne wel voor-siende/ verscheyden remonstrantien ende geschrifte haren Koningh daer over toe-gesonden / daer ten principalen (hoewel men van groote preparatien in Goa verstaedt / ende op Paulo Timan haer willen versterckcken) noch niet sonderlings op-gevolgt is.

Omme by des tijdts gelegentheyt ende occasie/ onsen Vyandt in uyterste ruyne te brenghen / hem niet alleen den Handel op de Zuyt Zee ende Novo Spanja, maer oock Malacca ende van daer op Goa, of te snijden / ende daer door alsoo den gantschen Handel van China alleene voor de Compagnie en haere Vrienden te bekomen/ ware wel te weghe te brengen/ende te wenschen.

Souden oock de Middelen daer toe noodig kortelick konnen aenwijsen/so men niet versekert wist dat

dat des Compagnies staet ende gelegentheyt sulcx presenteert/ konde lijden/ ende al konde het oock te wege gebracht werden / soo kan des Compagnies Capitael/ het seste-part niet verstrecken/ dat tot behoorlicke waer-neminge vandē Chineesen-Handel wort vereyscht. Eñ schoon de Middelē werdē oock ghevonden/ soo en souden voor eerst de Koopmanschappen verswelgen noch vertieren konnen/ etc. 1632. Maijus. Des Cōpagn. Capitael is niet bastant tot den Chineesē handel.

Doch wy-luyden konnen op dese plaetse soo veel Koopmanschappen Jaerlijcx bekomen / als des Comp: Capitalen/ sonder verkortinghe van ander avantagieuser (soder oock eenige zijn) sullen konnen toe-langen: Want 't heeft ons hier noch weynigh aen Koopmanschappen / maer wel aen Geldt ontbroken/ alsoo dat men noch niet pertinent soude konnen seggen / wat Capitael men jaerlicx soude konnen employeren.

Nochtans is te considereren/ ja noodigh te achten/ des Vyandts plaets Kelang, met een suffisante macht aen-getast eñ vermeestert werde / ende dat: Eerstelijck / om voor te komen de swarigheydt die de Compagnie van de selve alhier/ ofte wel eenigh Schip ofte Jacht inde Rivier van Cincheo, om te handelen liggende/ ghestadigh te verwachten hebben / by verlies van 't welck / veel meer als 't uytsetten van een bequame Vloote / den tijdt van ses Maenden souden komen te beloopen. Kelang dient met een suffisante Macht aengetast te werdē.

Ten anderē/ om dat aparentelick de Castilianen daer continuerende met haere groote Capitaelen/ ons alhier in den Empleo, dapper sullen hinderen/

1632. ende de Koop-luyden met hunne Goederen naer
Maijus. hare plaetse doen sacken.

Ten derden / soo sy haer daer eens vast ghevest hebben / is te beduchten dat de Inwoonders ende Chineesen hier in 't Landt woonende tegens onse Natie sullen ophitsen/sonder welcker vrientschap hier niet en kunnen continueert/ ofte sullen de Garnisoenen ende nae vallende machten moeten bewaert werden/ daer uyt de verkleyninge inde winsten nootsakelijck sullen volgen.

Ten vierden/Kelang geoccupeert/eñ met sterker Capitael vermogende te Negotieeren/sal den prijs eeniger Goederen dalen/ want dat salmē by ervaringe bevindē/ hoe meerder Capitalen de E. Compagnie te verhandelen heeft/ (hoe wel sulcx tegē de Nature schijnt) hoe beter eñ profijtelicker sullē inkopen/ alsoo China so een overvloedigh Lant is/ dat het de gantsche werelt/ ja oock soder meer waren/ van seer veel Waren overvloedelijck kan versorghen: Daeromme soo sacken de Goederen uyt het Lant naer de plaetsen ende Zee havenē daer vermerct wert/ de meeste Contanten te wesen/ Exempel: De Castilianen hebben voor desen in China, nochte de Chineesen/ als naer weynige Jaren harwaerts/in Manilha geweest: Maer plachten haere Goederen in Sansoan, daer naer in Lampaccao, daer de Portugesen over tachtentigh Jaer nach gheseten hebben/ ende ten laetsten in Maccao, ofte Canton te laten op-koopen: Maer alsoo de Goederen met sulck een overvloet naer de Jaer-marckten

De Chinese goederen sullen nae de Zee-havenen afsacken.

ten af-quamen / dat daer door de Portugesen Capitalen niet bestant tot de op-koop en was / zijn de Koopluyden die vanden Noort en t'lantwaerts plachten te komen/naer andere plaetsen/als Iapan, Manilha, Siam, Macasser, &c. met haer eygen Vaertuygh/ hare Goederen te brengen/ genootsaeckt geweest/ tot dat sy door veelvuldige schaden ende molestien der Roovers/nu wat in-gehouden zyn/ maer weder eens gewaer wordende / waer dat de groote Capitalen voor hare deuren zijn/sullen haer daerom wel met een geringe oft tamelicke winste laten vernoeghen / de andere langhe Voyagien / daer toe haer Vaertuygh oock niet seer bequaem en is / af-snijden/ ende de vente voor hare deuren/ verre af-gelegen plaetsen prefereren/ sulcx hoe meerder Capitalen/hoe avantagieuser in-koop. 1632. Maijus.

Ten laetsten doch principaelst / omme die vande Manilha selfs vanden Chineesen Handel geheelijcken te versteecken / den welcken quijt zijnde / staet wel vastelijcken te vertrouwen/dat de Compagnie metter tijdt gewaer sullen werden dat de Castilianen Moluckes, tot der Compagnie over-groot soulagement / jae Manilha verlaten sullen/ want sy nu uyt Iapan gebannen (door ons vanden Chineesen Handel versteken) swaere onkosten van hun selfs dragende/ende eyndelick sonder merckelijcke avantagie ofte Negotie sittende / staet lichtelijck te considereeren wat haer soude moveeren dese plaetse niet te verlaten / maer eer sy de saecken soo verre laten komen/is buyten twijffel/ ofte sullen met alle Vermoeden der Castilianen ghewelt op Tapovang.

1632. krachten ende uyterste vermoghen / dese plaetse
Maijus. Zeelandia, alsoo ontrent dese gewesten / haer gantsche wel-vaeren daer aen hanght / te incorporeren ende te vernielen / trachten: 't Is niet te gelooven datse in hare eyghen behoudenisse suynigh sullen bevonden werden: waeromme dese plaetse nootwendigh wel ende volkomentlick dient beset / wil de Compagnie selfs haer eygen Staet niet pericliteren / jae verliesen / etc.

't Fort Zeelandia wel beset te houdē.

De Japanders hebben van dese plaetse op China / eenige jaren voor onse komste / alhier de Negotie steel-gewijs ghedreven / ende altijt soo veel Waeren bekomen als haere Capitalen konden bereycken: Maer tsedert onse Vestinge ende neerslag aldaer / hebben wy 't gros van dien Handel ('t welck soo 't voorsichtich ware belegt / te prijsen soude zijn) ghetracht aen de Compagnie te trecken / waer door haer van de Chineesen wat meerder Tollen afgeeyscht zijn gheworden: In Iapan sulcken weersmaeck gegeven heeft / dat daer over eenige groote Negotianten / voor de Rijcx-Raden klachtich zijn ghevallen / welcke swarigheydt niet met force ofte geweldt kan ter neder gelegt werden / alsoo wy inden Chineesen Handel Iapan qualick konnen ontbeeren: Doch wat hier van de uyt-komste sal wesen / sal den tijdt leeren / etc.

Questie der Japanders teghen ons.

Komen

Komen vveder op de Reede voor Batavia ten Ancker.

DEn 20 dito / zijn weder op de reede van Batavia ten Ancker gekomē / ende ginck alsdoen weder by mijn Huysvrouw aen landt woonen / dien ick noch kloeck eñ gesont hebbe gevondē / God zy lof en danck voor sijne groote genade. 1632. Maijus.

Terwijl ick hier op Batavia was woonende / zijnder eenige Schepen uyt Suratta op Batavia ghekomen / de welcke tijdinge brachtē / als datter sulcken dieren eñ benauden tijt in Suratte geweest was / dat de luyden by duysenden op straet / van honger doot gelegen haddē / eñ datmen om 8 a 10 pont Rijx / een vol-wassen Slave konde koopē / eñ de luyden haer selven voor lijf-eygen verkoopen wilden / om alleenigh maer ghespijst te werden / jae de Ouders verkochten hare kinderen om spijse eñ voedsel te bekomen / in somma / datter sulcken ellende was als men oyt by Menschen leven gesien hadde.

Naer dat ick alhier mijnē dienst dagelijcx waergenomen hadde / ende de Schepen gereet liggende / om nae 't Patria te vertrecken / soo ben ick met mijn Huysvrouw ende Familie / met consent vande E. Heer Generael / mitsgaders den eerbarē Kerckenraedt / op 't Schip Nieuw-Hoorn gegaen / om daer mede nae 't Vaderlandt te vaeren.

Den 4 Decemb. zijn wy met ons 5 Schepen van Batavia vertrocken / te weten / van de Kamer van Am- December.

1632 December. Amsterdam 't Schip Prins Willem, alwaer den E. H. Generael Iacobus Specx met sijn Huys-vrouw ende Familie op was / ende 't Schip Hollandia: Vande Kamer van Zeelandt / 't Schip de Princesse Æmilia: Vande Kamer van Rotterdam / 't Schip Rotterdam: Ende vande Kamer van Hoorn / 't Schip Nieuw-Hoorn, alwaer ick met mijn Huysvrouwe op was: God verleene ons al t'samen een voorspoedige behouden reyse / Amen.

Justitie over de Enghelsche in Amboyna.

Dē Generael Henrick Brouwer, die Iacobus Specx nu verlost hadde / heeft hem uyt-geleyde gedaen tot inde Strate Sunda Calappa, Alwaer hy aen alle de Schepen gevaren is / eñ op yeder Schip het volck voor-ghehouden 't ghene hier na volgt / Hoe datter tusschen ons ende de Engelsche Compagnie / noch gheen volkomen eendracht nochte conferentie en was / spruytēde wegēs de Executie / by ons in Amboyna, in 't jaer 1623 over 't verraet vā d'Engelschē gedaen: Derhalven voordroeg / als dat de Schepen wegens de Ed. Vereenighde Oost-Indische Compagnie: Varende uyt Indien na 't Vaderlant / veel perijckel liepen / wanneer sy de Canael tusschē Engelandt ende Vranckrijck mosten passerē / om van d'Engelschen aengehaelt ende beslagen te werdē / tot groote merckelijcke schade eñ achterdeel vāde Compagnie / eñ om 't selve te verhoeden / beter ware de voorsz Canael niet te passeren / ten was dat d'uyterste noodt daer toe persuadeerde / maer met meerder versekerheyt / tot op de Noorder breete vā 60 graden / achter Engelandt ende Schotlandt om te

te loopen/beloovende ons/soo 't selve nae-gekomen werde/ yder persoon/ Officieren/ Soldaten/ ende Bootsgesellen/ 3 Maenden gagie/boven hare verdiende Maent-gelden te genieten: Waer over aen hem een-stemmelijck is toe-ghesepdt /'t selve naer te komen.

1632. December. Den Generael belooft ons 3 Maent gagie.

Wy zijn dagheliicx doende ghewéest / alsoo wy contrarie Windt hadden/om de Strate Sunda Calappa uyt te komen/ende hebben somtijdts eens gheanckert onder de Cust van Iava, alwaer de Iavanen aen boort quamen met Hoenderen/ Cocosnooten/Bonnanuas/ etc. Indiaensche Vijghen/ ende ander verversinge. Den Generael Hendrick Brouwer, is met 't Jacht Bommel weder nae Batavia vertrocken.

Den 21/ Zijn buyten de Strate gekomen/ passerende de Prince Eylanden/met goedt Weer ende bequame Wint/ setten ons cours meest Zuyt-west aen/ naer de Cabo de bona Esperance.

Komen buyten de Straet Sunda.

Primo Ianuarij, Waren ontrent 100 mijlen buyten de Strate/met eenen goeden Wint. 1633.

Den 6/ Kregen contrarie Wint/wy waren op de Zuyder breete van 20 graden: Daer en is voorts niet sonderlinghs ghepasseert/ dat noterens weerdigh was.

Den 8 Febr. Also de Overheyt belast hadde een Vaetjen met Spaensche Wijn uyt het Ruym te vullen/ Wel-verstaende tot des Koopmans/Schippers/ Stuermans/ ende voorts de Cajuyts-gasten/ haer dagelicx rantsoen, soo zijnder onder 't Volck

1633. February. eenige war-geesten geweest/ die het voorsz vaetjen/ zijnde ontrent van 45 kan/ alsoo het den Bottelier naer de Kajuyt meende te brengen/hem 't selve met gewelt hebben afhandig gemaeckt: waer over den meesten-deel mede toe-liep en 't selve met malkander uytdronckẽ/ sonder dat de Overheyt daer yets tegen konde doen/soo dat het meeste volck heel beschonckẽ was/sommige treckende de Messen tegen malkander/ander plock-hayrdẽ en sloegẽ in 't honderd/soeckende alle moeyte tegen de Overheyt: In summa datter sulckẽ tumulte in 't Schip ontstont/ dat ick my met mijn Huysvrouw wel aen Lant gewenscht hadde. Het staet hier oock wel te bedenckẽ dat God de Heere ons doen ter tijdt merckelijcken heeft bewaert/wãt hadde ons haestigh een onweer overvallẽ/ gelijck veeltijts inde Indische contreyen gebeurt/souden in groot ghevaer gheweest hebben van Schip en Lijf te verliesẽ / want de meeste part van 't volck en konden niet haer eygen Lichaem/ ick laet staen het Schip/regeerẽ. Etteliicke dagen daer na is onse Overheyt na des Admiraels boort gevaren / doende haer beklagh van 't gene op den 6 dito gepasseert was / waer over dẽ Heer Generael haer belooft heeft/daer ordre in te stellen / ende inde saecke te versien.

Komt questie in ons schip.

Martius. Primo dito, Sagen het Landt van Cabo de bona Esperance, ende hebben des nachts met kleyn zeyl langs 't Landt geseylt.

Sien Cabo de bona Esperance.

Den 2/ Quamen dicht by de Tafel-baey/alwaer wy sulcken harden windt onversiens op den hals kre-

kregen / de welcke over 't gheberchte quam vallen/ dat ons voor-mars-zeyl wech woep / eñ ons groot zeyl heel uyt den bandt / soo dat ons Schip heel op de zyde viel/ het scheen of het een mirakel van Godt den Heere gheweest was/ want de Wint scheen op het Water te wesen ghelijck als Vyer / ende woey oock met groote hitte / soo dat ick mijn leven dier-ghelijcken noyt gesien en hebbe: naer dat de Windt wat ghestilt was / quamen des avondts voor inde Tafel-Baey ten ancker. 1633. Martius.

Den 3 's Morgens lichten ons Ancker ende quamen op de rechte Reede ten Ancker. Komen inde Tafel-Baey.

Den 4/ Is den Generael Iacobus Specx aen ons boort gekomen / om ordre te stellen over de questie/ die daer op den 8 Febr. passado in ons Schip gheweest was/ eñ is nae eenige examinatie des avonts weder nae syn boort gevaren. Het gemeene Volck spanden geweldigh met malkanderen. Den selven dito/ isser oock een Engels Schip op de Reede gekomen/ komende uyt Engelandt.

Den 5/ Ist Schip Hollandia mede op de Reede gekomen.

Den 7/ Is het Schip Zutphen oock by ons ten ancker gekomen / was 10 daghen na ons/van Batavia vertrocken.

Den selvẽ dito/ isser een Placaet afgelesen/dat so yemant wist te seggẽ / ofte aen den dagh te brengẽ/ wie de eerste autheurs warẽ geweest / die haer handen aen het vaetjen met Wijn hadde geslagẽ/soudẽ 100 Realen van achten hebbẽ en syn naem versweghen

1633. gen worden/ ende soo hy selve mede handadigh ge-
Martius. weest was/ soude 100 gulden hebben/ ende sulcks wel
Veel moeyte binnen Scheeps-boort. syn naem verswegen werdē: Nu staet te considere-
ren/ als dat dē Bottelier/ welcke het selve ontnomē
was/ wel wiste wat luyden dat het gedaen hadden/
maer hadde 't selve uyt gekomē dat hy het aen den
dagh hadde gebracht/ sy soudē hem levendig over-
boort gesmetē hebbē/ het ware oock wie het mochte
te gheweest hebben/ want het gantsche Scheeps-
volck was so t'samen gespannen/ de Vroome uyt-
gesondert/ dat het niet te seggen is/ ja swooren mal-
kanderen houw ende getrouw te wesen/ teghen de
gene die haer yets soude willen misdoen.

Den 8/ Zijnder 3 Matroosen inde Boeyen geset om dese moeyte/ ende spraken oock fortelicken tegen de Overheydt.

Den 9/ Hadde 't Boot van de Princesse Æmilia aen Landt geweest/ om water te halen/ ende soo sy weder nae Boort souden varen/ kreghen sulcken stercken windt/ dat sy by-nae ghesoncken souden hebben/ hadden sy aen ons boort niet gekomen/ sy hadden al eenige Vaten met water over boort gesmeten/ alsoo hy te diep gheladen was/ ende daer wel 60 persoonen in waren.

Jck hadde met mijn Huysvrou ende kindt oock aen Landt geweest/ ende ten diende niet nader te wesen/ ofte souden daer gebleven hebben.

Den 10/ Js den breeden Raedt aen den Generael geweest.

Den 11/ Zijnder drie Enghelsche Schepen by

ons

ons ten ancker ghekomen/ komende van Bantam, mede willende naer Enghelandt : Dese Schepen waeren ghenaemt/ de Willem, de Starre, ende de Spiedwel. 1633. Martius.

Den 13/ Is onse Boot aen het Robben-Eylandt geweest/ 't welck leydt recht in 't midden vande mont vãde Bacy. Des avonts zyn weder aen boort ghekomen / brenghende drie Swarten mede / die sy van 't Eylandt ghehaeldt hadden met eenighe Pignwynen/ 't welcke Voghels zijn soo groot als een kleyne Gans/ onthouden haer soo wel te Water als te Lande/ ende smaecken seer Traenigh: De Swarten setteden wy aen Landt ende lietense loopen haers weeghs.

Den 17/ Is den breede Raet ons aen boort gekomen/ om de gevangens te verhooren/ haer inde Kajuyt ontbiedende / waer op sy geantwoort hebben/ datse inde Kajuyt niet en begeerden te komẽ waer over dẽ Koopman eñ Schipper selver by haer zyn gegaen/ haer vragende/ waerom dat sy weygerigh waren achter te komẽ. Waer op met gelijckerhant van alle het volck geantwoort werdt: wy begeeren gantsch niet datmen 2 a 3 uyt-kippẽ sal/ ende daer mede te handelen nae u-luyden goet-duncken/ isser wat te segghen tast ons al t'samen aen/ ende boven dien/ en begeere hier geen vreemde Overheyt aenboort/ om ons te rechten; sy mogẽ yder aen haer eygen Schepen varen/ eñ daer regeeren/ so sy willen: eñ die 3 persoonen die inde Boeyen satẽ/ en begeerden niet los te wesen / maer wilden weten waerom Questie met het Volck.

1633. dat sy daer geset waren: Hier over is den Raet we-
Martius. der met onverrichter saken gescheydē/ ende 't selve den Generael aengedient.

Den 18/ Is het eene Engels Schip/ dat uyt Engelant was ghekomen / t'zeyl gegaen naer de Cust van Cormandel/ ende soude van daer naer Banıam vertrecken / alwaer de Enghelsche een Logie hebben appart.

Den 20/ Zijn de Gecommitteerde vande Vlote/ uyt last vandē Heer Generael/ weder aen ons boort ghekomen/ lesende een Sententie dat alle het heele Scheeps-volck/ (uyt-geseyt de Officieren) werden gecondemneert in een amende van twee Maenden gagie te verbeuren / waer over datelick een groot rumoer onder het heele Scheeps-volck is ontstaen: seggende tegen de Ghecommitteerden / dat sy niet van sinne en waren eenighe Maent-gelden te verbeuren / ende seyden oock wel expressel ijck / dat sy haer daer van weder souden ontslaen / oft waren niet van sinne t'zeyl te gaen / maer wilden de Rees neer-strijcken/ ende het Plecht-ancker inde grondt laten valen/ ende 't selve niet weer lichten voor ende al-eer dat sy van sodanighen amende souden ontslagen wesen/ seggende oock dat sy Rijs en Water ghenoegh hadden / alsoo sy gantsch niet misdaen hadden / anders dan dat het vaetien Wijns uytgedroncken was : Waer mede de Gecommitteerden weder van boordt ghevaeren / ende het voorverhaelde den Heer Generael aengedient/ ende het Volck heeft de Focke-ree gestreecken.

Condemnatie van 2 Maent gagie.

Den

Den 24/ Isser weder een Brief vande Gecommitteerden voorghelesen/ uyt last vande Generael/ als dat sy doch mede soudē t'zeyl gaen/ maer het mocht al niet helpen/ waer over geseyt wert/ dat sy gheen sorge voor de 2 Maendē souden hebbē/ dat de selve haer wel betaelt souden werden/ maer het was al te vergeefs/ sy wilden eerst bescheyt vanden Heer Generael sijn eygen hant sien/ ofte warē gantsch niet ghereſolveert om met de ander Schepen t'zeyl te gaen/ maer wilden alleenigh daer haer eyghen sin volgen/ ende t'zeyl gaen als het haer beliefde. 1633. Martius.

Den 26/ Is onse Koopman ende Schipper boven op 't Schip gekomen/ eñ al het Scheeps-volck met vriendelicke woorden bejegent/ als dat sy doch gerust souden wesen/ sy souden het tusschen dit ende S. Helena, de sake van weghen de twee Maenden gagie/ met den Heer Generael wel modereren/ ende zijn alsoo in wat beter stilte gekomen. Dito/ is gheresolveert om op morgen t'zeyl te gaen.

Den 27 's Morghens vroegh/ heeft den H. Generael een schoot geschooten/ tot teycken van t'zeyl te gaen/ ende hebben gelijckelick ons Anckers ghelicht; doch vermits het stil wert/ hebben dien dagh weynigh voordeel gedaen. Gaē weder t'zeyl van Cabo de bona Esperãce.

Den 28/ 's Morghens/ zijn wy met een redelijcke koelte uyt de Tafel-Baey gheloopen/ sterck zijnde met ons 9 Schepen/ te weten 6 Hollandtsche/ ende 3 Engelsche.

Den 29 kregen wy de rechte Passaet-wint/ die in 't gemeen tusschen de Cabo de bona Esperance eñ tusschen Kryghen de Passaet-wint.

1633. Martius. tusschen het Eylant St. Helena, om dese tijden van t jaer gestadigh door waeyt. De Engelsche Schepen konden by ons geen Vloot houden/ vermits sy soo wel niet bezeylt en waren; des avondts waren sy soo verre achter dat mense niet sien en konde.

Ultimo dito/ hadden schoon weer met redelicke koelte/ tot den 3 April.

April. Den 3/ kreghen de Windt contrarie/ maer des avondts doen de eerste Wacht uyt was/ kregen de Windt wederom als voozen.

Den 4/ Hadden wy schoone koelten voor de Windt/ waren op de Zuyder-breete van 25 grade/ ende omtrent 180 mijlen vande Cabo de bona Esperance: De Cabo de bona Esperance is ghelegen op de hooghte van 34 graden/ 50 minuten.

Den 5/ Hadden wy seer schoone koelte met een treffelijcke voort-ganck: Wy hadden dit Etmael geseylt 35 mijlen.

Den 6/ Hadden wy de hooghte van 23 graden/ dit etmael gheseylt 34 mijlen/ ghestadigh met het Schoover-zeyl inde bande/ met mooy Weer ende passelijcke koelte.

Den 7/ Windt ende Weer als voozen/ met goede voort-ganck.

Den 8/ hooghte van 21 graden en ettelijcke minuten met goedt Weer ende redelicke koelte.

Den 9/ Zuyder breeten van 20 graden 28 minuten/ met mooy Weer ende passelijcke koelte.

Den 10/ Hadden wy de hooghte van 19 graden 18 minuten/ wint ende weer als voozen.

Den

Den 11/ Hadden wy de hooghte van 18 graden en 6 min: met schoon weer ende moye koelte. 1633. April.

Den 12/ Hadden wy de Zuyder breete van 17. graden 5 min: wint en weer als vooren / met goede voort-ganck.

Den 13/ Hooghte van 16 graden 26 minut; Met moy weer ende een schoone koelte.

Den 14/ Hooghte van 16 graden / hadden dit Etmael gezeylt ontrent 30 mijlen / teghen den avondt waren wy de voorste van alle de Schepen / en sagen het Eylandt S. Helena, waer over wy datelijck een schoot hebben geschooten / om d'ander Schepen te verwittigen dat wy Landt saghen / ende wy lieten onse Mars-zeyls op de rondt loopen / om d'ander Schepen in te wachten. Sien S. Helena.

Den 15/ Des middaeghs quamen wy met ons 6 Schepen voor de Kerck-valey ten Ancker: en doen wy een uyr gheanckert waren gheweest / heeft den Admirael de witte Vlagge laten waeyen / ende een schoot gheschoten / om den Raedt te doen vergaren. Komen ten Ancker.

Den 16/ Is de helft van ons Volck aen Landt gevaren / om Varckens ende Bocken te gaen jagen / ende de andere zijn met de Boot uyt Visschen ghevaren / ende hebben een groote menichte van Visch gevangen.

Den 17/ Zijn de drie Engelsche Schepen / die aen Cabo de bona Esperance by ons geweest waren / alhier mede aen S. Helena gekomen / ende anckerden voor de Appel valey. Drie Enghelsche schepen by ons ghekomen.

Den 18/ Hadden ons Volck een kleyn Boerken

1653. aenboort gebracht/ maer hadden anders niet veel gevangen.

April.

't Schip Amboyna komt by ons.

Den 19/ Heeft ons Volck een Varcken aen boort ghesonden: Den selven dito/ is het Schip Amboyna hier by ons te ancker gekomẽ/ komende uyt Perssien eñ Suratte, eñ hadde 3 maen. en 2 dagen onder weegs geweest tsedert dat hy uyt Perssien was vertrocken/ hebben drie dagen aen Cabo de bona Esperance gelegen/ ende eenigh water gehaelt.

Den 20/ Hebben ons Volck aen boort gebracht 8 Verckens/ so kleyn als groot/ het Volck klaegdẽ seer dat het moeylijck was de Verckẽs eñ Bocken te jagen/ vermits dẽ hooge steyle klippen.

Hier te Reede liggende zijn dagelicx besich gheweest met water halen/ ende te jagen ende visschen: daer quam oock eens questie op 't Schip Hollandia, so dat de Combuys eñ de Bottelerye toe ghesloten wert/ twee etmael lanck/ maer het cesseerdẽ weder. Op 't Schip Amboyna was oock eens questie/ soo dat den Schipper een snee inde wange kreegh: In somma/ op de wederom-reyse uyt Oost-Indien/ valt somtijdts vry wat tumulte tusschen de Overheydt ende den gemeenen Man.

Een Fransmã by ons gekomen.

Den 24/ Quammer een Frans-man aen S. Helena ten ancker/ eñ settent ontrent een myl van ons/ by Westen de Appel-Baey/ de Schuyt quam aen onsen Admiraels boort: sy luyden seydẽ/ datse uyt de Baey Sardeynjen quamen/ ende aldaer Robben gevangen hadden om Traen af te koockẽ/ 't was een Schip met 12 a 14 stucken Geschuts. Dit Eylandt

landt St. Helena, is gheleghen op de hooghte van 16 graden 5 min: by Suyden de Linie Æquinoctialis is ontrent 7 mylen in 't ronde / ende is rontsom beset met seer hoogge steyle Steen-rotzen daer nergēs aen te komen is / als op sommige plaetsen daer soo kleyne hoecktiens ofte in-wijcktjens zyn / behalven aen dese Valey daer wy nu voor geanckert lagen / ende aende Appel-valey.

1633. April. Beschrijvinge vā S. Helena.

De plaets daer wy nu met onse Schepē voor lagen / wort by ons luyden genaemt de Kerck-valey / door oorsaecke datter een kleyn Kercxken ofte Capelleken staet / (doch is nu meest vervallen) dat de Spaengiaerden daer wel eertijts gemaeckt hebbē / eer wy onse gemeene Rendevous daer so hieldē / wāt sy haddē hier eenige Huys gesinnen opgeset / te weten / Indianen die het lant bouwen eñ de Boomen hant-haven souden / want boven op het gebergte ende benedē inde Valeyen is seer schoon lant / by aldien het selve wel onderhouden werdt / daer wassen oock seer schoone Orangie-Appelen / maer de boomen wordē meest van ons luydē verdistrueert / ende ontydigh af-gheplucket / soo dat de Vruchte niet op konnen komen: Men vinter oock menighte van Suringhe / Vette-cours / Petercelie / eñ noch meer andere Groente: Hier wast oock by menighte van Toeback. Dit Lant is overvloedigh vol Bocken eñ Verckens / die by duysenden in 't wilde loopen / eñ met sulcken snelligheyt de Bergen op ende neer / dat het schier onmogelick is de selve te vangē: Hier zijn oock veel Velt-hoenderē eñ menichte van

1633. Duynen/ in somma/ dat het wel eē seer goet vruchtbaer Eylant soude wesen/ indien dat het gehandthaeft worde. De Spanjaerden hebbē het volck dat
April. sy daer opgebracht hebben/ al over langen tijt weder af-gehaelt/ siende dat onse Schepē daer so veel aen quamen/ ende sy-luyden komen der nu seer weynigh aen/ dan over ontrent thien Jaren wasser eens eē Portugesche Kraecke/ komēde uyt Goa ofte uyt Momsambique, voor nood aengeweest/ wāt hy was so leck geworde/ datse soudē gesonckē hebben/ waren derhalven genoptsaeckt de Krake hier aende gront te smijtē/ waer vā hier noch een groot swaer ancker met noch eenige stuckē vande Krake lagh/ die sy gesloopt hadden/ eñ vande stucken weder een kleyn Vaertuygh gemaeckt/ daer sy mede van 't Eylant quamē/ latende de Goederen aldaer op 't lant met een party volcx ende Geschut/ maeckende 2 a 3 Batteryen inde Valey/ daer mede sy ons Volck/ zijnde 3 Schepen sterck/ eens lastigh van 't Eylandt ofte uyt die Valeye gehouden hebben/ eñ zijn aldaer gebleven totter tijdt dat sy van hare Schepen ghehaelt werden/ met de Goederen. Dit Eylandt is rontsom seer Visch-rijck van veelderhande wel smakēde Visch/ die al met de Hoeck gevangen wort/ Macareelen, Steenbraesems, Korkovades, Commeralen, Geepen, Boniten, Dorados ende meer andere soortē van Visch/ daer wort oock veel gevangen een Visch/ by ons luyden Iacob Evertsz genaemt/ die oock seer goet van smaeck is. So dat dit Eylandt redelick is versien van lijftocht. Wy

lagen

lagen hier ontrent een boog-schoot vande Wal/ op 26 a 30 vaem water: men leyt hier met de Schepen in geen Baey ofte Inwijck/ maer al in openbaere Zee/ doch om dees tijdt van 't Jaer/ soo leydt-men hier altijdt onder een hooger Wal/ alsoo de Windt gestadigh over het Landt heen komt waeyen. 1633. April.

Den 26/ Zijn wy met ons 11 Schepen vā S. Helena t'zeyl ghegaen/ te weten/ 7 Hollanders/ namelick/ 't Schip Prins Willem, Zutphen, Amboyna, Nieuw Hoorn, Hollandia, de Princes Æmilia, ende 't Schip Rotterdam, met noch 3 Engelsche Schepen/ ende een Frans Schip/ om onse reyse naer 't lieve Vaderlandt te vervorderen. Gaen t'zeyl van S. Helena.

Den 27 's Middaegs/ waren wy op de hooghte van 14 graden 54 minu. hadden seer schoon weer/ dit Etmael gezeylt ontrent 28 mijlē met het schooverzeyl inden bandt.

Den 28/ Hooghte van 14 graden/ hadden dit Etmael ghezeylt 14 a 15 mijl met moy weer. Dito voor middagh hebben ons af-scheydt vande Engelsche Schepen ghenomen/ vermits sy seer onbezeylt waren/ ende ons te veel verletten/ haer met 5. Eer-schooten adieu seggende. Verlaten de Engelsche Schepen.

Den 29/ Hooghte 13 graden 12 minuyten/ windt Z.O. cours N.W. geseylt 15 mijl.

Den 30/ Hooghte van 12 grad. 27 min. windt en cours als vooren: Dito/ konden het Francen Schip niet meer sien. Primo dito, Z. breete van 11 grad. 47 min: wint Z.O. cours N.W. gezeylt 14 mijl/ warē op de langte van 24 graden 11 min: bevondē 5 gra- Maijus.

1633. Maijus. den 15 min: Noort-oosteringhe des naelts van 't Compas.

Den 2/ Hoochte van 10 grad. 56 min: wint O. Z. O. cours N. W. geseylt 18 myl/ passelicke koelte.

Den 3/ Hooghte van 9 graden 45 min: wint ende cours als vooren.

Den 4/ Z. breete van 8 graden 49 minuyt: Wint Zuyt-Oost/ cours Noort-west/ geseylt 20 mijl/ slap top-zeyl koelte.

Asention is Hemelvaert in Spagien. Den 5/ Hooghte van 7 gradē 48 min: wint Oost/ cours N. W. 's morgens sagen het Eylandt Asention ofte Hemelvaert/ ende het was Hemelvaerts-dagh heden als wy het passeerden/ wy lietent 5 a 6 mylen Oostwaert van ons leggen: Dit Eylandt is wilt ende woest / meest al hooghe ende steyle steen-rotzen / waer op haer menighte van Zee-Voghels onthouden/ heeft geen varsch Water/ nochte eenig gheboomte ofte ten minste seer weynigh: Dit Eylandt leydt op de Zuyt-breete als boven / ende 19 graden 53 minuyten der langte.

Den 6 / Z. breete van 6 graden 42 min: windt O. Suyt Oost/ cours Noort-west/ gheseylt 25 mijl top-seyls koelte.

Den 7/ S. breete van 5 graden 12 min: Oost S. O. cours N. W. geseylt 21 mijl/ waren op de langte van 17 graden 43 min: en bevonden 3 graden 40 minuten Noort-oosteringe.

Den 8 / Hooghte 4 graden 34 minu: Wint Oost-Zuyt-Oost / cours Noordt-West met top-zeyls koelte / geseylt 24 mijl.

Den

Den 9/Hooghte van 3 grad. 34 min:wint Zuyt-Oost/cours Noort-west/ met slappe top-zeyls koelte/ dit etmael geseylt 21 mijl. 1633. Maijus.

Den 10/ S. breete van 2 graden 44 min: Windt en cours als voorẽ/geseylt 17 mijl/ waren 14 graden 44 min: der lengte/ende bevonden 3 graden.

Den 11 / Hooghte van 1 graet 54 Zuyder breete/ Wint S. S. O. cours N. West/slap top-zeyls koelte/dit etmael geseylt 18 mijl

Den 12 / Suyt breete van 1 graet 5 min: Windt ende cours als vooren / met een Labber koeltgen/ geseylt 17 mijl.

Den 13/ Suyder breete van 15 min: Wint Oost/ cours Noort-west / hadden dit Etmael gheseylt 17 en een halve mijl/Wy waren op 12 graden 15 min: der langte.

Den 14/Waren op de N breete van 1 graet/ wint Suyt-Suyt-Oost / cours Noordt-West/ geseylt 26 mijl/ waren op 11 graden 11 min: der langhte/ ende bevonden 3 graden 40 min: Noort-oosteringe. Des nachts warẽ wy de Linie Æquinoctialis gepasseert/ 't welck is de plaetse daer de Son 2 mael des Jaers inkomt/te weten/den 22 Martius eñ den 22 September, zijnde alsdan over den gantschen Aert bodem (welverstaende yder in syn Climaet) dagh eñ nacht al even lanck: Als men dese Æquinoctialis passeert/ heeft men veel-tijdts stilte ende groote hette / met haestige Travaden ofte overvallende Storm-winden/die terstont weer gedaen zyn: So dat de Schepen hier ontrent somtijts wel veerthien dagen/een Maendt/ Passeren de Linie Æquinoctiael.

1633. Maijus.

Maendt / jae wel ses Weecken in stilte konnen drijvē / ende dat met groote benautheyt ende bangigheyt van hette / soo datmen op de Schepen des daeghs qualick konden gaen ofte staen: Te vooren schrijven wy altijt Zuyder breette / zijnde by Zuyden de Linie / maer nu wy de Linie gepasseert zijn / ende by Noorden de selve gekomen zijnde / schrijft men Noorder breette.

Den 15 / Noorder breedte van 2 graden 15 min: wint Z. Z. O. cours N. West / gheseyldt 26 mijl top-seyls koelte.

Den 16 / Konden geen hooghte bekomen / windt variabel / cours N. W. ten Noorden / gheseylt derthien mijl.

Den 17 / Noch al mistich weer / kondē geen hoogte krijgen / wint variabel met regen / geseylt 21 mijl / hadden 8 graden 16 min: der langte / ende bevonden 3 graden 35 minuten / Noort-oosteringe.

Den 18 / Gisten te wesen op de hooghte van 4 graden 51 minuten / Wint variabel / cours N. W. ten W. geseylt 23 mijl.

Den 19 / Hooghte van 5 graden 57 minu: Windt N. Oost / cours als vooren.

Den 20 / Hooghte van 7 graden / Wint Noordt-Oost ten Noorden / cours Noordt-West ten Westen / gheseylt 28 mijl / hadden 4 graden 57 min: der langte.

Den 21 / Hooghte van 7 graden 50 min: N. ten Oosten / cours N. West ten Westen / geseylt 25 mijl / hadden 4 graden 57 minu: Noort-oosteringe.

Den

Den 22/Hooghte van 9 graden 6 minuten/ wint Noort Oost ten Westen/cours Noort-west/geseylt 25 mijlen. 1633. Maijus.

Den 23/Hoogte van thien gradẽ/ wint als voor/ cours Noordt-west ten N. geseylt 26 mijl met topseyls koelte: Hollandia liet beyde syn Marseyls opgyen/hy was ontrẽt twee mijl achter ons/ wy smetent op de ly om hem in te wachtẽ/vreesende dat hy in noot mocht wesen/by ons komende/ settẽ hy syn seylen weder in top/ ende ginck syn voorige cours/ soo dat wy niet wisten wat hem gelet hadde.

Den 24/Hoogh van elf graden 25 minuten/wint Noort-noort-oost/ ons cours Noort west ten noorden/ geseylt 24 mijlen/ hadden twaelf minuten der langte.

Den 25/ Hebben wy geen hoogte konnen bekomẽ/overmits het betogen lucht was/ wint als vooren/ cours Noort-west ten noorden/ geseylt 26 mijl/ hadden 359 graden 20 minu: der langte/ Hollandia sloegh syn stack-seylen aen.

Den 26/ Hooghte van veerthien graden 54 min: wint Oost-noort-oost/ cours Noort-noort-west/ geseylt 26 mijl.

Den 27/ Noorder breete van sesthien graden 27 minuypten/ windt ende cours als vooren/ gheseyldt 25 mijl.

Den 28/Hooghte van 18 graden twaelf minuten/ wint Oost ten N. cours Noort ten Westen/ geseylt seven-en-twintigh mijlen/ hadden 359 graden 38 min: der langhte/ bevonden 5 graden 30 minuten

1633. Noordt-oosteringhe. Leyden onse Compassen op
Maijus. den Meridiaen van Hollandt/ Dito sagen het eerste kroos drijven/ een teycken dat wy inde Kroos-Zee quamen/ 't welcke mede inde Spaense Zee is/ maer is heel naer de Cust America, dit duerdt wel een hondert mijlen ende meer datmen alle daghen kroos siet drijven.

Den 29/ Hooghte van 19 graden 52 minuten/ wint Oost/ cours Noorden/ geseylt 25 mijl.

Den 30/ Geen hooghte bekomen vermits donc-ker weer.

Den 31/ Hoogte van 23 graden 58 minuten/ wint Oost ten Noorden/ cours Noort-Noort-West/ ghe-seylt 25 mijl.

Junius. Primo dito, Hooghte van 24 graden 20 min: wint Oost/ cours Noort/ geseylt 20 mijl/ hadden 356 gra-den 37 min: der langte/ ende bevonden vier graden Noort-oosteringe/ waren dit Etmael den Tropicus Cancer ghepasseert/ 't welck is de plaetse daer de Sonne den 22 Iunij in komt/ wanneer het in onse Nederlanden den lanckste dagh is/ ende oock in alle Landen die by Noorden de Linie Æquinoctia-lis leggen.

Passeren den Tropicus Cãcer.

Den 2/ Hoogte van 25 graden 45 minuten/ wint Oost-Zuyt Oost/ cours Noort ten Oosten/ geseylt 22 mijlen/ sagen veel kroos drijven.

Den 3/ N. breete van 26 graden 48 minu: Wint ende cours als vooren/ geseylt 16 mijlen.

Den 4/ Hooghte van 27 grad. 32 min: wint Z. ten Oosten/ cours Noort-Noort-Oost/ geseylt 12 mijle.

Den

Den 5/ Hooghte van 28 graden 19 minu: Windt variabel/ cours N.O. ten Noorden/ geseylt 14 mijl/ hadden 358 graden 5 minuten der langte. 1633. Junius.

Den 6/ Geen hooghte bekomen/ Wint variabel stilte/ cours N. N. West.

Den 7/ Noch geen hoogte bekomen/ wint Z.Z. West/ slap top-seyls koelte/ cours N. ten Oosten/ geseylt 17 mijlen.

Den 8/ Gisten te wesen op de Noorder breete van 31 graden 55 minuten/ Wint Z. West / cours N. Oost/ geseylt 30 mijlen.

Den 9/ Noch geen hoogte bekomen/ vermits het driftigh was / wint Z. West/ cours N. ten Oosten/ geseylt 34 mijlen.

Den 10/ Noch doncker ende mistigh weer met Regen / gisten te wesen op de N. breete van 35 graden 38 minuten/ windt S. West ten Westen/ cours N. ten Oosten/ geseylt 34 mijlen.

Den 11/ Waeren op de N. breete van 38 graden 33 minuten / windt S. West/ cours N. ten Oosten/ hadden 8 minuten der lanckte/ ende 3 minuten N. Westeringe/ geseylt 37 mijlen.

Den 12/ Konden geen hooghte bekomen/ windt Suydt-Suydt-West/ cours N. ten Oosten/ geseylt 31 mijlen.

Dito passeerden de Eylanden/ ghenaemt Flores en Corvo.

Den 13/ Gisten te wesen op de N. breete van 41 graden 31 minuten/ wint Westelijck/ cours Noort Oost ten Noorden/ geseylt 20 mijlen.

1633. Junius. Den 14/ Doncker ende mottigh weer / wint variabel/ cours Noort-Oost ten N. gheseylt 27 mijl/ gisten de langte te hebben van twee graden 59 minuten: onse Compassen lagen op den Meridiaen van Hollandt.

Den 15/ Noch al betogen Lucht/ Wint als vooren/ cours Suyt oost/ geseylt 7 mijlen.

Den 16/ Gisten wy te wesen op de Noorder breete van 43 graden 15 min: wint variabel met mottigh weer/ cours Noorden/ geseylt 6 mijlen.

Den 17/ Konden noch gheen hooghte bekomen/ wint variabel/ cours Noort ten Noorden/ gheseylt 22 mijl/ regenachtigh Weer.

Den 18/ Hooghte van 45 graden 41 minupten Windt Zuyt-zuyt-oost / cours Noort-oost ten N. top-seyls koelte met mot-reghen / hadden vijf graden twee-en-vijftigh minupten der langhte / gheseylt 25 mijl.

Den 19/ Gheen hooghte bekomen/ Windt zuyt-west/ cours als vooren / gheseylt 22 mijl met regenachtigh weer.

Den 20/ Doncker ende mistigh weer/ windt variabel / cours Noordt-oost / een ende twintigh mijl geseylt.

Den 21 / Noch geen hooghte konnen krijghen/ waren naer gissinge op de N. breete van 49 graden twee minuten/ Wint variabel/ cours Noorden/ geseylt 17 mijlen.

Den 22/ Doncker regenachtich weer/ wint zuyt-zuyt-oost / cours noort-oost ten noorden/ top-zeyls koelte/

koelte / gheseylt 23 mijl. 1633.

Den 23/ Wint eñ Weer als vooren/ cours Noort-N. Oost ten Noorden/ geseylt 34 mijl/ ongestadigh Weer. Junius.

Den 24/ Hoogte van 55 graden 26 minuytẽ/ wint zuyt-zuyt-oost/ cours als vooren/ gheseyldt 58 mijl/ wy bevondẽ 20 mijl Noordelijcker te wesen als wy meenden/ om dat wy in langhe tijdt gheen perfecte hooghte en hadden konnen bekomen / ende oock dat de stroom om de Noort ginck.

Den 25/ Betogen lucht met mistigh weer/ windt zuyt-west/ cours Noort-oost ten noorden/ gheseyldt 30 mijl/ top-seyls koelte.

Den 26 / Hadden de Noorder breete van 59 graden 19 min: windt noort-west/ cours noort-oost ten noorden/ geseylt 40 mijl storm-wint/ 's Middaeghs setten onse cours Oost ten noorden aen/ om achter Yrlandt en Schotlandt om te loopen/ gisten te wesen op de langte van 20 graden 18 minuyten / hadden goedt Weer/ ende sagen veel Meeuwen. Veranderen onse cours.

Den 27/ Waren op de noordt breete van 59 graden 46 minu: Wint noort-noort-west / cours Oost ten Noorden/ gheseylt 34 mijl/ met top-seyls koelte/ bevonden ons te wesen op de langte van 24 graden 41 minuyten.

Den 28/ Hadden de hoogte van 59 graden 36 minuten/ wint variabel en stilachtigh/ doch meest uyt den Noordt-Oosten / hadden ons cours Oost ten Zuyden/ behoudẽ geseylt 12 mijl/ bevonden 4 grad. noort-oosteringe door een achtent peylinge.

1633. Junius. Den 29/ Goet weer ende windt variabel/ geseylt vier-ende-twintigh mijl/ 's Morghens saghen een vreemdt Seyl.

Den 30/ Hooghte van 59 graden 55 minuten/ Wint Noort/ cours Oost/ geseylt 13 mijl.

Sien de Eylanden van Schotlandt. Den 1 Julius/ 's morghens met den dagh/ heeft 't Schip Rotterdam een schoot geschooten tot teycken van Landt te sien/ ende 't was het Eylantjen Barou, alwaer noch een Klip by leydt/ het lagh O. ende O. ten Z. ontrent 2 mijl van ons.

Dito, quamen wy by eenige Vlielantsche Doghboots/ van de welcke wy verstonden/ als datter vier kloecke Oorlogh-schepen ontrent het Eylant Fayeril, na onse komste lagen en wachten.

Des middaeghs waren wy op de Noort-breete van 59 graden 27 minuten/ ende de langhte van 31 graden 56 minuten/ windt Noordt-Oost slap top-seyls koelte/ onse cours Oost/ behouden geseylt thien mijlen.

Den 2/ Waren op de N. breete van 59 graden 18 min: ende 31 graden 56 min: der lanckte/ eñ hadden ontrent 2 mijlen S. behouden/ sagen noch eenighe vande voorsz Doghboots ofte Vlielandtsche Visschers. Het was hier altijt dagh/ eñ was 's nachts te twaelf uren noch wel so licht datmen konde sien te lesen ende te schrijven/ de Sonne bleef niet meer als twee uren langh onder den Horisont.

Verlaten d'ander Schepē. Den 3 's Morgens/ waren soo veer voor uyt dat wy de ander Schepen qualijck konden sien/ onse Overheyt seydē tegens het gemeene volck/ datmen

de

de ander Schepen in-wachten soudē/ maer sy wil- 1633.
den daer geen gehoor van geven/segghende dat sy Iulius.
niet wachten en wilden / ēn lang genoeg stinckent
vleesch ēn water daer by duysendē wormen in wa-
ren/ēn meer ander verdorven spijse gebruyckt had-
den/gelijck oock inder daet de waerheyt was / wāt
als het vlees/ dat wy aten/ uyt de tonnen ghehaelt
wert om te koockē/en wist men in 't gantsche schip
hem selven niet te bergen vande stanck / het welck
nochtans onse principaelste toe-spijse was die wy
tot onse half-bedorven Ry 5 6 a 7 Maenden gehadt
hadden/ ēn het water dat men drinckē soude/ moest
eerst door eenen doeck gegoten wesen / alwaer dan
met menichte van Wormen op bleven leggen. De
Overheydt lieten de Mars-seylen neer loopen om
d'ander Schepen in te wachten/ maer het gemeene
Volck heeftse terstondt weder op-gehijst/ seggende
dat sy gheen hongher om de ander Schepen wille
begeerden te lijden.

Den Koopman ēn Schipper hebben haer voor-
gelesen het Placaet dat aen het Eylant S. Helena,
aen des Admiraels boordt met ghemeene resolutie
ghemaeckt was/te weten: Dat men met de Vloote
by malkanderen soude blijven / welcke Placaet op
onse Stuer-plecht is aen-gheplackt / hebben haer
oock met eene voor-ghehouden wat perijckel ende
swarigheydt dat daer soude konnen uyt ontstaen/
by soo verre wy alleenigh waeren / ende lichtelijck
vande Duynkerckers konden aen-getast werden:
Doch Matroos was meester/ēn gaven der niet om
wat

1633. wat datter geseyt wert / seggende / sy en hadde met
Iulius. geen Placaet ofte Generael te doen / sy wilden in 't Vaderlandt wesen / alsoo daer veel Siecken aen 't Water laghen / ende daghelijcx meer ende meer in-vielen.

Den 4 / Hadden wy een goedē wint eñ een treffelijcke voort-gang / maer het was doncker eñ regenachtigh weer. Dito passeerden Hitlant Fayeril, ende Fulo. Wy sagen een Schip alwaer onse Schipper naer toe meende te seylen / om te sien of het oock een vāde kruysende Schepen was / die naer ons lagen en wachtē: Maer het gemeene volck hiel het tegen / begeerende geen cours verandert te hebben / maer recht door naer Texel te loopen / twee uren daer na verspraken wy een Buys / de welcke wy naer de kruysende Schepen vraeghde / die ons antwoordt gaf de selve niet gesien noch vernomē hadde / maer waren eerst uyt Texel komen seylen met eenighe Oorlogh-Schepen / alwaer sy af-gedwaelt waren / dit verstaen hebbende / zijn van hem ghescheyden / eñ weder ons cours gegaen naer Texel: de boven-verhaelde Eylanden / te weten: Fulo, Hitlandt ende Fayeril leggen niet verre van malkanderen / want Fulo leydt 3 mijlen van Hitlandt, ende Hitlandt 3 mijlen van Fayeril, ende Fayeril ontrent hondert mijlen van Texel.

Den 5 / Hadden wy moy weer / geseylt 20 mijlen / soo dat wy noch 80 mijlen van Texel waren / ende sagen geen Schepen ofte eenige Buyssen.

Den 6 / Was 't heel dysich weer / ende weynigh windts /

winden/ ghezeylt 20 mijlen/ hadden somtijts de stroom mede. 1633. Julius.

Den 7/ hadden wy mooy Weer met weynigh koelte/ ende sagen 8 Seylen/ waer van de 5 recht op ons af-quamen; wy dat siende/ smeten ons op de sy ende maeckten 't Gheschut klaer ende slaghveerdigh/ jae de Siecken die noch eenighsins voort konden/ quamen uyt haer Kooyen ende hielpen mede so vele als se konden/ want ons vermoeden was dat het Duynkerckers waren/ maer by ons komende/ bevonden 't selve Scheepen te wesen die naer Moscovien wilden/ wy quamen aen haer boort/ ende sy van ghelijcken aen ons boort/ ende handelden van haer vier vaten Bier/ een vat Vleesch en 18 Kasen. Het Volck kocht mede van haer eenige Brandewijn/ de welcke groote questie veroorsaeckte/ want den Dranck in 't Hooft zijnde/ hebbender eenighe malkander gequetst ende geslagen.

Den 8/ Hadden wy goedt Weer ende dreven in stilte.

Den 6 dito, Was 't oock goedt Weer ende weynigh koelte/ hier ontmoeten ons twee Enghelsche Visschers/ de welcke ons toe-riepen als dat sy geen Visch en hadden/ wy souden anders een partye van haer gekocht hebben.

Den 10/ Hadden mooy Weer ende een goeden voort-gangh/ wy passeerden het Doggers Sant/ 't welcke ontrent noch 30 mijlen van Texel is.

Den 11/ Rescontreerden ons een Loots van 't Vlie/ tusschen Doggers-sandt ende Texel/ ende hy sien-

1631. Iulius. de dat wy uyt Oost-Indien quamen / keerden hy terstont weder naer 't Texel om de tijdinge aen de E. Heeren Bewint-hebberen te brengen.

Den 12/ Des namiddaegs ontrēt 2 uren quamen wy by de eerste tonne voor Texel/ hebbede 2 Lootsliedē in/ om het Schip binnen te brengen/ welcke ontrent een uer ofte twee aen boort geweest warē/ ende meenende met het Schip binnen te loopen/ so raecte wy aen de gront op een Sant-plate / alwaer ons Schip terstont wel een halve voet drooch sat/ de Lootsluyden ende het gantsche Scheeps-volck warē seer bedroeft / brengende terstont een Ancker uyt / om ons Schip daer mede af te winden / maer het Cabel-touw brack in stucken / waer over wy datelijcken achter twee Anckers uyt-brachten / voor een / welcke met sulcken kracht werden aengewonden / dat den Brandt inde Touwen quam/ ende hadden ghenoegh te doen om 't selve weder te blusschen: teghens den avondt begost het harde te waeyen / soo dat wy in grooter noot waren om het Schip/ goedt ende leven te verliesen: Daer quamen wel ontrent 20 Lootsluyden aen boordt/ de welcke seyden tegē de Lootsen / die ons binnen souden gebracht hebbē/ wel mannē/ hoe hebt ghy so qualijck toe-gesien/ dat men so schoonen Schip so schandelijck sal verseylen ende om hals brenghen? Onse Schipper eñ alle het volck waren niet anders ghestelt als of wy terstont ter doot souden gaen/ eñ beginnende hoe langs hoe meer te waeyen/ seyden de Lootslieden: Vrienden hier is gantsch gheen hope om

om het Schip te behoudẽ/ofte God de Heere moeste daer wõderbaerlijck inne werckẽ/waer over sy alle de Vrouwen / zijnde negen in 't getal (die met ons Schip uyt Indien gekomen warẽ) in haer Lootsboots hebben genomen / eñ de selve aen Landt gebracht / uyt - ghesondert onse Opper-Koopmans Vrouwe/die wilde in 't Schip blijven. Des nachts/ de Zee hoe langher hoe holder gaende / waer over het Schip gheweldigh begon te stooten / ginck ick moedeloos ende bedroeft in mijn Kamer op mijn slaep plaets leggẽ/ welcke Kamer was recht boven de Kajuyt/ alsoo legghende met bedroefder herten/ wetende niet van ure tot ure hoe dit soude vergaen: Soo hoorde ick onse Overheydt beneden in de Kajuyte Raedt-slaen/als dat men al het Geschut ende de Peper die wy in hadden/ overboort souden werpen/om het Schip te doen lichten / ende alsoo weder vande grondt af te krijghen : Waer over ick datelijck op-stondt ende beneden ginck by den Koopman/hem vraghende/ofte het hem beliefde/dat ick oock met eene van de Lootsboots aen Lant mocht sien te komen ? Waer op hy my tot antwoorde gaf/ hoe van Rechteren, soudt ghy ons nu beghe- ven/ nu wy inde uyterste noodt zijn / daer ghy ons dus langhe op een soo periculeuse reyse hebt ghe- selschap ghehouden ? Neen 't sal beter zijn dat wy voort by malkanderen blijven / ende sien wat uyt - koemst dat Godt de Heere ons verleenen sal: Nochtans mijn harte meerder streckende naer mijn Huys-vrouw ende Kint/ die des avondts met

1633. Junius.

1633. Julius. d'ander Volck wel aen Land waren gevaren/ ende siende dat het hoe langer hoe minder hope was om aen te komē: So hebbe ick mijn slagh waer-genomē/ ende ben in een Loots-boot gesprongen dat van't Schip af-stack om naer lant te varē/ meenende alsoo het perijckel des Doots te ontvlieden/ maer in de Schuytjen zijnde/ begon de meeste swarigheydt noch eerst aen te komen/ vermits het soo harde be-gon te waeyen/ ende de Zee met sulck een onghe-stuymigheydt hem te verheffen/ dat den Lootsman selver/ zijnde een oudt bedaegt Man/ de welcke wel 50 Jaren by der Zee gevaren hadde/ gantsch geen hope en hadde dat wy levendig aen Landt souden ghekomen hebben: Als doen wenschte ick my wel wederom in het groote Schip/ denckende/ als het selve aen stucken gestooten hadde/ soude mijn Lijf op een stuck ofte planck konnen geberght hebben/ somma/ waren in soo grooten noodt ende ghevaer als ick van mijn gantsche Voyagie noch niet ghe-hadt hadde: Doch de goede genadige Godt heeft ons noch merckelijck bewaert/ ende ons met ghe-sontheydt buyten alle hope aen Lant laten komen.

Ende des morgens in 't kriecken des daeghs is mijn Huysvrouw op den oever van de Zee gegaen/ om te sien of sy het Schip noch sien konde/ alsoo daer oock noch al ons goedt ende welvaren inne was; ende is datelijck weer met een groote blijdt-schap in de Herberghe komen loopen/ segghende: Vrienden verblijdt u al t'samen/ ons Schip komt het gat in-seylen/ ghelijck oock de waerheydt was/

waer

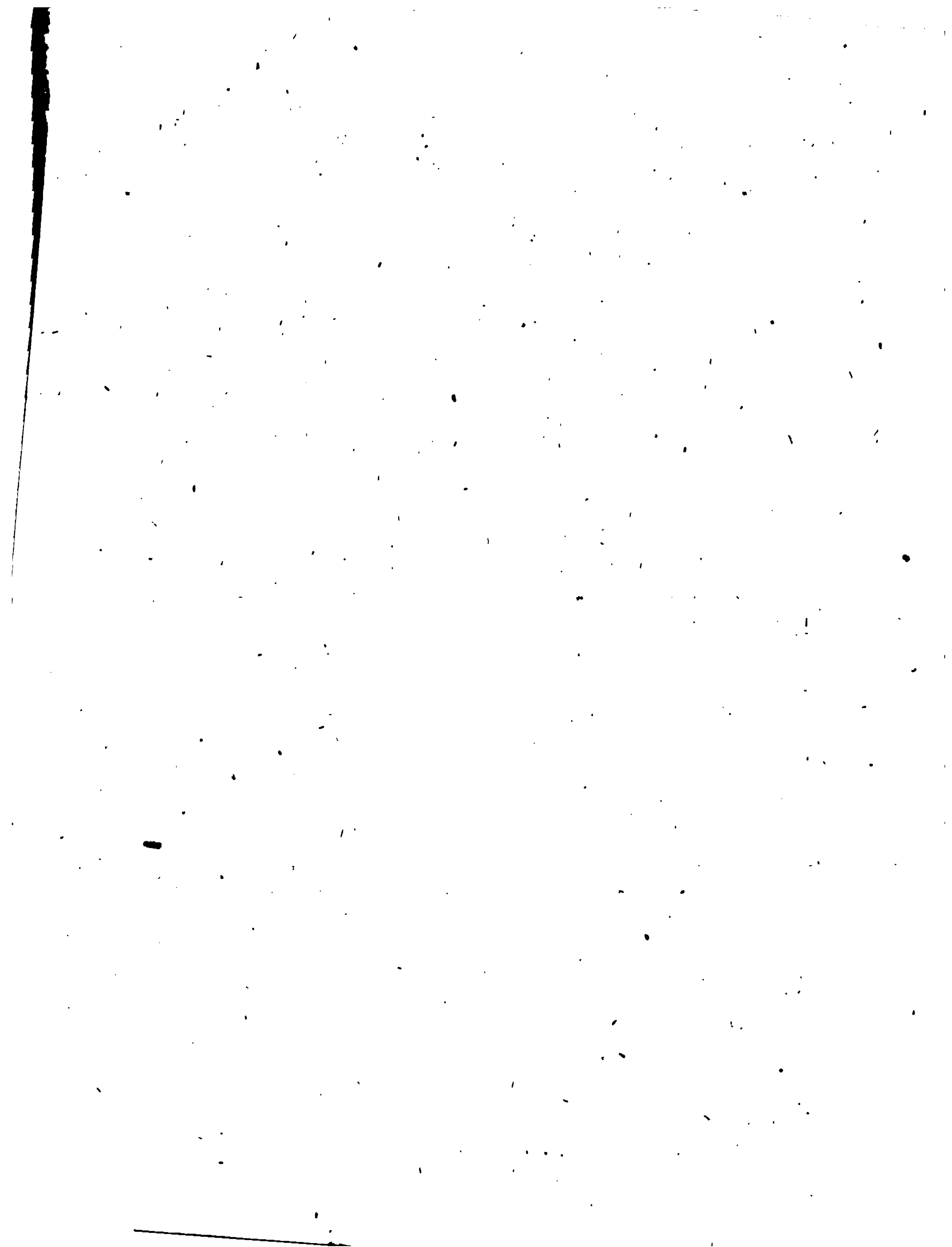
waer over vele Luyden ten hooghsten verwondert 1633.
waren: Jae daer waren oude Zee-varende Loots- Julius.
luyden die verklaerden / dat sy haer leven gheen
Schip gesien hadden / dat soo tegen alle hope van
yemandt / van so een perijckel noch behouden was
binnen gekomen. Hebbende alsoo met mijn Huys-
vrouwe ende een Dochtertjen / de Voyagie vol-
bracht / naer dat ick vier Jaren ses Maenden ende
vijf Daghen uyt het Vaderlandt / ende in veel
perijckel gheweest hadde. God zy lof /
prijs ende eere / van eeuwigheyt
tot eeuwigheydt /
Amen.

EYNDE.

h

